

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПЕТРОВ Павло

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
з дисципліни «Професійна етика»

Дніпро, 2025

УДК: 321

Рекомендовано Вченою радою факультету суспільних наук і міжнародних відносин Протокол № 1 від 18.09.2025 р.

Рецензент:

Іщекно І.В.

д-р. політ. наук, проф., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Воронова Т.В.

канд. політ. наук, доц., доц. кафедри політології, соціології та публічного управління Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

П 98 Петров, П. (2025). Навчальний посібник з дисципліни «Професійна етика». ДНУ: Електронне видання. 157.

Навчальний посібник з дисципліни «Професійна етика» підготовлено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. У посібнику розкрито теоретичні, нормативні та прикладні засади професійної етики у сфері міжнародних відносин, академічної доброчесності, дипломатичної практики, політичної комунікації, цифрової демократії, цифрової дипломатії, професійної відповідальності, етичного лідерства, міжнародного партнерства та солідарності. Структура посібника охоплює загальну характеристику дисципліни, методологію навчання, рекомендації щодо роботи з джерелами й академічного письма, зміст лекційних і семінарських занять, завдання для самостійної роботи, глосарій основних понять. Особливу увагу приділено аналізу етичних викликів сучасного міжнародного середовища, зокрема проблемам конфлікту інтересів, антикорупційної культури, захисту персональних даних, відповідальності за публічну комунікацію та використання цифрових технологій у публічному управлінні й міжнародній діяльності. Посібник призначений для студентів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться проблематикою професійної етики, міжнародної комунікації та формування доброчесної професійної культури в умовах глобальних і цифрових трансформацій.

ЗМІСТ

Вступ	4
Методологія навчання та практичні інструменти	8
Робота з джерелами та академічне письмо, академічна доброчесність	18
Зміст і структура лекційного курсу	28
Розділ 1. Нормативні та ціннісні засади професійної етики у сфері міжнародних відносин	28
Тема 1. Професійна етика як система норм і принципів у міжнародній діяльності	28
Тема 2. Академічна доброчесність та антикорупційна культура у сфері міжнародних відносин	36
Тема 3. Етичні виклики цифрової демократії та онлайн-участі громадян	45
Тема 4. Професійна відповідальність у процесах цифрової трансформації політичних інститутів	54
Розділ 2. Прикладні виміри професійної етики у міжнародних комунікаціях	63
Тема 5. Етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації	63
Тема 6. Етичні засади цифрової дипломатії та публічної дипломатії	72
Тема 7. Лідерство, командна відповідальність та етичне прийняття рішень у міжнародній діяльності	82
Тема 8. Міжнародна солідарність, партнерство та цифрова співпраця: морально-правовий вимір	91
Зміст і структура семінарських занять	101
Зміст і структуру завдань до самостійної роботи	135
Глосарій	143
Список джерел	150

ВСТУП

У сучасних умовах глобальної взаємозалежності, інтенсивної цифровізації суспільного життя, ускладнення міжнародно-політичних процесів, трансформації комунікативних практик та зростання ролі публічної відповідальності професійна етика перестає бути периферійним елементом фахової підготовки і постає як один із фундаментальних чинників формування професійно зрілого, морально відповідального та суспільно легітимного фахівця. Для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії значення професійної етики є особливо вагомим, оскільки їхня майбутня діяльність безпосередньо пов'язана з представництвом інтересів, аналітичною роботою, підготовкою публічно значущих рішень, участю в міжнародній комунікації, функціонуванням у багатокультурному середовищі, дотриманням стандартів академічної та професійної доброчесності, а також із необхідністю ухвалювати рішення в умовах високої нормативної складності, політичної чутливості та репутаційного ризику.

Актуальність навчального посібника зумовлена тим, що сучасний міжнародник повинен володіти не лише системою теоретичних знань про міжнародні процеси, дипломатичні механізми, політичні комунікації та регіональні особливості, а й здатністю діяти в межах чітко усвідомлених моральних орієнтирів. Професійна етика у сфері міжнародних відносин охоплює широкий спектр питань, які виходять далеко за межі традиційного уявлення про службову коректність або загальну моральну вихованість. Вона включає проблематику професійного обов'язку, відповідальності за публічне слово, доброчесності в роботі з джерелами, недопущення конфлікту інтересів, антикорупційної культури, етики цифрової участі, меж допустимого у політичній комунікації, конфіденційності в дипломатичній практиці, моральних аспектів лідерства, командної відповідальності, а також етичних засад міжнародної солідарності, партнерства й цифрової співпраці. Саме тому оволодіння цією

дисципліною є необхідною умовою не лише академічної підготовки, а й повноцінного професійного становлення майбутнього фахівця.

Специфіка сфери міжнародних відносин полягає в тому, що в ній практично неможливо провести жорстку межу між суто професійною компетентністю та моральною відповідальністю. Будь-яке аналітичне судження, дипломатичний жест, інформаційне повідомлення, переговорна позиція, публічна заява або управлінське рішення можуть мати наслідки, що виходять за межі індивідуальної діяльності та впливають на інституційну довіру, міждержавні відносини, міжнародний імідж держави, ефективність партнерства або сприйняття суспільно значущих процесів. За таких умов професіоналізм не може визначатися лише технічною вправністю чи фактологічною обізнаністю. Він передбачає також здатність розрізняти морально допустиме і недопустиме, співвідносити політичну доцільність із принципами справедливості й доброчесності, виявляти етичні ризики у складних ситуаціях та брати на себе відповідальність за наслідки професійних дій.

Особливого значення ця проблематика набуває в епоху цифрової трансформації, коли міжнародна діяльність дедалі більше інтегрується з цифровими платформами, алгоритмічними системами, електронними формами участі, онлайн-комунікацією, цифровою дипломатією, електронним врядуванням і глобальними мережами обміну інформацією. Технологічне посередництво не усуває морального виміру професії, а навпаки, поглиблює його, створюючи нові виклики у сфері захисту персональних даних, інформаційної безпеки, прозорості цифрових рішень, відповідальності за використання великих масивів даних, етичної допустимості політичного таргетування, професійної поведінки у соціальних мережах та дотримання принципів публічної доброчесності в цифровому середовищі. У зв'язку з цим навчальна дисципліна «Професійна етика» набуває виразно міждисциплінарного характеру, поєднуючи філософсько-етичний, політико-правовий, комунікативний, управлінський, інформаційний та міжнародно-практичний виміри.

Метою цього навчального посібника є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про професійну етику як систему норм, принципів, цінностей і практик, що регулюють діяльність фахівця у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій. Посібник спрямований не лише на засвоєння теоретичних основ дисципліни, а й на розвиток уміння аналізувати етичні дилеми, виявляти моральні суперечності професійної діяльності, оцінювати ризики порушення доброчесності, аргументовано обґрунтовувати власну позицію та застосовувати етичні принципи у конкретних ситуаціях академічної, дипломатичної, управлінської й комунікативної практики. Важливою функцією посібника є також сприяння формуванню етичної чутливості, тобто здатності розпізнавати моральний вимір там, де він може бути прихований під виглядом технічної ефективності, інституційної необхідності, політичної доцільності або цифрової інноваційності.

Структура посібника побудована таким чином, щоб забезпечити поєднання концептуальної глибини, практичної спрямованості та методичної цілісності. У ньому послідовно розкриваються загальна характеристика навчальної дисципліни, методологія навчання, особливості роботи з джерелами та академічного письма, зміст лекційного курсу, тематика семінарських занять, завдання для самостійної роботи, а також глосарій основних понять. Така логіка побудови дозволяє студенту не лише опанувати змістовий матеріал, а й побачити дисципліну як цілісну систему, де теоретичні положення безпосередньо пов'язані з аналізом реальних професійних ситуацій. Водночас посібник орієнтований на розвиток навичок самостійного мислення, академічної доброчесності, аргументативної культури та рефлексивного ставлення до професійного вибору.

Важливе місце в посібнику відведено академічній доброчесності як основі інтелектуальної чесності та передумові формування професійної відповідальності. Для майбутнього міжнародника вміння працювати з джерелами, коректно використовувати інформацію, дотримуватися авторства, уникати плагіату, з повагою ставитися до фактів і чужої інтелектуальної праці є не лише академічною вимогою, а ранньою формою професійної етики. Саме

через культуру доброчесного навчання формується той тип фахівця, який у подальшій діяльності здатен виробляти достовірні аналітичні висновки, не зловживати інформаційними перевагами, не вдаватися до маніпуляції та підтримувати високі стандарти професійної репутації.

Концептуальна ідея посібника полягає в тому, що професійна етика у сфері міжнародних відносин має розглядатися не як система абстрактних моральних декларацій, а як жива нормативна практика, безпосередньо пов'язана з дипломатією, міжнародною службою, політичною комунікацією, цифровою участю, управлінськими процесами, аналітичною діяльністю та міжкультурною взаємодією. У цьому сенсі етична підготовка бакалавра є не допоміжним доповненням до фахової освіти, а її системоутворювальним компонентом, який визначає якість професійної суб'єктності, здатність до відповідального судження та рівень довіри до фахівця як у національному, так і в міжнародному середовищі.

Навчальний посібник покликаний сприяти підготовці такого фахівця з міжнародних відносин, який володіє не лише знанням інституцій, процесів і механізмів міжнародної взаємодії, а й здатністю діяти доброчесно, рефлексивно, професійно виважено і морально відповідально. Саме за таких умов професійна етика постає не формальною дисципліною, а одним із головних інструментів формування професійної зрілості, інституційної надійності та громадянсько-політичної відповідальності майбутнього бакалавра спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

МЕТОДОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Методологія навчання дисципліни «Професійна етика» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії ґрунтується на інтеграції міждисциплінарного, компетентнісного, аксіологічного, комунікативного, діяльнісного, кейс-орієнтованого та рефлексивного підходів, що у своїй сукупності забезпечують не лише засвоєння нормативно-понятійного апарату професійної етики, а й формування здатності до відповідального морального судження, етичної експертизи професійних ситуацій, прогнозування наслідків управлінських і комунікативних рішень та вироблення стійких навичок етично виваженої поведінки у складному, конфліктогенному й високодинамічному середовищі міжнародної взаємодії. У контексті підготовки майбутнього фахівця з міжнародних відносин професійна етика не може редукуватися до сукупності абстрактних моральних настанов або до формального ознайомлення з кодексами поведінки, оскільки вона функціонує як системоутворювальний компонент професійної ідентичності, як механізм внутрішньої нормативної саморегуляції та як інструмент узгодження інституційних вимог, правових рамок, суспільних очікувань і особистісної моральної автономії. Саме тому методологія викладання цієї дисципліни передбачає перехід від репродуктивної моделі навчання до моделі проблемно-аналітичної, інтерпретаційної та практико-рефлексивної, за якої студент виступає не пасивним реципієнтом готових моральних істин, а активним суб'єктом етичного пізнання, що вчиться аргументовано оцінювати неоднозначні ситуації, виявляти ціннісні суперечності, розрізняти нормативний, інституційний і політичний виміри професійної поведінки та нести відповідальність за власні рішення в умовах публічності, ризику й моральної невизначеності.

З методологічного погляду особливу значущість має аксіологічний підхід, який орієнтує освітній процес на осмислення цінностей як фундаментальних регуляторів професійної діяльності у сфері міжнародних відносин. Йдеться не лише про загальнолюдські моральні універсалії, такі як гідність, справедливість,

відповідальність, доброчесність, солідарність, повага до прав людини та недискримінація, а й про специфічні професійні цінності дипломатичної, аналітичної, комунікативної та публічно-управлінської діяльності, серед яких особливе місце посідають достовірність інформації, конфіденційність, лояльність до інституції за умови недопущення етичного конформізму, толерантність до культурної відмінності, неупередженість, стратегічна стриманість, професійна делікатність і готовність до морального самоконтролю. У навчальному процесі аксіологічний підхід реалізується через цілеспрямовану інтелектуальну роботу зі співвіднесенням особистих переконань студента з професійними стандартами, з аналізом ситуацій ціннісного конфлікту та з осмисленням меж допустимого у сфері міжнародних переговорів, публічної дипломатії, медіакомунікацій, експертно-аналітичної діяльності, участі в міжнародних проєктах і цифровій взаємодії. Така постановка навчальних завдань сприяє формуванню етичної чутливості, тобто здатності своєчасно розпізнавати моральну природу проблеми там, де вона може бути замаскована політичною доцільністю, бюрократичною рутиною, технологічною ефективністю або комунікативною маніпуляцією.

Не менш важливим є компетентнісний підхід, оскільки сучасна модель вищої освіти орієнтує викладання не лише на передачу знань, а й на досягнення вимірюваних результатів навчання, пов'язаних із формуванням інтегральних, загальних і спеціальних компетентностей. У межах дисципліни «Професійна етика» це означає розвиток здатності до морально-правового аналізу професійних ситуацій, до критичного осмислення комунікативних практик у міжнародному середовищі, до обґрунтованого прийняття рішень у ситуаціях конфлікту інтересів, до дотримання принципів академічної доброчесності, до етичного використання цифрових інструментів, а також до конструктивної взаємодії в мультикультурних і міжінституційних командах. Компетентнісний підхід змінює саму логіку побудови навчального процесу: від домінування декларативного знання до інтеграції когнітивного, операційного, ціннісного та поведінкового компонентів. Студент має не просто знати, що таке професійний

обов'язок, конфлікт інтересів або репутаційна відповідальність, а вміти ідентифікувати відповідні ситуації в реальному або змодельованому середовищі, застосовувати етичні критерії для їх аналізу, добирати належні форми реагування, аргументувати власну позицію та передбачати потенційні наслідки рішень для інституції, партнерів, цільових аудиторій і міжнародного іміджу держави або організації.

У сучасних умовах особливої ваги набуває міждисциплінарний підхід, оскільки професійна етика у сфері міжнародних відносин перебуває на перетині етики, політичної науки, міжнародного права, теорії комунікації, соціології, культурології, психології, медіазнавства, цифрових студій та управлінської науки. Така міждисциплінарність зумовлена самою природою професійної діяльності фахівця-міжнародника, яка є багаторівневою, інституційно складною та нормативно перевантаженою. У цій діяльності моральне рішення рідко існує в ізольованому вигляді: воно майже завжди пов'язане з правовими обмеженнями, дипломатичним протоколом, інформаційною безпекою, міжкультурною чутливістю, політичною раціональністю, медіалогією та очікуваннями різних стейкхолдерів. Саме тому методологія навчання має передбачати постійне накладання різних аналітичних оптик на одну й ту саму ситуацію, що дозволяє студенту побачити відмінність між формально допустимим і етично виправданим, між інституційно ефективним і суспільно легітимним, між комунікативно результативним і морально прийнятним. У такий спосіб формується складне професійне мислення, здатне працювати з багатфакторними ситуаціями, де не існує одновимірних відповідей.

Діяльнісний і практико-орієнтований вимір методології передбачає, що засвоєння етичних норм має відбуватися не лише через лекційне пояснення, а передусім через включення студентів у різні форми інтелектуально-практичної активності, наближені до реальних форматів міжнародної професійної комунікації. Йдеться про аналіз кейсів, моделювання переговорних ситуацій, розбір репутаційних криз, симуляцію етичних дилем у роботі дипломатичних установ, міжнародних організацій, аналітичних центрів, медіаструктур і

громадських ініціатив, проведення міні-дебатів, фасилітованих дискусій, експертних обговорень, рольових вправ, сценарного прогнозування та колективного вироблення рішень. Практична спрямованість навчання не зводиться до тренування технічних навичок; її головне завдання полягає в тому, щоб перевести етичне знання з рівня зовнішньої декларації на рівень внутрішньо засвоєної, поведінково реалізованої компетентності. У професійній сфері міжнародних відносин студент має навчитися працювати з етичними ситуаціями не постфактум, а превентивно, тобто виявляти ризики ще на етапі підготовки комунікаційної стратегії, публічного виступу, аналітичного документа, дипломатичної позиції або управлінського рішення.

Особливу роль у цій методологічній конструкції відіграє проблемно-орієнтоване навчання, яке дозволяє змістити фокус із пасивного запам'ятовування категорій на активне осмислення суперечностей, конфліктів і зон моральної амбівалентності. Професійна етика у сфері міжнародних відносин є дисципліною, де значна частина найважливіших питань не має однозначних відповідей, а вимагає зіставлення альтернативних норм, інтересів, культурних кодів і політичних контекстів. Саме тому проблематизація стає не допоміжним, а базовим дидактичним принципом. У межах такої логіки навчання студент стикається з відкритими запитаннями: якою мірою допустимою є стратегічна неоднозначність у дипломатичній комунікації; де проходить межа між переконанням і маніпуляцією в політичних комунікаціях; чи може інституційна лояльність виправдовувати мовчання щодо морально сумнівних практик; як співвідносити національні інтереси з універсалістськими етичними принципами; якими є моральні межі використання цифрових технологій, великих даних, алгоритмічного таргетування, онлайн-мобілізації та візуальної пропаганди. Робота з такими питаннями привчає студента до інтелектуальної відповідальності, до уникнення спрощених оцінок і до вироблення аргументованої позиції в умовах, коли формальна правильність відповіді поступається значущістю якості морального міркування.

У структурі навчальної методології важливе місце посідає комунікативний підхід, що є особливо релевантним для спеціальності, пов'язаної з міжнародною взаємодією, публічними комунікаціями та регіональними студіями. Професійна етика у цьому контексті розглядається не лише як внутрішній кодекс суб'єкта, а й як регулятивний механізм комунікативного простору, у якому конструюються довіра, легітимність, репутація, партнерство та інституційна відповідальність. Відтак навчання має бути зорієнтоване на розвиток культури аргументації, дискурсивної відповідальності, здатності вести діалог в умовах ідейної поляризації, поваги до позиції Іншого без релятивізації базових етичних норм, а також уміння дотримуватися професійних стандартів у публічному, міжособистісному й цифровому спілкуванні. Для цього застосовуються дискусійні формати, аналітичні обговорення контрверсійних позицій, вправи з реконструкції аргументів, етична експертиза комунікативних стратегій, аналіз публічних заяв, виступів, дипломатичних документів, медійних повідомлень і цифрових кампаній. У такий спосіб студенти засвоюють, що етичність комунікації визначається не лише її змістом, а й інтенцією, контекстом, способом подання інформації, дотриманням принципів достовірності, пропорційності, поваги до людської гідності та недопущення символічного насильства.

Рефлексивний підхід є необхідною умовою повноцінного засвоєння професійної етики, оскільки моральна культура фахівця не формується механічно через ознайомлення з правилами, а потребує постійної внутрішньої роботи із самоусвідомлення, критичного аналізу власних установок, мотивів, упереджень, реакцій і рішень. У цьому сенсі навчання професійної етики повинно сприяти не лише інтелектуальному розвитку, а й формуванню рефлексивної суб'єктності, тобто здатності до самоспостереження, самокорекції та морального самозобов'язання. Практично це означає включення до освітнього процесу завдань, які спонукають студентів до письмової та усної рефлексії, до оцінки власної поведінки в змодельованих ситуаціях, до аналізу меж власної відповідальності та до осмислення того, як особистісні цінності співвідносяться з професійними ролями. Рефлексивний компонент особливо важливий у

підготовці майбутніх міжнародників, оскільки їхня діяльність часто відбувається у просторі символічного представництва, де кожне рішення, висловлювання або навіть комунікативна інтонація може мати не лише індивідуальні, а й інституційні та міждержавні наслідки.

Щодо практичних інструментів, то їхнє призначення полягає у трансформації складних етичних категорій у доступні для застосування аналітичні та поведінкові процедури. Одним із ключових інструментів є кейс-метод, який дає змогу розглядати етичну проблему в її конкретному контекстуальному розгортанні, з урахуванням інституційного середовища, системи зацікавлених сторін, часових обмежень, асиметрії інформації та потенційних репутаційних ризиків. Перевага кейс-методу полягає в тому, що він виводить студентів за межі схематичного мислення й змушує працювати з реальною або правдоподібною складністю професійної ситуації. У процесі аналізу кейсу студент має визначити, які етичні норми і цінності вступають у взаємодію або суперечність, хто є морально релевантними акторами, якими можуть бути коротко- і довгострокові наслідки рішень, які альтернативи є доступними та які з них найбільш обґрунтовані з погляду професійної відповідальності. Така робота сприяє формуванню навички етичного мапування ситуації, тобто вміння бачити не лише поверхневий конфлікт, а й приховані нормативні напруження.

Ефективним інструментом є також метод моральних дилем, який дозволяє моделювати ситуації, у яких будь-яке рішення пов'язане з моральними втратами або ризиками. Для спеціальності міжнародних відносин цей інструмент є надзвичайно продуктивним, оскільки багато професійних рішень у цій сфері приймаються в умовах конкуренції цінностей, нестачі часу, політичного тиску та обмеженої прогнозованості наслідків. Робота з моральними дилемами формує у студентів толерантність до складності, розуміння неповноти будь-якого рішення та здатність аргументувати власний вибір не на основі інтуїтивних уподобань, а через системне обґрунтування. У навчальному процесі дилеми можуть бути пов'язані з конфіденційністю та суспільним інтересом, інституційною

лояльністю та викривачством, інформаційною відкритістю та безпекою, дипломатичною доцільністю та моральною правдивістю, алгоритмічною ефективністю та дискримінаційними наслідками цифрових систем. Такі завдання не стільки перевіряють наявність «правильної» відповіді, скільки виявляють структуру морального мислення студента.

Вагомим практичним ресурсом виступають рольові ігри та симуляції, які відтворюють реальні комунікативні та управлінські ситуації міжнародної діяльності. Їхня педагогічна цінність полягає в тому, що вони поєднують когнітивний, емоційний, поведінковий і комунікативний рівні навчання. У симуляційному форматі студент не просто міркує про етичну проблему, а переживає її як учасник інституційної взаємодії, який повинен діяти в умовах ролі, процедури, часових рамок і зовнішнього спостереження. Це дозволяє виявити розрив між декларованими принципами та реальною поведінкою, навчити управляти комунікативною напругою, відпрацьовувати навички ведення переговорів, роботи з конфліктом, представлення позиції організації, реагування на публічну критику або інформаційну кризу. Особливо корисними є симуляції міжнародних переговорів, пресбрифінгів, засідань дорадчих органів, міжвідомчих координаційних нарад, кризових комунікаційних сесій, де етичні аспекти виявляються не як абстракція, а як реальний критерій професійної спроможності.

До числа важливих інструментів належать аналітичні матриці та алгоритми етичного прийняття рішень, які дисциплінують мислення студента і дозволяють структуровано підходити до розбору проблемної ситуації. Такі інструменти можуть передбачати послідовне визначення фактів, суб'єктів, конфлікту цінностей, нормативних обмежень, наявних альтернатив, можливих наслідків, репутаційних ефектів і критеріїв вибору найбільш відповідального рішення. Їх застосування особливо важливе в умовах цифрової перенасиченості та інформаційного перевантаження, коли професійні рішення часто приймаються поспіхом і під тиском оперативності. Методична цінність подібних матриць полягає в тому, що вони виробляють звичку до процедурної обережності, до

перевірки моральної обґрунтованості дій до моменту їх реалізації, а не після виникнення негативних наслідків. Для бакалаврського рівня підготовки це має особливе значення, оскільки саме на цьому етапі формується первинна професійна культура мислення й відповідальності.

У викладанні дисципліни доцільно широко використовувати інструменти критичного дискурс-аналізу, медіааналізу та контент-аналізу, оскільки значна частина професійної діяльності у сфері міжнародних відносин реалізується через текст, образ, публічне повідомлення, символічну репрезентацію та цифровий контент. Аналіз офіційних заяв, дипломатичних комюніке, аналітичних матеріалів, виступів політичних акторів, контенту соціальних мереж, інформаційних кампаній і візуальних повідомлень дозволяє студентам побачити, яким чином етичні порушення можуть проявлятися не лише у прямих діях, а й у фреймінгу подій, замовчуванні важливих обставин, використанні маніпулятивної лексики, інструменталізації емоцій, стигматизації груп, викривленні фактів або легітимації непрозорих практик. Водночас така аналітична робота формує вміння оцінювати комунікативний продукт не лише за критерієм ефективності, а й за критеріями правдивості, доброчесності, соціальної відповідальності та відповідності професійним стандартам.

З огляду на сучасний етап цифрової трансформації важливим блоком практичних інструментів є цифрові освітні ресурси та інтерактивні платформи, які дають змогу організовувати змішане, гнучке та персоналізоване навчання. Однак їх використання в межах дисципліни «Професійна етика» має не суто технічний, а подвійний характер: з одного боку, цифрові інструменти виступають засобом навчання, а з другого – самі стають об'єктом етичного осмислення. Робота з цифровими платформами, онлайн-дискусіями, спільними документами, презентаційними сервісами, інтерактивними дошками, віртуальними форумами чи системами тестування повинна супроводжуватися увагою до питань конфіденційності, авторства, коректного запозичення, безпечної комунікації, поваги до цифрової репутації, протидії мові ворожнечі та недопущення несанкціонованого використання персональних даних. Таким чином, практичні

інструменти навчання одночасно стають середовищем формування цифрової етичної грамотності, без якої сучасний міжнародник не може бути повноцінно професійно підготовленим.

Істотну дидактичну функцію виконує метод проєктного навчання, у межах якого студенти можуть розробляти аналітичні довідки, етичні кодекси для умовних або реальних організацій, комунікативні стратегії для міжнародних ініціатив, рекомендації щодо запобігання конфлікту інтересів, антикорупційні рамки, етичні протоколи цифрової взаємодії, сценарії реагування на репутаційні кризи або просвітницькі кампанії з академічної доброчесності. Проєктна діяльність цінна тим, що інтегрує індивідуальну аналітичну роботу, групову взаємодію, пошук і систематизацію джерел, аргументаційне письмо, публічний захист результатів та етичну відповідальність за якість продукту. Водночас саме в проєктному форматі особливо виразно постають питання командної етики: розподіл ролей, справедливість участі, взаємна підзвітність, коректність використання матеріалів, повага до внеску інших учасників, належне оформлення спільного авторства й відповідальність за колективний результат. Отже, проєктне навчання не лише формує інструментальні навички, а й відтворює мікромодель реального професійного середовища.

У системі практичних інструментів важливою є також письмова аналітична робота, оскільки етична компетентність невіддільна від здатності до концептуально точного, логічно зв'язного та аргументативно переконливого викладу. Написання есеїв, позиційних записок, аналітичних коментарів, рефлексивних текстів, рецензій на кейси, коротких policy briefs або експертних висновків сприяє не лише перевірці знань, а й формуванню інтелектуальної дисципліни, необхідної для професійного середовища міжнародних відносин. У процесі письма студент навчається уточнювати поняття, структурувати аргументи, уникати оціночної спрощеності, розрізняти нормативне твердження і фактологічний опис, критично працювати з джерельним матеріалом і дотримуватися принципів академічної доброчесності. У цьому контексті саме письмо стає не просто способом контролю, а повноцінним методом навчання,

оскільки через письмо відбувається інтеріоризація професійної мови етики та розвиток здатності до самостійного морального судження.

Методологічно вивірена система оцінювання також є частиною практичного інструментарію дисципліни. Оцінювання має бути не тільки підсумковим, а й формувальним, тобто таким, що забезпечує постійний зворотний зв'язок, корекцію навчальної траєкторії, підтримку розвитку аргументаційної культури та рефлексивних здібностей. У межах професійної етики доцільно оцінювати не лише фактологічну поінформованість, а й якість морального аналізу, здатність виявляти конфлікт цінностей, логіку аргументації, етичну чутливість до контексту, уміння працювати в команді, коректність комунікативної поведінки, дотримання доброчесності у виконанні завдань і здатність до самостійної рефлексії. Такий підхід дозволяє уникнути редукції етики до тестового знання й переводить акцент на формування зрілої професійної позиції. Оцінювання в цій дисципліні повинно бути прозорим, критеріальним, справедливим і таким, що само по собі моделює етичний стандарт освітньої взаємодії між викладачем і студентом.

У підсумку слід наголосити, що методологія навчання та практичні інструменти дисципліни «Професійна етика» мають бути організовані як цілісна система, спрямована на формування у майбутнього фахівця з міжнародних відносин не лише знання про моральні норми, а насамперед здатності жити й діяти в полі професійної відповідальності, де кожне рішення має ціннісний вимір, комунікативний ефект і суспільний резонанс. Така методологія повинна поєднувати концептуальну глибину, аналітичну складність, міждисциплінарну чутливість, практичну релевантність і рефлексивну насиченість. Лише за цієї умови дисципліна перестає бути формальним додатком до фахової підготовки й постає як один із центральних інструментів формування професійної зрілості бакалавра-міжнародника, здатного діяти компетентно, доброчесно, стратегічно й морально відповідально в умовах глобальної взаємозалежності, політичної турбулентності, цифрової трансформації та зростаючих вимог до публічної легітимності професійної діяльності.

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ТА АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО, АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Робота з джерелами, академічне письмо та академічна доброчесність у системі підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії становлять не допоміжний або суто технічний компонент освітнього процесу, а одну з його фундаментальних інтелектуально-нормативних основ, оскільки саме через культуру опрацювання джерельної бази, через здатність до концептуально точного письмового викладу та через внутрішнє прийняття принципів академічної доброчесності формується дослідницька суб'єктність майбутнього фахівця, його професійна репутація, аналітична спроможність і здатність до відповідального функціонування в середовищі, де знання, аргумент, інтерпретація та достовірність інформації мають не лише когнітивну, а й суспільно-політичну, комунікативну та міжнародну вагу. Для майбутнього міжнародника робота з джерелами є водночас практикою наукового пізнання, інструментом професійного орієнтування в глобальному інформаційному просторі, засобом верифікації фактів, механізмом інтелектуального самозахисту від маніпуляції та передумовою вироблення обґрунтованих аналітичних суджень щодо складних міжнародних процесів, зовнішньополітичних рішень, регіональних конфігурацій безпеки, публічних комунікацій, цифрових трансформацій і морально-політичних дилем сучасного світу.

У структурі університетської підготовки робота з джерелами повинна розглядатися як системна когнітивна діяльність, що охоплює пошук, відбір, ідентифікацію, класифікацію, критичну оцінку, зіставлення, інтерпретацію та коректне інтегрування різнотипних матеріалів у власний аналітичний або дослідницький текст. При цьому саме поняття джерела в сучасному академічному та професійному середовищі є багатозначним і не може бути зведене лише до друкованої наукової літератури. Для фахівця з міжнародних відносин джерельна база має включати нормативно-правові акти, міжнародні договори, офіційні документи міжнародних організацій, дипломатичні

матеріали, урядові стратегії, статистичні звіти, аналітичні доповіді, результати соціологічних досліджень, академічні монографії та статті, тексти політичних виступів, матеріали медіа, архівні джерела, цифрові ресурси, бази даних, експертні коментарі та інші форми зафіксованого знання, що потребують диференційованого підходу до своєї валідності, репрезентативності, функціонального призначення та епістемологічного статусу. У зв'язку з цим студент має опанувати не лише техніку пошуку інформації, а й більш складну інтелектуальну навичку розрізнення між первинними та вторинними джерелами, між нормативним документом і його інтерпретацією, між фактографічним повідомленням і публіцистичним коментарем, між академічною аналітикою та політично ангажованим дискурсом, між емпіричними даними й оцінними судженнями.

Особливої значущості набуває вміння здійснювати критичну джерелознавчу експертизу, яка виходить далеко за межі поверхової перевірки формальних реквізитів публікації. Критична робота з джерелами передбачає аналіз походження тексту, інституційного контексту його створення, статусу автора, цільової аудиторії, жанрової специфіки, способу аргументації, методології отримання даних, потенційних ідеологічних упереджень, дискурсивних стратегій та можливих обмежень щодо достовірності чи повноти представленої інформації. У галузі міжнародних відносин ця навичка є принципово необхідною, оскільки значна частина інформаційних потоків функціонує в умовах політичної конкуренції, боротьби за інтерпретацію подій, репутаційного впливу, стратегічної комунікації та інституційного самопредставлення. Відтак робота з джерелом не може бути наївно-довірливою; вона повинна спиратися на принципи критичного раціоналізму, верифікації, порівняльного аналізу, контекстуалізації й інтелектуальної обережності. Студент має навчитися ставити до кожного джерела низку аналітичних запитань: хто говорить, з якої позиції говорить, для кого говорить, на підставі яких даних говорить, які смисли акцентує, які замовчує, які інтереси може репрезентувати,

якою мірою представлені твердження можуть бути перевірені або співвіднесені з альтернативними матеріалами.

Робота з джерелами в академічному середовищі також передбачає опанування культури бібліографічної дисципліни як зовнішнього вираження внутрішнього порядку наукового мислення. Уміння коректно фіксувати вихідні дані джерела, систематизувати літературу, вести робочі записи, формувати тематичні добірки, розмежовувати прямі цитати, переказ, аналітичні висновки та власні інтерпретації є не другорядною технічною операцією, а способом організації дослідницької свідомості. Без такої дисципліни неможливе ані точне відтворення логіки наукового пошуку, ані контроль за походженням використаної інформації, ані збереження інтелектуальної прозорості письмового тексту. Для студентів бакалаврського рівня ця культура особливо важлива, оскільки саме на ранніх етапах професійного становлення формується звичка або до відповідального документування інтелектуальної праці, або до хаотичного запозичення фрагментів чужого тексту без належного осмислення, що згодом може трансформуватися у стійкі порушення академічної етики та зниження якості аналітичного мислення.

Академічне письмо в університетській підготовці майбутнього міжнародника слід розуміти як складну форму інтелектуальної діяльності, в якій поєднуються концептуальна організація знання, логіко-аргументативна побудова висловлювання, жанрова дисципліна, термінологічна точність, доказовість, аналітична глибина та етична відповідальність автора за кожне сформульоване твердження. Академічний текст не є простим механічним накопиченням фактів або цитат; він являє собою впорядковану систему смислів, у якій автор демонструє здатність до постановки проблеми, добору релевантного понятійного апарату, критичного огляду наявних підходів, структурованого аналізу матеріалу, виведення узагальнень та формування виважених висновків. У цьому сенсі академічне письмо виступає індикатором зрілості мислення, оскільки вимагає від студента не лише володіння інформацією, а передусім уміння перетворювати

інформаційний масив на осмислений, логічно цілісний, жанрово відповідний та науково релевантний текст.

У контексті спеціальності міжнародних відносин академічне письмо має ще й чітко виражену професіоналізаційну функцію, оскільки майбутня діяльність випускника передбачає підготовку аналітичних записок, довідок, експертних висновків, позиційних документів, комунікативних матеріалів, *policy papers*, аналітичних оглядів, презентаційних текстів та інших жанрів, у яких якість письма безпосередньо впливає на якість рішення, рівень довіри до інституції та ефективність професійної комунікації. Тому академічне письмо в освітньому процесі не повинно розглядатися винятково як інструмент контролю знань; воно має осмислюватися як тренувальний простір формування професійного дискурсу. Через письмо студент вчиться працювати з поняттями, уникати смислової розмитості, розрізняти опис, пояснення й оцінку, вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати тези, відокремлювати головне від другорядного, не підмінювати аргументацію декларативністю та не маскувати аналітичну слабкість риторичною надмірністю. Водночас письмо дисциплінує інтелектуальну чесність: неможливо створити якісний науковий текст без уважної роботи з джерелами, без розуміння меж власного знання та без готовності визнавати складність або неоднозначність досліджуваної проблеми.

Концептуально важливим елементом академічного письма є проблема авторської позиції, яка в науковому дискурсі не може бути довільною або суто риторичною. Авторська позиція в академічному тексті повинна бути аргументованою, інтелектуально прозорою, теоретично усвідомленою й водночас відкритою до перевірки, критики та раціональної дискусії. Для студентів часто характерною є або повна розчиненість у чужих думках, коли текст являє собою компілятивний переказ прочитаного без власного аналітичного внеску, або, навпаки, надмірна суб'єктивізація викладу, коли оцінки випереджають обґрунтування. Методично важливо сформувати вміння утримувати складний баланс між опорою на наукову традицію та формуванням самостійного судження. Це означає, що студент має не просто відтворювати

наявні концепції, а вступати з ними в аналітичну взаємодію: порівнювати підходи, виявляти їхні сильні та слабкі сторони, співвідносити теоретичні моделі з емпіричним матеріалом, уточнювати поняття та на цій основі формулювати власну інтерпретацію. Саме така практика перетворює письмо на інструмент наукового мислення, а не на форму вторинного конспектування.

Не менш важливою є мовно-стилістична культура академічного тексту. Наукове письмо вимагає високого ступеня семантичної точності, концептуальної визначеності, логічної зв'язності, синтаксичної впорядкованості та термінологічної послідовності. Водночас складність наукового тексту не повинна означати його стилістичну затемненість, надмірну абстрактність або штучну герметизацію смислу. Ознакою зрілого академічного письма є не нагромадження важких конструкцій заради демонстрації уявної науковості, а здатність передавати складні ідеї у формі, що зберігає точність, логіку, концептуальну насиченість і водночас читабельність. Для підготовки фахівця з міжнародних відносин ця вимога має особливе значення, оскільки його професійне письмо часто буде адресоване не лише вузькому академічному середовищу, а й посадовцям, експертам, представникам громадянського суспільства, міжнародним партнерам та іншим аудиторіям, де поєднання аналітичної глибини з ясністю викладу є критично важливим показником професіоналізму.

Академічне письмо невіддільне від культури аргументації, яка в сучасній університетській освіті має розглядатися як одна з ключових інтелектуальних компетентностей. Аргументація в науковому тексті передбачає не просто висловлення позиції, а її послідовне обґрунтування за допомогою понять, даних, логічних переходів, порівнянь, інтерпретацій та критичного залучення наявних підходів. Для студентів надзвичайно важливо оволодіти навичкою розрізнення тези, аргументу, прикладу, ілюстрації, контраргументу та висновку, оскільки без цього текст часто втрачає внутрішню структуру і перетворюється на фрагментарний набір суджень, які не утворюють переконливої наукової позиції. У галузі міжнародних відносин аргументаційна культура додатково ускладнюється необхідністю працювати з багаторівневими причинно-

наслідковими зв'язками, конкуруючими пояснювальними моделями, політично чутливими темами, нормативними суперечностями та неоднозначним емпіричним матеріалом. Саме тому студент має навчитися уникати категоричних спрощень, маніпулятивної риторики, прихованих підмін понять і псевдологічних конструкцій, які створюють видимість аналізу, але не витримують інтелектуальної перевірки.

Центральним нормативним стрижнем усієї системи роботи з джерелами та академічного письма є академічна доброчесність як комплексний принцип організації освітньо-наукової діяльності, що поєднує моральний, правовий, інституційний, професійний та культурний виміри. Академічна доброчесність не може бути зведена лише до заборони плагіату або до формального дотримання правил цитування. У більш глибокому розумінні вона означає внутрішнє прийняття цінностей чесності, відповідальності, довіри, поваги до інтелектуальної праці, справедливості в оцінюванні, відкритості до критики, відмови від обману як способу досягнення результату та готовності репрезентувати власну роботу саме такою, якою вона є насправді. Університетська освіта, що ігнорує ці принципи, неминуче деградує в симулятивну систему, де формальні результати відриваються від реальних знань, а диплом втрачає свій суспільний і професійний зміст. Саме тому академічна доброчесність є не периферійним елементом дисципліни, а її органічним ядром, особливо в межах курсу «Професійна етика», де питання моральної відповідальності студента безпосередньо пов'язується з його майбутньою професійною поведінкою.

Для спеціальності міжнародних відносин значення академічної доброчесності є особливо високим, оскільки випускник цієї галузі в подальшій професійній діяльності працюватиме з інформацією, аналітичними продуктами, публічними інтерпретаціями, політичними оцінками, міжнародними документами та комунікаційними стратегіями, де будь-яка інтелектуальна нечесність, фактична недбалість, маніпулятивність або свідоме викривлення даних може мати не лише індивідуальні, а й інституційні, репутаційні та навіть

міжнародно-політичні наслідки. Якщо на етапі університетської підготовки студент звикає до недоброчесних практик, до механічного копіювання чужих текстів, до фабрикації посилань, до підміни аналізу компіляцією або до використання зовнішніх інструментів без належної інтелектуальної участі, то в професійній сфері це трансформується у дефіцит довіри, низьку якість експертизи, репутаційну вразливість і готовність до етичних компромісів. Отже, академічна доброчесність повинна розглядатися як рання форма професійної етики, як своєрідна лабораторія майбутньої службової, дипломатичної, аналітичної та комунікативної відповідальності.

Найбільш очевидним порушенням академічної доброчесності є плагіат, однак його сутність потребує глибшого осмислення, ніж просте формулювання про привласнення чужого тексту. Плагіат є не лише технічним порушенням правил оформлення, а передусім актом інтелектуальної неавтентичності, при якому суб'єкт свідомо або через недбалість репрезентує нестворений ним результат як власний. Така практика руйнує саму природу академічного середовища, яке існує лише за умови прозорого розрізнення між власним внеском автора, наявним знанням попередників і колективно накопиченим фондом наукової думки. Для студентів важливо усвідомити, що плагіат може набувати різних форм: від буквального копіювання до прихованого перефразування без визнання джерела, від мозаїчного компілювання до запозичення структури аргументації, ідейного каркасу, аналітичної логіки або емпіричних результатів без належної атрибуції. Тому боротьба з плагіатом не може обмежуватися технічними перевітками; вона потребує глибокого виховання поваги до авторства, розуміння природи інтелектуальної власності та формування навички чесної роботи з чужим знанням.

Поряд із плагіатом не менш небезпечними є інші форми академічної недоброчесності, зокрема фабрикація та фальсифікація даних, свідоме використання неперевіраних або вигаданих джерел, маніпулятивне представлення результатів, виконання завдань іншими особами, несанкціоноване використання допоміжних матеріалів, самоплагіат, колективне порушення

правил доброчесності та інструментальне використання технологій без зазначення меж власного авторського внеску. У сучасному цифровому середовищі ці ризики лише посилюються, оскільки доступність великих масивів інформації, автоматизованих генеративних інструментів, готових текстових шаблонів та мережових банків робіт створює ілюзію легкого досягнення результату без реальної інтелектуальної праці. Однак саме ця легкість становить серйозну загрозу для формування академічної особистості, оскільки привчає до зовнішньої результативності без внутрішнього розвитку, до симуляції компетентності без її фактичного набуття. У зв'язку з цим академічна доброчесність у сучасному університеті повинна включати й цифрово-етичний вимір: здатність відповідально користуватися електронними ресурсами, критично ставитися до автоматизованого контенту, не підмінювати мислення технічними засобами та зберігати прозорість власної інтелектуальної участі у створенні тексту.

Важливим аспектом академічної доброчесності є також проблема справедливості та довіри в освітньому процесі. Доброчесність не може бути ефективною, якщо вона розуміється виключно як індивідуальний моральний обов'язок студента; вона повинна підтримуватися інституційною культурою, прозорими правилами, зрозумілими критеріями оцінювання, передбачуваними процедурами реагування на порушення та етично послідовною поведінкою всіх учасників освітнього процесу. Якщо викладач декларує високі стандарти, але сам демонструє непослідовність, упередженість, довільність вимог або формалізм, то сама ідея академічної доброчесності втрачає переконливість. Відтак виховання доброчесності має бути взаємним процесом, у якому університетська спільнота відтворює культуру взаємної відповідальності, поваги до процедур, чесного оцінювання, відкритого зворотного зв'язку та неприйняття будь-яких форм інтелектуального шахрайства. Для студентів спеціальності міжнародних відносин ця обставина має ще й додатковий виховний зміст, адже в їхній майбутній професійній діяльності довіра, процедура, легітимність і репутація відіграватимуть визначальну роль.

Робота з джерелами й академічне письмо тісно пов'язані з формуванням у студентів навички концептуальної відповідальності, тобто здатності коректно використовувати поняття, не змішувати різні рівні аналізу, уникати довільних термінологічних перенесень і не спрощувати складні явища до рівня побутових уявлень. У сфері міжнародних відносин ця проблема особливо актуальна, оскільки більшість ключових категорій – держава, суверенітет, безпека, демократія, легітимність, дипломатія, вплив, солідарність, стратегічна комунікація, гібридність, глобальне врядування – є багатозначними, теоретично навантаженими та політично констатованими. Некритичне або неточне їх використання не лише знижує якість тексту, а й свідчить про поверховість мислення. Саме тому академічне письмо має привчати студента до понятійної дисципліни, до вміння визначати терміни, уточнювати аналітичні рамки, співвідносити категоріальний апарат із дослідницьким завданням і не маскувати незнання надмірно загальними формулюваннями.

Водночас важливо підкреслити, що справжня академічна культура не зводиться до зовнішньої безпомилковості. Робота з джерелами, письмо та доброчесність є простором навчання, а отже припускають наявність труднощів, помилок, неповноти, потреби в доопрацюванні та інтелектуальному зростанні. Завдання університету полягає не лише у виявленні порушень, а й у формуванні умов, за яких студент навчається працювати краще, глибше й чесніше. У цьому сенсі надзвичайно важливими є практика редагування тексту, культура рецензування, індивідуальні консультації, методичний супровід письма, навчання технік конспектування, перефразування, узагальнення, побудови аргументації та критичного читання. Академічна доброчесність стає стійкою нормою не там, де домінує лише каральна логіка, а там, де студент реально опановує інструменти чесної інтелектуальної праці й усвідомлює її цінність для власного професійного становлення.

Таким чином, робота з джерелами, академічне письмо та академічна доброчесність у підготовці бакалавра з міжнародних відносин становлять єдиний освітньо-етичний комплекс, у якому інформаційна культура, дослідницька

методичність, жанрова дисципліна, аргументаційна раціональність і моральна відповідальність утворюють неподільну систему. Робота з джерелом навчає студента критично орієнтуватися в багатоплановому полі знання; академічне письмо формує здатність перетворювати це знання на структурований, переконливий і науково коректний текст; академічна доброчесність забезпечує моральну легітимність цього процесу і робить його соціально значущим, професійно надійним та інституційно вартісним. Для майбутнього фахівця у сфері міжнародних відносин опанування цих засад є не лише академічною вимогою, а й необхідною умовою входження в простір професійної відповідальності, де слово, факт, інтерпретація й авторство мають силу політичної дії, інструментальної ваги та морального наслідку. Саме тому культура роботи з джерелами, розвинене академічне письмо та безумовна відданість принципам доброчесності повинні розглядатися як один із наріжних елементів фахової підготовки сучасного міжнародника, здатного діяти компетентно, рефлексивно, інтелектуально чесно і професійно відповідально в умовах глобалізованого, конфліктного та інформаційно перенасиченого світу.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Розділ 1. Нормативні та ціннісні засади професійної етики у сфері міжнародних відносин

Тема 1. Професійна етика як система норм і принципів у міжнародній діяльності

Професійна етика як система норм і принципів у міжнародній діяльності становить одну з фундаментальних підвалин фахової підготовки сучасного спеціаліста у сфері міжнародних відносин, оскільки саме вона забезпечує нормативне впорядкування професійної поведінки, ціннісну орієнтацію суб'єкта міжнародної взаємодії та моральну легітимацію рішень, що ухвалюються в умовах політичної складності, інституційної багаторівневості, комунікативної напруги та культурної плюральності. У контексті міжнародної діяльності професійна етика не може бути витлумачена як суто приватна моральна якість окремої особи або як додатковий компонент до правового й політичного регулювання, оскільки її функціональне призначення полягає в опосередкуванні взаємозв'язку між індивідуальною совістю, професійним обов'язком, інституційними стандартами, суспільними очікуваннями та універсалістськими уявленнями про справедливість, людську гідність, відповідальність і належну поведінку. Саме тому професійна етика в міжнародній сфері постає як складна регулятивна матриця, у межах якої поєднуються моральні імперативи, деонтологічні настанови, ціннісні орієнтири, поведінкові приписи, комунікативні стандарти та моделі ухвалення рішень, зорієнтовані не лише на досягнення зовнішньої ефективності, а й на збереження моральної виправданості професійної дії.

На відміну від загальної етики, яка вивчає фундаментальні засади добра і зла, належного і неналежного, професійна етика функціонує як спеціалізований нормативний комплекс, що конкретизує моральні вимоги відповідно до специфіки певного виду діяльності, її соціального призначення, інституційного контексту, характеру відповідальності та типових ситуацій морального вибору. У сфері міжнародних відносин така конкретизація набуває особливої складності,

оскільки професійна діяльність міжнародника розгортається у просторі, де перетинаються інтереси держав, міжнародних організацій, недержавних акторів, транснаціональних корпорацій, громадянського суспільства, медіа, експертних спільнот та індивідуальних агентів впливу, а отже будь-яке рішення майже ніколи не має лінійного ефекту і практично завжди породжує багаторівневі політичні, правові, комунікативні, репутаційні й моральні наслідки. За таких умов професійна етика набуває значення інструменту, який дозволяє не лише оцінювати вже здійснені вчинки, а й попередньо структурувати професійну поведінку, прогнозувати нормативні ризики, розпізнавати конфлікти цінностей і формувати внутрішні критерії допустимого в ситуаціях, коли формальна правомірність ще не гарантує моральної прийнятності.

Професійна етика у міжнародній діяльності має системний характер, а це означає, що вона не зводиться до розрізненого набору приписів або рекомендацій, а виступає впорядкованою сукупністю взаємопов'язаних норм, принципів, цінностей, процедур і моделей поведінки, що утворюють цілісний регулятивний механізм. Її системність виявляється, по-перше, у наявності власного аксіологічного ядра, до якого належать такі базові цінності, як повага до людської гідності, відповідальність, доброчесність, справедливість, правдивість, солідарність, толерантність, неупередженість, професійна компетентність, публічна підзвітність і лояльність до законних інституційних цілей. По-друге, системність професійної етики проявляється у її нормативній структурованості, оскільки вона включає загальні моральні настанови, спеціальні кодекси поведінки, правила конфіденційності, процедури запобігання конфлікту інтересів, стандарти комунікативної коректності, вимоги до достовірності інформації, принципи недискримінації та межі допустимого використання влади або професійного статусу. По-третє, її системність полягає у функціональному поєднанні превентивної, регулятивної, інтегративної, легітимаційної, виховної та репутаційної функцій, завдяки яким професійна етика не лише обмежує небажані форми поведінки, а й формує умови для

стабільного відтворення довіри, інституційної надійності та моральної передбачуваності професійного середовища.

У міжнародній діяльності професійна етика набуває особливої ваги через те, що саме ця сфера характеризується хронічною наявністю нормативної амбівалентності, політичної чутливості, конфлікту інтересів, асиметрії інформації та суперечності між національною доцільністю й універсалістськими моральними вимогами. Фахівець з міжнародних відносин нерідко змушений діяти в умовах, коли жодне з доступних рішень не є бездоганим, а кожна альтернатива пов'язана з певними моральними витратами. У таких ситуаціях професійна етика виконує функцію не готового каталогу правильних відповідей, а радше складного інструменту нормативної орієнтації, який дозволяє зберігати моральну рефлексивність і не редукувати професійну поведінку до технічного виконання інструкцій, політичної лояльності або інструментальної раціональності. Саме тут виявляється принципова відмінність між фахівцем, який лише володіє інформацією та операційними навичками, і професіоналом, здатним діяти відповідально, передбачати моральні наслідки власних рішень, усвідомлювати межі допустимого та брати на себе тягар етичного вибору навіть у ситуаціях інституційного тиску, дипломатичної напруги чи комунікативної турбулентності.

Нормативна природа професійної етики в міжнародній сфері вимагає розрізнення понять норми, принципу, цінності, обов'язку, відповідальності та чесноти, які утворюють взаємопов'язаний, але не тотожний понятійний комплекс. Норми визначають конкретизовані правила поведінки, що регулюють допустимі або недопустимі дії в певних професійних ситуаціях; принципи задають більш загальні засадничі орієнтири, які мають інтерпретаційний і регулятивний характер; цінності вказують на те, що визнається соціально й морально значущим; обов'язок окреслює належну поведінку з огляду на професійну роль; відповідальність пов'язує суб'єкта з наслідками його рішень і дій; чесноти характеризують стійкі моральні якості особистості, що забезпечують внутрішню готовність діяти відповідно до етичних стандартів. У

професійній діяльності міжнародника всі ці компоненти перебувають у постійній взаємодії. Зокрема, принцип правдивості може конкретизуватися в нормі недопустимості свідомого викривлення фактів у публічній комунікації; цінність поваги до людської гідності може реалізовуватися через обов'язок недискримінаційного ставлення до представників інших культур; чеснота стриманості може виявлятися в умінні не зловживати владними або інформаційними перевагами в міжособистісній і міжінституційній взаємодії.

Однією з ключових характеристик професійної етики як системи норм і принципів є її подвійна укоріненість – в універсальних моральних засадах і в конкретному інституційному контексті. З одного боку, міжнародна діяльність не може бути морально легітимною без опори на загальнолюдські принципи, серед яких провідне місце посідають гідність особи, право на повагу, недопустимість свавілля, чесність, відповідальність за наслідки дії та орієнтація на мирне співіснування. З другого боку, професійна етика завжди втілюється в певних організаційних формах – дипломатичній службі, міжнародних організаціях, аналітичних центрах, структурах публічної дипломатії, медіакомунікаційних установах, міжнародних неурядових організаціях, освітніх і наукових інституціях. Це означає, що етичні принципи набувають конкретної форми через інституційні ролі, службові обов'язки, протокольні стандарти, правила внутрішньої комунікації та процедури ухвалення рішень. Однак така інституційна конкретизація не повинна перетворюватися на моральний релятивізм, коли все, що дозволено процедурою або санкціоновано ієрархією, автоматично визнається етично допустимим. Навпаки, професійна етика саме й покликана утримувати баланс між лояльністю до інституції та збереженням моральної автономії суб'єкта, не допускаючи редукції професійної відповідальності до бюрократичного підпорядкування.

У міжнародній діяльності базовими етичними принципами виступають принцип відповідальності, принцип справедливості, принцип доброчесності, принцип поваги до людської гідності, принцип неупередженості, принцип конфіденційності, принцип достовірності, принцип пропорційності, принцип

професійної компетентності та принцип публічної відповідальності. Принцип відповідальності означає здатність суб'єкта усвідомлювати наслідки власних рішень не лише в межах безпосереднього службового завдання, а й у ширшому контексті інституційного, суспільного, міжнародного та морального впливу. У сфері міжнародних відносин це особливо важливо, оскільки навіть окреме висловлювання, підготовлений документ або обрана комунікативна стратегія можуть вплинути на репутацію держави, динаміку переговорного процесу, міждержавну довіру чи громадське сприйняття політичних подій. Принцип справедливості вимагає уникнення дискримінаційних підходів, необґрунтованої упередженості, подвійних стандартів та зловживання асиметрією влади; принцип доброчесності передбачає внутрішню чесність, відмову від корупційних і маніпулятивних практик, неприпустимість використання професійного статусу для приватної вигоди; принцип поваги до людської гідності зобов'язує розглядати будь-якого учасника міжнародної взаємодії не як інструмент досягнення політичної мети, а як суб'єкта, що має власну цінність і право на морально визнане ставлення.

Принцип неупередженості має особливе значення у професійній діяльності, пов'язаній з аналітикою, експертною оцінкою, медіацією, комунікацією та підготовкою рекомендацій, оскільки саме тут існує високий ризик змішування професійного судження з особистими симпатіями, політичними уподобаннями, корпоративною лояльністю або зовнішнім тиском. Неупередженість не означає повної ціннісної нейтральності, яка у багатьох суспільно значущих питаннях є або неможливою, або фіктивною, однак вона вимагає інтелектуальної чесності, процедурної коректності, готовності визнавати контраргументи й уникати навмисного викривлення фактів. Принцип конфіденційності є критично важливим у дипломатичній, переговорній, консульській, аналітичній та управлінській діяльності, де недотримання режиму належного поводження з інформацією може мати серйозні безпекові, репутаційні та політичні наслідки. Водночас конфіденційність не є абсолютною цінністю і не може використовуватися як прикриття для зловживань, неправомірних дій чи

приховування рішень, що суперечать базовим етичним стандартам. Саме тому професійна етика вимагає здатності розрізняти легітимну службову закритість і морально сумнівне використання таємності як інструменту уникнення відповідальності.

Принцип достовірності є одним із найбільш визначальних для міжнародної діяльності, зважаючи на те, що сучасний глобальний простір характеризується інтенсивною конкуренцією наративів, стратегічною комунікацією, інформаційними впливами, пропагандистськими кампаніями та цифровим поширенням маніпулятивного контенту. У цих умовах професійна етика міжнародника вимагає особливої уважності до перевірки фактів, точності формулювань, коректності використання даних, недопустимості свідомого спотворення інформації та відповідального ставлення до публічного слова. Ідеться не лише про технічну правильність фактології, а про більш глибоку нормативну установку, відповідно до якої інформаційна діяльність має бути підпорядкована не маніпулятивній доцільності, а принципам правдивості, доказовості та соціальної відповідальності. У міжнародній комунікації, де слова мають високу політичну ціну, етична недбалість у поводженні з інформацією здатна трансформуватися в дипломатичне непорозуміння, ескалацію конфлікту, репутаційну кризу або підрив довіри до інституції.

Професійна етика як система норм і принципів у міжнародній діяльності нерозривно пов'язана з поняттям професійного обов'язку, однак сама природа цього обов'язку є складною і багатовимірною. Професійний обов'язок не обмежується формальним виконанням посадових інструкцій чи лінійним дотриманням інституційних процедур. Він включає усвідомлення соціальної значущості професійної ролі, готовність діяти в інтересах публічного блага, здатність підтримувати стандарти професійної честі, не зловживати повноваженнями, уникати конфлікту інтересів і зберігати моральну стійкість у ситуаціях спокуси або тиску. У сфері міжнародних відносин професійний обов'язок додатково ускладнюється тим, що діяльність спеціаліста часто здійснюється у режимі представництва – держави, організації, установи,

команди, проєкту чи експертної спільноти. Це означає, що індивідуальна поведінка одночасно набуває символічного значення і сприймається як репрезентація ширшої інституційної або національної позиції. Саме тому етична помилка в міжнародній діяльності рідко залишається суто приватною: вона має тенденцію до розширення свого значення й перетворення на чинник колективної репутації.

Важливим аспектом осмислення професійної етики є співвідношення права і моралі в міжнародній діяльності. Хоча ці регулятивні системи мають різну природу, різний механізм санкціонування та різний ступінь формалізації, вони перебувають у складній взаємодії. Право встановлює мінімально необхідні рамки допустимої поведінки, тоді як етика апелює до більш високих стандартів відповідальності, чесності, добросовісності та поваги до іншого. У багатьох ситуаціях міжнародної практики дія може бути формально правомірною, але етично проблематичною; так само можливі випадки, коли буквальне дотримання процедури не гарантує моральної виправданості рішення. У зв'язку з цим професійна етика виконує роль коригувального механізму, що не дозволяє зводити професійну діяльність до юридичного мінімалізму. Вона вимагає від суб'єкта ставити питання не лише про те, чи дозволено певну дію, а й про те, чи є вона справедливою, доброчесною, репутаційно відповідальною, гуманною та співмірною за своїми наслідками. Для міжнародника це має принципове значення, оскільки багато сфер його діяльності перебувають у сірій зоні між формальною процедурою, політичною доцільністю та моральною оцінкою.

Професійна етика міжнародної діяльності не може бути адекватно осмислена без урахування міжкультурного виміру. Міжнародна сфера за своєю природою є простором взаємодії різних ціннісних систем, комунікативних традицій, символічних кодів, моделей ввічливості, уявлень про авторитет, відповідальність, автономію, колективність і справедливість. Це означає, що професійна етика міжнародника повинна поєднувати в собі універсалістську чутливість до базових моральних принципів і водночас культурну компетентність, яка уможливорює коректну взаємодію без етноцентризму,

цивілізаційної зверхності або некритичного релятивізму. Етична культура міжнародної діяльності передбачає вміння розпізнавати культурно зумовлені відмінності в комунікації та поведінці, не інтерпретуючи їх автоматично як відхилення від норми, але й не відмовляючись від оцінки практик, що суперечать фундаментальним принципам людської гідності, недискримінації та справедливості. Отже, професійна етика в міжнародному контексті постає як мистецтво нормативно відповідального посередництва між універсальним і партикулярним.

У сучасних умовах цифровізації міжнародної діяльності професійна етика набуває нових вимірів, пов'язаних із трансформацією комунікативного середовища, прискоренням інформаційного обігу, розширенням можливостей впливу та водночас зростанням ризиків маніпуляції, дезінформації, порушення приватності, символічного насильства і технологічно опосередкованої безвідповідальності. Цифровий простір розмиває межі між офіційним і неофіційним, професійним і приватним, локальним і глобальним, що робить питання етичної саморегуляції ще більш актуальним. Для фахівця з міжнародних відносин це означає необхідність дотримання тих самих базових принципів професійної етики в онлайн-комунікації, роботі з цифровими платформами, візуальними матеріалами, соціальними мережами, алгоритмічними системами та інструментами аналітичної обробки інформації. При цьому етична проблема полягає не лише в індивідуальній поведінці користувача, а й у тому, що цифрові технології можуть інституціоналізувати непрозорість, автоматизовану дискримінацію, асиметрію контролю або неетичну експлуатацію даних. Саме тому сучасна професійна етика повинна бути достатньо гнучкою, щоб реагувати на нові виклики, не втрачаючи при цьому своєї нормативної сталості.

Важливо підкреслити, що професійна етика у міжнародній діяльності не є лише зовнішнім механізмом контролю, а передбачає формування внутрішньої моральної структури особистості, здатної до рефлексії, самодисципліни, самокорекції та стійкого дотримання етичних принципів навіть за відсутності прямого нагляду. У цьому сенсі йдеться не тільки про знання кодексів або правил,

а про інтеріоризацію професійних цінностей, тобто їх перетворення на внутрішні мотиваційні орієнтири поведінки. Така інтеріоризація неможлива без розвитку професійної самосвідомості, моральної чутливості до складних ситуацій, здатності до аналізу конфлікту цінностей і готовності визнавати власну відповідальність за наслідки дій. Саме тому викладання професійної етики в системі підготовки бакалаврів-міжнародників повинно бути спрямоване не лише на засвоєння теоретичних категорій, а й на формування зрілої етичної позиції, яка поєднує інтелектуальну компетентність з особистісною доброчесністю.

Отже, професійна етика як система норм і принципів у міжнародній діяльності являє собою складний багаторівневий нормативно-ціннісний комплекс, що забезпечує моральне структурування професійної поведінки в умовах глобальної взаємозалежності, інституційної багатоскладності, міжкультурної комунікації та політичної невизначеності. Її значення полягає не лише в тому, що вона встановлює межі допустимого, а й у тому, що вона формує сам тип професіонала, здатного діяти не як технічний виконавець або інструмент інституційної волі, а як відповідальний суб'єкт, який розуміє ціннісний вимір своєї діяльності, уміє співвідносити професійну доцільність із моральною виправданістю, дотримується стандартів доброчесності, поважає гідність іншого та несе відповідальність за публічні, комунікативні й політичні наслідки власних рішень. Саме в такому розумінні професійна етика постає не периферійним додатком до міжнародної діяльності, а її внутрішньою цивілізаційною умовою, без якої неможливі ані довіра, ані легітимність, ані сталий розвиток професійної культури у сфері міжнародних відносин.

Тема 2. Академічна доброчесність та антикорупційна культура у сфері міжнародних відносин

Академічна доброчесність та антикорупційна культура у сфері міжнародних відносин становлять не ізольовані тематичні блоки професійної етики, а органічно пов'язані складові єдиного нормативного порядку, в межах якого формується професійна суб'єктність майбутнього міжнародника, його

здатність до інтелектуально чесної, інституційно відповідальної та морально виваженої діяльності в умовах складної багаторівневої взаємодії держав, міжнародних організацій, дипломатичних установ, аналітичних центрів, громадянських структур, освітніх і наукових інституцій. У сучасному світі, де інформація, експертиза, комунікація, репутація та довіра перетворюються на стратегічні ресурси міжнародної взаємодії, питання академічної доброчесності та антикорупційної культури набувають не лише освітнього чи морально-виховного значення, а й виразного політичного, інституційного та цивілізаційного змісту. Саме через внутрішнє прийняття принципів доброчесності та нетерпимості до корупційних практик закладаються основи професійної поведінки, яка у подальшому виявляється у якості аналітичного продукту, надійності комунікації, чесності експертної позиції, коректності представництва, підзвітності публічної дії та здатності діяти в інтересах суспільного блага, а не приватної вигоди, групового фаворитизму чи прихованого впливу.

У сфері міжнародних відносин академічна доброчесність не може розглядатися як вузько університетська норма, що обмежується рамками підготовки письмових робіт або складання підсумкового контролю. Її справжнє значення полягає в тому, що вона є первинною формою професійної соціалізації в культурі інтелектуальної відповідальності, де повага до істини, до авторства, до доказовості, до точності факту, до меж власного знання та до процедур чесної перевірки результату формує саму архітектоніку майбутньої професійної поведінки. Для студента спеціальності міжнародних відносин академічна доброчесність є не лише нормативною вимогою освітнього середовища, а й раннім тренуванням здатності діяти в просторі, де слово, документ, аналітичний висновок, експертна оцінка або публічний коментар можуть мати далекосяжні міжнародно-політичні, комунікативні, правові та репутаційні наслідки. Той, хто в академічному середовищі звикає до інтелектуальної недбалості, запозичення без осмислення, маніпуляції джерелами, фабрикації результатів або симуляції власного внеску, у професійній сфері ризикує відтворювати аналогічні моделі

поведінки вже в умовах значно вищої відповідальності, де наслідком стає не лише індивідуальне дискредитування, а й зниження якості інституційного рішення, підрив довіри до держави, організації чи експертної спільноти.

Академічна доброчесність у своїй глибинній сутності є нормативно-ціннісним режимом організації освітньо-наукової діяльності, заснованим на принципах чесності, справедливості, довіри, поваги до інтелектуальної праці, відкритості до раціональної критики, відповідальності за результати власного пізнання та неприйнятності будь-яких форм обману як засобу досягнення формального успіху. Її призначення полягає не лише у попередженні порушень, а у відтворенні такого типу університетської культури, в якій знання має цінність лише за умови його чесного здобуття, коректного представлення та прозорого співвіднесення з джерелами, методами й особистим внеском автора. У контексті професійної етики міжнародника академічна доброчесність має особливо вагомe значення через те, що міжнародна діяльність значною мірою ґрунтується на обігу інформації, на підготовці позиційних документів, на формуванні аргументів, на інтерпретації подій, на верифікації даних і на виробленні рішень в умовах високої чутливості до неточності або недостовірності. Отже, академічна доброчесність є не зовнішньою дисциплінарною вимогою, а фундаментом епістемічної надійності, без якої професійна діяльність у сфері міжнародних відносин втрачає свою легітимність.

Водночас антикорупційна культура в міжнародній сфері також не зводиться до формального заперечення хабарництва чи до знання правових механізмів протидії незаконному збагаченню. У більш глибокому сенсі антикорупційна культура є складною системою ціннісних орієнтацій, моральних установок, інституційних практик, процедурних гарантій і поведінкових стандартів, які формують середовище нетерпимості до зловживання владою, використання службового статусу в приватних інтересах, непрозорих обмінів лояльністю, прихованого лобізму, конфлікту інтересів, фаворитизму, клієнтелізму та інших форм деформації публічного або професійного обов'язку. Для майбутнього фахівця з міжнародних відносин антикорупційна культура має значення не лише

як елемент правосвідомості, а як складова професійної етики, що визначає якість його взаємодії з владою, ресурсами, інституціями, партнерами, інформацією та процедурами ухвалення рішень. У міжнародному контексті корупція підриває не тільки ефективність управління, а й міжнародну довіру, інвестиційну привабливість, дипломатичну репутацію, надійність партнерств, спроможність до виконання міжнародних зобов'язань та моральну переконливість держави чи організації у відстоюванні демократичних цінностей.

Академічна доброчесність і антикорупційна культура пов'язані між собою на глибинному структурному рівні, оскільки обидві спираються на спільний етичний стрижень – неприйнятність привласнення неналежного, будь то інтелектуальний результат, службова перевага, адміністративний ресурс, символічний капітал або доступ до процедури ухвалення рішення. Якщо академічна недоброчесність є формою інтелектуального привласнення або симуляції компетентності, то корупційна практика є формою неправомірного присвоєння публічного ресурсу, службового статусу або інституційної можливості. В обох випадках йдеться про руйнування довіри, девальвацію справедливості, порушення принципу рівності можливостей і підміну заслуги прихованим або нечесним механізмом отримання переваги. Саме тому академічна доброчесність у системі підготовки міжнародника повинна розглядатися як рання профілактика корупційного типу свідомості. Студент, який звикає до того, що результат можна отримати не працею, а запозиченням, обманом, використанням сторонньої допомоги без декларування або маніпуляцією процедурою, легше сприйматиме подібну логіку і в подальшій професійній діяльності. Натомість сформована звичка до чесної інтелектуальної праці, до дотримання правил і до поваги до рівних умов конкуренції закладає важливі передумови антикорупційної стійкості.

У професійній підготовці фахівця з міжнародних відносин академічна доброчесність має кілька взаємопов'язаних вимірів. Передусім це епістемологічний вимір, оскільки доброчесність пов'язана з виробництвом і передачею знання, з його достовірністю, перевірюваністю, аргументованістю та

походженням. У цій перспективі будь-яка недоброчесна практика руйнує не лише зовнішній порядок освітнього процесу, а саму можливість довіряти знанню як підставі професійного рішення. Другим є моральний вимір, у межах якого академічна доброчесність виступає формою поваги до іншого, до праці автора, до колективних правил університетської спільноти, до справедливості оцінювання та до власної гідності як суб'єкта навчання. Третім є інституційний вимір, що пов'язує доброчесність із репутацією закладу освіти, якістю диплома, довірою до освітньої системи та спроможністю інституції підтримувати чесні процедури. Нарешті, четвертий вимір є професіоналізаційним, оскільки через доброчесність студент оволодіває моделлю поведінки, яка пізніше буде необхідною в дипломатії, міжнародній аналітиці, публічному управлінні, міжнародному проєктному менеджменті, комунікаціях та експертній діяльності.

Суттєвою ознакою академічної доброчесності є неприйнятність усіх форм плагіату, фабрикації, фальсифікації, несанкціонованого запозичення, підміни авторства, маніпулятивного використання даних, виконання завдань третіми особами, самоплагіату, прихованого використання сторонніх джерел без належного визнання та інших способів симуляції інтелектуального результату. Однак важливо наголосити, що небезпека цих практик полягає не лише в їх формальній забороненості. Значно глибшою є їхня руйнівна дія щодо структури мислення та професійної ідентичності. Студент, який систематично уникає самостійного інтелектуального зусилля, не просто порушує правила – він втрачає здатність до критичного аналізу, до формування аргументу, до концептуального розрізнення, до самостійної інтерпретації та до відповідального судження. Для міжнародника це є особливо ризикованим, оскільки його майбутня діяльність передбачає роботу саме з тією складністю, яку неможливо подолати шляхом механічного копіювання. Дипломатичне рішення, аналітична записка, міжнародна комунікаційна стратегія або політична оцінка вимагають не компіляції, а мислення, і тому академічна доброчесність є не просто етичним обмеженням, а інструментом формування справжньої професійної спроможності.

Антикорупційна культура, своєю чергою, формує здатність майбутнього фахівця розпізнавати корупціогенні ситуації не лише на рівні очевидного правопорушення, а й на рівні прихованих механізмів моральної деформації інституційної поведінки. Корупція у сучасному розумінні є значно ширшим явищем, ніж передача неправомірної вигоди в обмін на формальне рішення. Вона може проявлятися у формі неформального патронажу, вибіркового доступу до ресурсів, непрозорого лобіювання, використання службових зв'язків для приватного просування, маніпуляції конкурсними процедурами, конфлікту інтересів, обміну символічною лояльністю, прихованого політичного впливу на експертні висновки або викривлення інформації заради досягнення вигідного результату. У сфері міжнародних відносин особлива складність полягає в тому, що значна частина професійних контактів відбувається в умовах дипломатичної делікатності, міжінституційних домовленостей, транскордонних зв'язків, представницьких практик і різних культур ділового спілкування, де межа між протокольною ввічливістю, дозволеною комунікативною гнучкістю та корупційно вразливою поведінкою може бути неочевидною. Саме тому антикорупційна культура вимагає не лише знання правил, а розвиненої моральної рефлексії, вміння аналізувати контекст, бачити приховану асиметрію вигоди та оцінювати довгострокові наслідки навіть тих дій, які на поверхні можуть виглядати соціально нейтральними або «традиційно допустимими».

У сфері міжнародних відносин антикорупційна культура має особливий зв'язок із категоріями довіри, легітимності та репутаційної надійності. Міжнародна співпраця не може бути стійкою, якщо її учасники не впевнені в процедурній чесності, передбачуваності рішень, достовірності зобов'язань та відсутності прихованих приватних інтересів, що деформують публічну або інституційну позицію. Корупція руйнує не лише внутрішню ефективність управління, а й саму можливість довгострокового партнерства, адже підриває віру в справедливість процедур, у прозорість розподілу ресурсів, у добросовісність переговорного процесу та в щирість декларованих цінностей. Для держави, яка прагне бути суб'єктом міжнародної взаємодії, а не лише

об'єктом зовнішніх впливів, антикорупційна культура є важливим компонентом міжнародної суб'єктності, оскільки саме через неї формується образ надійного, передбачуваного та інституційно зрілого партнера. Для окремого фахівця це означає, що його професійна етика має включати не тільки уникнення очевидних порушень, а й активну установку на підтримку прозорості, процедурної справедливості, підзвітності та недопущення будь-яких практик, які можуть компрометувати інституцію.

Особливої уваги заслуговує феномен конфлікту інтересів як одна з найбільш тонких і водночас поширених зон перетину академічної доброчесності та антикорупційної культури. Конфлікт інтересів не завжди означає вже вчинене порушення, але він створює ситуацію, в якій приватна зацікавленість може вплинути або виглядати такою, що впливає, на об'єктивність, неупередженість або справедливість професійного рішення. Для майбутнього міжнародника вміння розпізнавати конфлікт інтересів є принципово важливим, оскільки професійна діяльність у цій сфері нерідко пов'язана з доступом до інформації, участю в переговорах, експертною оцінкою проєктів, відбором партнерів, комунікацією з донорами, роботою в міжнародних програмах та представництвом інституційних позицій. Нерозпізнаний або прихований конфлікт інтересів деформує довіру до рішення навіть тоді, коли формально порушення ще не доведене. Саме тому антикорупційна культура повинна формувати у студента не лише правову обізнаність, а й етичну чутливість до ситуацій, у яких особисті симпатії, кар'єрні вигоди, мережеві зв'язки, матеріальна зацікавленість або неформальні зобов'язання можуть вплинути на якість судження або бути сприйняті як фактор такої деформації.

Університетське середовище відіграє вирішальну роль у формуванні як академічної доброчесності, так і антикорупційної культури, оскільки саме тут студент уперше системно взаємодіє з формальними правилами, процедурами оцінювання, розподілом академічних благ, необхідністю доводити власну спроможність шляхом відкритої конкуренції та відповідальністю за результати інтелектуальної праці. Якщо освітнє середовище толерує формалізм,

неформальні домовленості, подвійні стандарти, непрозорість оцінювання, вибірковість вимог або байдужість до порушень, то воно фактично відтворює корупціогенний тип соціалізації. Якщо ж університетська культура вибудовується на засадах рівності правил, прозорості процедур, чіткості критеріїв, публічної відповідальності та реальної поваги до чесної праці, тоді академічна доброчесність і антикорупційна культура перестають бути абстрактними деклараціями і стають повсякденною нормою поведінки. Саме тому виховання доброчесності не може бути зведене до лекційного інформування або формального підписання декларацій. Воно потребує послідовної інституційної практики, в якій кожен елемент освітнього процесу – від постановки завдання до оцінювання результату – підкріплює цінність чесності, підзвітності та неприйнятності привілеїв, здобутих поза справедливою процедурою.

Для сфери міжнародних відносин принциповим є також розуміння того, що академічна доброчесність та антикорупційна культура мають комунікативний вимір. Недоброчесність і корупція поширюються не лише через індивідуальні вчинки, а й через мови виправдання, нормалізації та символічного знецінення порушення. Коли плагіат називають «допомогою собі», списування – «адаптацією до системи», а корупційні практики – «традицією», «взаємною послугою» або «необхідним інструментом вирішення питання», відбувається глибока етична ерозія, за якої саме зло маскується під практичну доцільність або культурну звичку. Для майбутнього міжнародника надзвичайно важливо вміти розпізнавати ці дискурсивні механізми легітимації порушення, оскільки в професійній сфері він постійно працюватиме з мовою, аргументом, інтерпретацією та публічним значенням висловлювання. Антикорупційна культура вимагає не лише особистої відмови від участі в порушенні, а й здатності критично аналізувати ті комунікативні стратегії, за допомогою яких корупціогенна практика подається як норма, вимушений компроміс або елемент «реальної політики».

У сучасних умовах цифрової трансформації академічна доброчесність і антикорупційна культура набувають нових форм актуальності. Цифрові технології одночасно розширюють доступ до знань, інструментів аналітики, автоматизованого текстотворення, баз даних і міжнародної комунікації, але також створюють нові можливості для симуляції авторства, маніпуляції інформацією, непрозорого впливу, прихованого лобіювання, алгоритмічного фаворитизму та псевдолегітимізації сумнівних рішень через технологічну оболонку. Для студента-міжнародника це означає необхідність формування не лише традиційної етики письма й добросовісної праці, а й цифрово-етичної компетентності, яка включає прозоре використання інструментів обробки інформації, відповідальне ставлення до даних, критичну перевірку автоматично згенерованого контенту, усвідомлення меж власного авторського внеску, неприйнятність штучного створення видимості компетентності та готовність протидіяти цифровим механізмам маніпуляції. Подібним чином і антикорупційна культура в цифровому середовищі повинна охоплювати питання електронної прозорості, підзвітності алгоритмічних систем, належного документування процедур, запобігання прихованому впливу через цифрові канали та критичного ставлення до технократичної риторики, яка інколи маскує нові форми нерівності й непрозорості.

Не менш важливо розуміти, що академічна доброчесність і антикорупційна культура не можуть бути стабільно підтримані лише через страх покарання. Їхня стійкість залежить від глибини внутрішньої інтеріоризації відповідних цінностей, від сприйняття чесності не як зовнішнього примусу, а як форми самоповаги, професійної гідності та умови справжньої самореалізації. Для майбутнього фахівця з міжнародних відносин це означає потребу в особливому типі професійної самосвідомості, в якій компетентність невіддільна від чесності, успіх – від легітимності способу його досягнення, а кар'єрне просування – від репутаційної чистоти та довіри. Така самосвідомість формується не одномоментно; вона потребує систематичного досвіду чесної праці, рефлексії над моральними наслідками власних дій, участі в прозорих процедурах, аналізу

реальних етичних дилем, критичного осмислення корупційних і недоброчесних практик, а також постійного співвіднесення індивідуальної вигоди з публічним благом і професійним обов'язком.

У підсумковому вимірі академічна доброчесність та антикорупційна культура у сфері міжнародних відносин постають як фундаментальні механізми моральної стабілізації професійного середовища, без яких неможливі ані якісна освіта, ані надійна експертиза, ані добросовісна дипломатія, ані справедливе публічне управління, ані легітимна міжнародна комунікація. Їх значення полягає в тому, що вони формують не просто зовнішній порядок заборон і приписів, а сам тип професіонала, здатного діяти інтелектуально чесно, інституційно відповідально, процедурно коректно і морально стійко в умовах, де спокуса маніпуляції, прихованої вигоди, привласнення результату або обходу правил часто поєднується з високим тиском ефективності, конкуренції та політичної доцільності. Для майбутнього міжнародника академічна доброчесність є школою правдивого мислення, а антикорупційна культура – школою правдивої дії. Лише в їх єдності можливе формування професійної ідентичності, яка відповідає вимогам сучасного міжнародного середовища, ґрунтується на довірі, витримує випробування владою і зберігає вірність принципам справедливості, прозорості, доброчесності та суспільної відповідальності.

Тема 3. Етичні виклики цифрової демократії та онлайн-участі громадян

Етичні виклики цифрової демократії та онлайн-участі громадян належать до числа найбільш концептуально складних і практично значущих проблем сучасної політичної та професійно-етичної думки, оскільки вони виникають на перетині демократичної теорії, політичної комунікації, інформаційного права, цифрової соціальності, технологічного врядування та моральної філософії публічної відповідальності. Цифрова демократія у найзагальнішому розумінні постає як сукупність інституційних, процедурних і комунікативних практик, у межах яких цифрові технології використовуються для розширення доступу громадян до політичної інформації, посилення прозорості державного

управління, удосконалення механізмів участі в ухваленні рішень, розвитку електронних консультацій, петицій, цифрових обговорень, інструментів зворотного зв'язку, онлайн-мобілізації, мережевої солідарності та інших форм взаємодії між державою, суспільством і публічною сферою. Водночас сам факт технологічного розширення каналів участі ще не означає автоматичного поглиблення демократичності, оскільки цифрове середовище не лише відкриває нові можливості для включення громадян у публічні процеси, а й продукує принципово нові ризики маніпуляції, нерівності, символічного насильства, інформаційної асиметрії, алгоритмічного контролю, фрагментації публічного простору та девальвації відповідального громадянського судження.

У нормативному плані цифрова демократія часто репрезентується як новий етап емансипації громадянина, здатного безпосередньо комунікувати з інституціями влади, об'єднуватися в мережеві спільноти, висловлювати позицію поза традиційними каналами політичного представництва та оперативно впливати на суспільний порядок денний. Однак така оптимістична інтерпретація виявляється неповною, якщо не враховувати, що цифрові форми участі функціонують у середовищі, де архітектура комунікації визначається не лише політико-правовими нормами, а й логікою платформ, комерційними інтересами технологічних корпорацій, алгоритмічним ранжуванням контенту, економікою уваги та інфраструктурною залежністю від приватних посередників. Це означає, що громадянська участь у цифровому середовищі ніколи не є повністю безпосередньою або нейтральною; вона завжди вже структурована технічними протоколами видимості, механізмами пріоритизації, правилами модерації, моделями взаємодії, які впливають на те, хто буде почутий, які теми отримають резонанс, які форми висловлювання вважатимуться легітимними, а які – маргіналізованими або витісненими. У зв'язку з цим етичне осмислення цифрової демократії потребує переходу від поверхового захоплення технологічною інноваційністю до глибшого аналізу владних структур, прихованих у самій інфраструктурі мережевої участі.

Одним із центральних етичних викликів цифрової демократії є проблема співвідношення формального розширення участі та реальної якості демократичного включення. У цифровому середовищі кількісна доступність каналів самовираження може створювати ілюзію політичної рівності, тоді як фактичний вплив на порядок денний, видимість позиції та спроможність бути почутим залишаються нерівномірно розподіленими. Така нерівність може бути зумовлена соціально-економічними, освітніми, мовними, регіональними, поколіннєвими, інфраструктурними та когнітивними факторами, але в умовах цифрового середовища вона посилюється ще й завдяки нерівному доступу до технологічної грамотності, до мережевих ресурсів, до алгоритмічно підтримуваної видимості та до компетенцій критичного орієнтування в потоці інформації. Відтак онлайн-участь не може автоматично ототожнюватися з демократизацією, якщо вона не супроводжується реальною інклюзивністю, процедурною справедливістю та етичною увагою до тих груп, які опиняються на периферії цифрової публічності. У цьому сенсі етична проблема полягає не лише в тому, чи всі мають технічний доступ до участі, а й у тому, чи є ця участь змістовно рівнозначною, чи не відтворює вона старі форми структурного виключення в новій технологічній оболонці.

Важливим аспектом етичного аналізу є проблема трансформації публічної сфери в умовах платформізації політичної комунікації. Класичне уявлення про демократичну публічну сферу передбачає існування раціонально-аргументативного простору, у якому громадяни можуть обмінюватися позиціями, критично оцінювати владу, брати участь у формуванні громадської думки та впливати на легітимацію політичних рішень. Проте цифрові платформи змінюють саму логіку функціонування цього простору, оскільки комунікація дедалі більше підпорядковується не нормам аргументативної раціональності, а логіці миттєвої реакції, емоційної інтенсивності, візуальної привабливості, вірусності, конфліктогенності та постійного змагання за увагу. У таких умовах публічний дискурс часто втрачає глибину, контекстуальність і рефлексивність, а політична участь починає реалізовуватися через фрагментарні акти символічної

присутності, лайки, репости, емоційні маркери, короткі мобілізаційні жести, які можуть посилювати відчуття включеності, але не завжди забезпечують справжню участь у процесі вироблення колективно значущих рішень. Етична складність тут полягає в тому, що цифрова демократія ризикує трансформуватися з простору *deliberative participation* у простір реактивної афектації, де сила аргументу поступається силі алгоритмічно підсиленої емоції.

З цим безпосередньо пов'язана проблема маніпулятивності цифрового середовища. Онлайн-участь громадян здійснюється в умовах, де інформаційні потоки можуть бути штучно спрямовані, емоційно інтенсифіковані або когнітивно викривлені через ботмережі, скоординовані кампанії впливу, мікротаргетинг, дезінформаційні практики, фейкові наративи, фабрикацію псевдоспонтанної громадської підтримки та інші форми технологічно опосередкованої політичної інженерії. У такій ситуації етичний статус громадянської участі ускладнюється, оскільки зовнішньо автентична політична активність може виявитися результатом маніпулятивного програмування уваги, емоції та поведінки. Відповідно постає фундаментальне питання про межу між демократичним залученням і технологічним керуванням участю. Якщо цифрова інфраструктура не лише передає, а й моделює громадянську волю, пріоритизує певні наративи, посилює поляризацію або стимулює поведінкові реакції, тоді сама автономія громадянина як морального і політичного суб'єкта опиняється під загрозою. Саме тут цифрова демократія стикається з одним із найсерйозніших етичних викликів: чи можлива справжня демократична участь там, де інфраструктура комунікації вбудовано спрямована на модифікацію поведінки користувача.

Проблема автономії громадянина в цифровому середовищі набуває особливого значення з огляду на поширення алгоритмічного посередництва. Алгоритми сортують, ранжують, рекомендують, відсіюють і підсилюють контент, визначаючи, які повідомлення, теми, події, аргументи й образи стають видимими для користувача. Хоча алгоритмічне посередництво часто подається як технічно нейтральний інструмент оптимізації інформаційних потоків, у

реальності воно має виразно нормативні наслідки, оскільки структурує горизонти сприйняття, впливає на формування політичної думки, задає межі символічної присутності та визначає умови доступу до публічної видимості. Етична проблема алгоритмів полягає не лише у їх непрозорості, а й у тому, що вони можуть репродукувати упередження, посилювати резонанс поляризуючого контенту, підтримувати ефект інформаційних бульбашок і непомітно формувати когнітивне середовище, у якому громадянин сприймає світ через селективно сконструйовану реальність. У такій ситуації питання відповідального громадянського вибору вже не може бути розглянуте без урахування того, як саме технологічні системи впливають на саму структуру доступного для вибору.

Цифрова демократія також породжує серйозні етичні питання щодо співвідношення свободи вираження поглядів і необхідності запобігання комунікативній шкоді. Онлайн-середовище істотно знизило бар'єри входу до публічної комунікації, що безперечно розширило можливості для самовираження, мобілізації, публічного свідчення, захисту прав і політичної участі. Водночас саме ця відкритість створила умови для масового поширення мови ворожнечі, цифрового цькування, символічного приниження, насильницької риторики, дискримінаційних практик, радикалізаційних меседжів та різних форм комунікативної агресії, які підривають не лише психологічну безпеку учасників дискусії, а й саму можливість демократичної публічності як простору взаємного визнання. У цьому контексті постає етична дилема: яким чином забезпечити захист свободи слова, не допустивши при цьому нормалізації висловлювань, що руйнують людську гідність, легітимують насильство або витісняють уразливі групи з публічної участі. Надмірна лібералізація може перетворити публічний простір на арену домінування найбільш агресивних акторів, тоді як надмірна модерація несе ризик свавільного обмеження політичного плюралізму. Отже, етичне врегулювання цифрової демократії потребує тонкого балансу між свободою комунікації, захистом гідності та забезпеченням умов для недеструктивного громадянського діалогу.

Особливе місце серед етичних викликів посідає проблема достовірності інформації та епістемічної якості громадянської участі. Демократія передбачає, що громадяни беруть участь у формуванні рішень на основі доступу до релевантної, перевіреної та змістовно достатньої інформації. Проте в цифровому середовищі інформаційна надлишковість парадоксально поєднується з дефіцитом епістемічної надійності. Потоки повідомлень, новин, коментарів, інтерпретацій, візуального контенту та політичних наративів часто циркулюють без належної перевірки, контекстуалізації чи відповідальності за наслідки поширення. У результаті громадянська участь може ґрунтуватися не на раціонально осмисленій позиції, а на фрагментах неперевіреної інформації, емоційних імпульсах, конспірологічних уявленнях або штучно сконструйованих інформаційних подразниках. Це створює серйозну етичну проблему, оскільки демократія втрачає зміст, якщо громадянська воля формується в епістемічно токсичному середовищі. Звідси випливає необхідність формування не лише цифрових механізмів участі, а й культури інформаційної відповідальності, медіаграмотності, фактчекінгу та етичного ставлення до поширення політично значущого контенту.

Не менш значущим є виклик, пов'язаний із редукцією громадянської участі до симулятивних або поверхових форм цифрової активності. У сучасній мережевій культурі політична залученість часто набуває вигляду швидких, низькопорогових жестів – підписання онлайн-петиції, репосту, публікації символічного маркера солідарності, участі у флешмобі, короткого коментаря або реакції на резонансну подію. Такі форми можуть мати мобілізаційне значення, особливо у фазах кризового реагування або формування уваги до суспільно важливої проблеми. Проте етична проблема постає тоді, коли символічна участь починає підміняти собою реальну громадянську відповідальність, довготривалу включеність, готовність до інституційної взаємодії, до роботи з аргументами, до спільного вироблення рішень і до прийняття наслідків власної публічної позиції. Тоді цифрова демократія ризикує перетворитися на режим перформативної участі, де присутність стає важливішою за зміст, видимість – за дію, а емоційна

реакція – за рефлексивне судження. Для професійної етики міжнародника це особливо важливо, оскільки в міжнародній комунікації зовнішні жести солідарності або підтримки часто мають символічну вагу, але без належної практичної підкріпленості можуть набувати характеру політичного моралізму без відповідальності.

У цифровій демократії надзвичайно гостро постає проблема приватності та меж допустимого збору, аналізу й використання персональних даних. Онлайн-участь громадян майже завжди залишає цифровий слід, який може використовуватися для політичного профілювання, поведінкового прогнозування, персоналізованого впливу, сегментації аудиторій та конструювання стратегій комунікаційного тиску. У такій ситуації участь у демократичних процесах перестає бути лише актом вільного волевиявлення і водночас стає джерелом даних, на підставі яких сам громадянин може бути зроблений об'єктом впливу. Етична складність полягає в тому, що демократична участь за своєю природою має зміцнювати автономію, суб'єктність і політичну гідність громадянина, тоді як неконтрольоване використання даних перетворює його на елемент аналітичного масиву, доступного для маніпулятивного опрацювання. Тому цифрова демократія вимагає не лише відкритості процедур, а й суворих етичних обмежень щодо збору, зберігання, інтерпретації та комерціалізації даних політичної поведінки, оскільки без цього сама участь стає умовою для підриву свободи, яку вона мала б посилювати.

Суттєвим викликом є й проблема відповідальності в умовах розмитості суб'єктності цифрового середовища. У традиційних моделях політичної комунікації суб'єкти відповідальності були відносно чітко визначені: державні органи, політичні партії, засоби масової інформації, громадські організації, публічні особи. У цифровій сфері значна частина впливу здійснюється через анонімні акаунти, мережеві спільноти без формальної структури, децентралізовані кампанії, автоматизовані облікові записи, алгоритмічні системи та транснаціональні платформи, чий правовий і моральний статус залишається суперечливим. Це ускладнює визначення того, хто саме несе відповідальність за

поширення маніпулятивного контенту, за ескалацію мови ворожнечі, за алгоритмічне посилення радикальних меседжів або за цифрове витіснення певних груп із публічного простору. Відтак етична архітектура цифрової демократії має включати переосмислення відповідальності як багаторівневого принципу, що охоплює не лише окремих користувачів, а й розробників платформ, модераторів, політичних акторів, інституції держави, громадянське суспільство та професійні спільноти, які створюють або підтримують умови для певних режимів онлайн-взаємодії.

Не можна оминати й проблему поляризації та цифрової радикалізації, які становлять серйозний етичний виклик для демократичного співжиття. Алгоритмічні системи, зорієнтовані на підвищення залученості, часто підсилюють контент, що викликає сильні емоції, обурення, страх або афективну солідарність проти ворога. Унаслідок цього громадянська участь дедалі частіше формується не як спільне обговорення спірних питань у межах загального публічного простору, а як конфронтаційна мобілізація окремих таборів, які живуть у відмінних інформаційних світах і сприймають одне одного не як політичних опонентів, а як екзистенційну загрозу. Така логіка є етично руйнівною для демократії, оскільки підриває базові передумови співіснування – визнання легітимності іншої позиції, готовність до аргументативної взаємодії, здатність до компромісу та розуміння спільного політичного простору як простору множинності, а не тотального знищення опонента. Цифрова демократія, отже, несе в собі внутрішню суперечність: ті самі інструменти, що можуть активізувати громадянську участь, здатні водночас руйнувати етичні умови її демократичного сенсу.

Для майбутнього фахівця з міжнародних відносин аналіз етичних викликів цифрової демократії має особливу важливість, оскільки міжнародна діяльність дедалі більше інтегрується з цифровими комунікаціями, онлайн-дипломатією, глобальними інформаційними потоками, мережевою адвокацією, цифровими кампаніями солідарності, транснаціональними платформами участі та новими формами політичного впливу, що виходять за межі класичних державних каналів.

У цих умовах міжнародник повинен не лише володіти технічними компетенціями роботи з цифровими інструментами, а й мати розвинену етичну рефлексію щодо того, як саме цифрове середовище змінює структуру громадянської суб'єктності, умови політичного представництва, механізми легітимації, форми виключення та способи здійснення влади. Ідеться про необхідність бачити у цифровій демократії не лише інноваційний ресурс, а й поле нормативної боротьби, де вирішується питання про те, чи залишиться демократія простором автономного громадянського співвизначення спільного життя, чи поступово трансформується в систему керованої участі, афективної мобілізації та алгоритмічно опосередкованої псевдопублічності.

Отже, етичні виклики цифрової демократії та онлайн-участі громадян виявляють глибоку амбівалентність сучасної технологічно опосередкованої політики. З одного боку, цифрове середовище істотно розширює комунікативні можливості громадян, сприяє оперативній мобілізації, полегшує доступ до інструментів участі, відкриває нові канали солідарності та публічного впливу. З другого боку, воно ж створює умови для маніпуляції, фрагментації, нерівності, алгоритмічного контролю, символічного насильства, епістемічної дезорієнтації та моральної девальвації самої ідеї громадянської участі. У цьому контексті етичне осмислення цифрової демократії повинно бути спрямоване не на беззастережне прийняття технологічної модернізації як самодостатнього блага, а на критичне виявлення тих умов, за яких онлайн-участь справді сприяє автономії, гідності, відповідальності, інклюзивності, прозорості та справедливості. Лише за таких умов цифрова демократія може бути не симулякром політичного залучення, а реальною формою поглиблення демократичного життя в сучасному мережевому суспільстві.

Тема 4. Професійна відповідальність у процесах цифрової трансформації політичних інститутів

Професійна відповідальність у процесах цифрової трансформації політичних інститутів постає однією з ключових категорій сучасної професійної етики, оскільки саме в цій площині відбувається радикальне переосмислення співвідношення між владою, процедурою, публічністю, управлінським рішенням, інформаційною інфраструктурою та моральною підзвітністю суб'єктів, які беруть участь у конструюванні, впровадженні, обслуговуванні та легітимації цифрових механізмів функціонування держави. Цифрова трансформація політичних інститутів не є лише технічним оновленням засобів комунікації або інструментів адміністрування; вона означає глибоку структурну зміну самої логіки політичної інституційності, способів вироблення управлінських рішень, режимів доступу до влади, процедур взаємодії між державою і громадянином, форм репрезентації публічного інтересу, механізмів підзвітності та умов відтворення легітимності. Саме тому професійна відповідальність у цій сфері не може зводитися до сумлінного виконання технічних функцій або дотримання внутрішніх регламентів. Вона повинна осмислюватися як складна здатність діяти в умовах, коли кожен елемент цифрової інституційної архітектури має не лише операційний, а й нормативний, політичний та моральний зміст.

У сучасному політичному середовищі цифрова трансформація торкається майже всіх вимірів інституційної діяльності: електронного врядування, цифрових державних сервісів, автоматизованого документообігу, платформ електронної демократії, аналітики великих масивів даних, цифрової ідентифікації, електронних реєстрів, систем моніторингу, алгоритмічного прогнозування, інформаційно-комунікаційного забезпечення державних рішень, цифрових інструментів участі громадян, мережових форматів публічної комунікації та нових механізмів координації між політичними інститутами. Усі ці процеси супроводжуються зростанням складності професійних ролей і водночас розширенням зони відповідальності тих, хто ухвалює рішення, формує

політики, працює з даними, створює інформаційні моделі, проєктує цифрові сервіси або здійснює комунікацію між інституцією та суспільством. У цьому контексті професійна відповідальність повинна мислитися не як післядія у вигляді реагування на вже вчинене порушення, а як превентивний етичний режим, який супроводжує всі етапи цифрової трансформації – від задуму та проєктування до впровадження, експлуатації, коригування і суспільної оцінки наслідків.

Особливість цифрової трансформації політичних інститутів полягає в тому, що вона змінює саму морфологію влади. Якщо у класичних адміністративно-політичних системах владне рішення було пов'язане переважно з персоналізованою компетенцією посадової особи або колегіального органу, то в умовах цифровізації дедалі більшу роль починають відігравати інфраструктурні та процедурні посередники: програмні архітектури, алгоритмічні протоколи, цифрові платформи, автоматизовані системи сортування й ранжування, інтерфейси доступу до послуг, системи аналітичного моделювання та бази даних. Це означає, що влада більше не реалізується лише через видимий акт рішення; вона дедалі частіше втілюється в дизайні системи, у способі організації інформаційного потоку, у виборі параметрів алгоритму, у встановленні критеріїв доступу, у моделі цифрової ідентифікації, у правилах технічної сумісності або в межах машинно опосередкованої класифікації громадян, запитів, ризиків і пріоритетів. За таких умов професійна відповідальність не може бути локалізована виключно на рівні формального керівника або користувача системи; вона набуває розподіленого характеру й охоплює всіх суб'єктів, причетних до створення та підтримання цифрового середовища політичного інституту.

Професійна відповідальність у цій сфері має водночас деонтологічний, аксіологічний, інституційний, процедурний та наслідковий виміри. Деонтологічний вимір пов'язаний із виконанням професійного обов'язку відповідно до стандартів законності, компетентності, доброчесності, неупередженості, службової сумлінності та поваги до прав людини. Аксіологічний вимір передбачає орієнтацію на базові демократичні цінності –

гідність особи, справедливість, прозорість, підзвітність, рівність доступу, недискримінацію, повагу до автономії громадянина та суспільну довіру. Інституційний вимір відсилає до обов'язку зберігати легітимність політичних інститутів, не допускати деформації публічної функції через технократичне звуження політики до набору процедур або даних. Процедурний вимір стосується забезпечення коректності, обґрунтованості, документованості та перевірюваності рішень, що ухвалюються із застосуванням цифрових систем. Наслідковий вимір вимагає оцінювати не лише формальну правильність технологічного рішення, а й його довгострокові соціальні, політичні, правові та моральні ефекти. Лише інтеграція цих вимірів дозволяє говорити про відповідальність у її повному професійному значенні, а не про вузько технічну функціональність.

Однією з головних етичних проблем цифрової трансформації політичних інститутів є небезпека редукції відповідальності до технократичної раціональності. У сучасному управлінському дискурсі цифровізація часто подається як апріорно позитивний процес, що забезпечує швидкість, точність, ефективність, зменшення бюрократичних витрат, підвищення прозорості та вдосконалення комунікації з громадянами. Однак така інструментальна перспектива може приховувати фундаментальну нормативну проблему: ефективність сама по собі не є достатнім критерієм етично виправданої інституційної дії. Політичний інститут існує не лише для того, щоб працювати швидко або технологічно зручно, а для того, щоб діяти легітимно, справедливо, підконтрольно суспільству та відповідно до принципів публічного блага. Цифрове рішення, яке оптимізує процедуру, але одночасно звужує доступ уразливих груп до послуг, створює непрозорі механізми селекції, посилює контроль над громадянином або унеможливорює оскарження автоматизованого рішення, не може вважатися етично нейтральним лише тому, що воно є технологічно ефективним. Професійна відповідальність у цій ситуації вимагає від фахівця здатності чинити опір спокусі технічного мінімалізму й ставити питання не лише про те, як система працює, а й про те, на яких ціннісних

припущеннях вона побудована, кого вона захищає, кого виключає і які форми залежності чи нерівності відтворює.

Особливої ваги набуває питання відповідальності за алгоритмічні рішення в діяльності політичних інститутів. Алгоритмізація управлінських процедур може охоплювати розподіл ресурсів, виявлення ризиків, пріоритизацію звернень, прогнозування поведінкових тенденцій, оцінювання ймовірності порушень, сортування заяв, моделювання сценаріїв і навіть формування рекомендацій для публічної політики. Хоча такі системи можуть створювати враження об'єктивності та нейтральності, насправді вони несуть у собі приховані рішення щодо того, які дані є значущими, які критерії вважаються релевантними, як саме визначається ризик, нормальність, відхилення, пріоритет чи належність до категорії. Отже, алгоритм ніколи не є лише математичним інструментом; він завжди містить нормативну модель світу, закодовану в технічній формі. Професійна відповідальність у таких умовах полягає в тому, щоб не допустити фетишизації алгоритму як непомильного арбітра. Посадова особа, аналітик, управлінець, консультант чи розробник повинні усвідомлювати, що делегування частини рішення машинній системі не звільняє людину від моральної відповідальності за наслідки. Навпаки, зростання алгоритмічного посередництва вимагає ще більшої рефлексивності, постійного аудиту справедливості, перевірки на упередженість, забезпечення пояснюваності рішень і можливості їх людського перегляду.

У процесах цифрової трансформації політичних інститутів професійна відповідальність нерозривно пов'язана з проблемою даних як нового виду владного ресурсу. Дані, зібрані державними органами, політичними інститутами або пов'язаними з ними цифровими платформами, дозволяють здійснювати більш точне адміністрування, аналізувати соціальні процеси, прогнозувати потреби, виявляти аномалії й підвищувати адаптивність управління. Водночас саме дані можуть ставати інструментом надмірного нагляду, прихованої сегментації населення, дискримінаційного сортування, поведінкового профілювання та непрозорого впливу на політичні переваги громадян. Тому

відповідальне ставлення до даних має виходити далеко за межі формального дотримання вимог безпеки. Воно включає усвідомлення того, що кожен масив даних є соціально й політично значущою конструкцією, яка може впливати на статус громадянина, на його взаємини з інституцією, на доступ до послуг і на розподіл символічного та матеріального ресурсу. Професійна відповідальність у цьому сенсі означає дбайливе ставлення до принципів мінімізації збору, цільового використання, пропорційності обробки, належного інформування, захисту приватності, а також до неприпустимості перетворення громадянина на пасивний об'єкт цифрового адміністрування.

Не менш важливим є комунікативний вимір професійної відповідальності в умовах цифрової трансформації. Політичні інститути дедалі активніше використовують цифрові канали для взаємодії з населенням, інформування про рішення, кризової комунікації, консультацій, збирання зворотного зв'язку, мобілізації громадської уваги та формування довіри. Однак цифрова комунікація не є лише технічним каналом передачі повідомлення; вона є елементом політичної дії, який здатен як зміцнювати легітимність інституції, так і руйнувати її у випадку маніпулятивності, непрозорості, поверховості або символічної агресії. Професійна відповідальність тут полягає у дотриманні принципів достовірності, своєчасності, зрозумілості, поваги до адресата, недопущення інформаційного перевантаження, замовчування критично важливих обставин або використання стратегій емоційного тиску. Особливо значущим стає питання балансу між прагненням інституції до комунікативної ефективності та обов'язком не перетворювати державну комунікацію на інструмент маніпуляції або одностороннього конструювання лояльності. У цифрову епоху влада легко може спокуситися швидкістю, візуальною керованістю й метриками охоплення, але саме тому професійна етика вимагає нагадувати, що публічна комунікація політичного інституту має служити не тільки управлінській доцільності, а й автономії, поінформованості та гідності громадянина.

Професійна відповідальність у цифровій трансформації також означає збереження інклюзивності та справедливого доступу до інституційних послуг.

Запровадження цифрових сервісів часто супроводжується риторикою універсальної зручності, але в реальності цифровізація може породжувати нові форми виключення для тих груп, які не мають достатньої цифрової грамотності, технічних засобів, стабільного доступу до мережі, фізичних або когнітивних можливостей користуватися складними інтерфейсами, а також для осіб, що перебувають у вразливому соціальному становищі. Якщо політичний інститут у процесі цифрової модернізації втрачає чутливість до таких нерівностей, він ризикує перетворити інновацію на інструмент прихованого обмеження прав. Тому відповідальний професіонал має враховувати не лише середнього користувача, а й межові, складні, уразливі сценарії взаємодії з системою. Етична якість цифрової трансформації значною мірою визначається тим, чи здатна вона посилювати інституційну доступність для всіх, а не лише для соціально та технологічно привілейованих груп. У цьому контексті відповідальність означає проектування та адміністрування систем з урахуванням принципів універсального доступу, процедурної гнучкості та людського супроводу в ситуаціях, коли цифровий канал сам по собі виявляється недостатнім.

Серйозною проблемою є і розмивання персоніфікованої відповідальності у складних цифрових системах. Коли політичне рішення опосередковується багатьма технічними, адміністративними й аналітичними ланками, зростає ризик, що жоден із учасників процесу не вважатиме себе повністю відповідальним за кінцевий результат. Розробник може апелювати до технічного завдання, посадова особа – до рекомендації системи, адміністратор – до регламенту, керівник – до висновків експертів, а інституція загалом – до «об’єктивної логіки цифрової трансформації». Така дифузія відповідальності є однією з найнебезпечніших моральних деформацій сучасного врядування, оскільки дозволяє системі функціонувати без повноцінного етичного суб’єкта. Професійна відповідальність у цьому випадку повинна протистояти анонімізації влади і наполягати на тому, що за будь-яким цифровим рішенням стоять людські вибори, інституційні пріоритети, політичні рамки та моральні припущення. Відповідно необхідною є така організація професійної діяльності, за якої кожен

етап цифрової трансформації має чітко визначених суб'єктів відповідальності, можливість зовнішньої перевірки, механізми оскарження та інституційну готовність визнавати помилки, а не маскувати їх складністю технології.

Професійна відповідальність у процесах цифрової трансформації політичних інститутів безпосередньо пов'язана з питанням довіри як ключового ресурсу демократичної інституційності. Довіра до політичного інституту формується не лише через декларації або символічну репрезентацію влади, а через повсякденний досвід взаємодії громадянина з процедурами, сервісами, комунікацією, можливістю отримати пояснення, бути почутим, захистити свої права і передбачити поведінку інституції. Цифровізація може зміцнювати цю довіру, якщо вона зменшує корупційні ризики, спрощує доступ до послуг, підвищує прозорість процедур і робить інституцію більш підзвітною. Водночас вона може підривати довіру, якщо спричиняє деперсоналізацію взаємодії, ускладнює розуміння механізмів прийняття рішень, створює відчуття безсилля перед непрозорою системою або посилює враження тотального контролю. Саме тому професійно відповідальна цифрова трансформація має бути зорієнтована не лише на функціональність, а й на збереження людського виміру політичної інституції, де громадянин не розчиняється у потоці даних, а визнається суб'єктом прав, гідності та політичної участі.

Окремого значення набуває проблема співвідношення інноваційності й нормативної обережності. Політичні інститути, перебуваючи під тиском суспільного очікування модернізації, міжнародних стандартів, вимог ефективності та символічної конкуренції за статус сучасної держави, можуть бути схильними до поспішного впровадження цифрових рішень без достатнього етичного, соціального або правового аналізу їх наслідків. У такій ситуації професійна відповідальність означає готовність уповільнювати процес там, де швидкість загрожуює справедливості, безпеці або легітимності. Відповідальний професіонал не повинен сприймати критичне запитування як опір прогресу; навпаки, саме здатність вчасно побачити ризики, проблематизувати недоліки моделі, вимагати тестування, забезпечувати публічне обговорення та враховувати

різні сценарії використання є ознакою зрілої професійної позиції. Цифрова трансформація політичних інститутів не може бути етично виправданою, якщо вона розгортається як самодостатній технократичний процес, відчужений від суспільного контролю та моральної рефлексії.

У міжнародному контексті професійна відповідальність у цифровій трансформації політичних інститутів має ще один вимір – репутаційно-дипломатичний. Сучасна держава оцінюється міжнародними партнерами не лише за формальними показниками цифрової модернізації, а й за тим, наскільки її цифрові інститути відповідають стандартам прав людини, прозорості, кібербезпеки, захисту даних, процедурної справедливості та демократичного підконтролю. Для фахівця з міжнародних відносин це означає, що цифрова політика держави є також елементом її міжнародного образу, м'якої сили, переговорної позиції та легітимності в глобальному політичному просторі. Якщо цифровізація пов'язується з непрозорістю, надмірним наглядом, дискримінаційними алгоритмами або ослабленням громадянських свобод, це неминуче матиме міжнародні наслідки. Відтак професійна відповідальність у національних політичних інститутах одночасно набуває і транснаціонального значення, оскільки від якості внутрішньої цифрової етики залежить також рівень зовнішньої довіри до держави як партнера.

Для майбутнього фахівця з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій осмислення професійної відповідальності в умовах цифрової трансформації політичних інститутів є надзвичайно важливим саме тому, що його майбутня діяльність розгортатиметься в середовищі, де технологічні рішення дедалі сильніше впливають на дипломатію, міжнародне адміністрування, публічну комунікацію, аналітичну експертизу, кризове реагування, інформаційну безпеку та репрезентацію інституційних позицій. Це вимагає формування такого типу професійної самосвідомості, який поєднує технологічну грамотність із нормативною чутливістю, управлінську раціональність – із моральною рефлексією, а інноваційність – із відданістю демократичним стандартам. Майбутній міжнародник повинен уміти бачити, що

цифровий інструмент у політичній сфері ніколи не є просто нейтральним механізмом, оскільки він завжди змінює розподіл видимості, доступу, контролю, участі та відповідальності. Саме тому його професійна етика має бути достатньо розвиненою, щоб оцінювати цифрову трансформацію не тільки як процес модернізації, а і як простір морально значущих рішень.

Отже, професійна відповідальність у процесах цифрової трансформації політичних інститутів є складною інтегральною категорією, що охоплює обов'язок забезпечувати справедливість, прозорість, підзвітність, інклюзивність, безпеку, правову визначеність і повагу до людської гідності в усіх аспектах технологічного оновлення публічної влади. Вона вимагає від суб'єкта професійної діяльності здатності мислити за межами технічної ефективності, бачити політичні й моральні наслідки цифрових рішень, брати на себе відповідальність за алгоритмічно опосередковані процеси, захищати автономію громадянина та підтримувати легітимність інституцій у новому цифровому середовищі. Лише за такої умови цифрова трансформація політичних інститутів може стати не механізмом деперсоналізованого контролю або технократичного домінування, а засобом етично виваженого вдосконалення демократичного врядування, в якому технологія підпорядковується людині, а не людина – технології.

Розділ 2. Прикладні виміри професійної етики у міжнародних комунікаціях

Тема 5. Етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації

Етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації становлять одну з найскладніших і водночас найнеобхідніших проблем сучасної професійної етики у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та політичного управління, оскільки саме в цій площині перетинаються питання влади, впливу, публічної легітимності, масової свідомості, символічного конструювання політичної реальності, стратегічної репрезентації інтересів та моральної відповідальності за наслідки комунікативного втручання у суспільний простір. У сучасних умовах політична комунікація вже давно перестала бути

лише засобом передачі інформації від політичного актора до громадянина. Вона перетворилася на складний технологізований комплекс інструментів, процедур, методик, цифрових алгоритмів, наративних стратегій, візуальних і мовних конструкцій, спрямованих на формування громадської думки, мобілізацію підтримки, легітимацію рішень, управління суспільною увагою, створення емоційних режимів сприйняття політики та іноді – на приховану модифікацію політичної поведінки індивідів і груп. Саме тому проблема етичних стандартів у цій сфері не може бути зведена до загальних декларацій про потребу чесності чи коректності. Йдеться про системне визначення нормативних меж, за якими комунікативна ефективність перестає бути демократично легітимною і трансформується у маніпулятивний, експлуатаційний або символічно насильницький вплив.

Політична комунікація як сфера професійної діяльності має специфічну природу, оскільки функціонує в умовах боротьби за інтерпретацію соціальної реальності, за право визначати порядок денний, за символічну владу над значеннями, за формування когнітивних рамок сприйняття подій та за можливість спрямовувати громадянську енергію у бажаному політичному напрямі. У цьому сенсі технології політичної комунікації є не нейтральними технічними засобами, а інструментами організації суспільної свідомості, які можуть одночасно виконувати просвітницьку, мобілізаційну, інтегративну, представницьку і, навпаки, маніпулятивну, дезорієнтаційну, поляризаційну або демобілізаційну функції. Саме тому будь-яке професійне використання таких технологій вимагає чіткого етичного самоконтролю. Фахівець, який працює з політичними повідомленнями, публічними наративами, інформаційними кампаніями, стратегічними меседжами, цифровими платформами або механізмами аудиторного таргетування, фактично втручається у сферу формування політичного судження громадян, а отже несе відповідальність не лише за успішність комунікативного результату, а й за моральну якість того середовища, у якому це судження формується.

Етичне осмислення політичної комунікації починається з фундаментального питання про співвідношення переконування і маніпуляції. У будь-якій політичній системі комунікація передбачає спробу вплинути на погляди, оцінки, пріоритети та поведінку аудиторії. Однак сам факт впливу не є автоматично неетичним, оскільки публічна політика, виборчий процес, міжнародне представництво, дипломатична аргументація чи громадянська адвокація неможливі без комунікативного переконування. Проблема виникає тоді, коли технологія впливу починає систематично обходити автономію адресата, приховувати власну інтенцію, викривляти фактичну основу повідомлення, експлуатувати емоційні вразливості, когнітивні упередження або інформаційну нерівність з метою отримання політичного результату, який не міг би бути досягнутий через відкриту, добросовісну й аргументовану комунікацію. Відтак етичний стандарт застосування технологій політичної комунікації має полягати не в повній відмові від впливу, що було б нереалістичним, а в нормативному розрізненні легітимного переконування і недопустимої маніпуляції. Легітимне переконування спирається на відкритість інтенції, фактологічну добросовісність, повагу до здатності аудиторії самостійно оцінювати аргументи та готовність діяти в межах дискурсивної відповідальності. Маніпуляція ж будується на прихованому контролі умов сприйняття, селективному поданні реальності, афективному тиску та підміні громадянської автономії керованою реакцією.

Одним із базових етичних стандартів у застосуванні технологій політичної комунікації є принцип правдивості, який передбачає достовірність, неперекрученість, контекстуальну коректність і змістову добросовісність поширюваної інформації. У політичному середовищі, де конкурують численні інтерпретації подій, позицій і рішень, правдивість не означає повної відсутності оцінного компоненту, оскільки політичне повідомлення завжди містить певний рівень селекції та акцентування. Проте саме етичний стандарт вимагає, щоб така селекція не перетворювалася на свідоме викривлення фактів, фабрикацію даних, дезінформацію, навмисне замовчування критично важливих обставин або

конструювання хибного уявлення про дійсність. Для фахівця з політичної комунікації дотримання принципу правдивості є особливо складним, оскільки професійна діяльність нерідко здійснюється в умовах політичного тиску, кризових обставин, високої конкуренції за увагу, електоральної мобілізації або міжнародного конфлікту, де спокуса до спрощення, драматизації, символічної поляризації чи емоційної гіперболізації є надзвичайно великою. Саме тому правдивість у цій сфері повинна розумітися не як пасивна відсутність брехні, а як активний обов'язок утримувати комунікацію в межах добросовісної репрезентації реальності.

Не менш важливим є принцип поваги до автономії адресата. У демократичному суспільстві громадянин не може розглядатися як пасивний об'єкт технологічної обробки, як сукупність поведінкових тригерів або як аудиторний ресурс, яким можна управляти виключно через точне знання його страхів, упереджень, когнітивних слабкостей чи емоційних залежностей. Автономія громадянина означає його здатність самостійно формувати політичне судження на основі доступу до релевантної інформації, до множинності позицій, до публічного обговорення та до прозорих умов комунікації. Якщо технології політичного впливу починають експлуатувати психологічні механізми так, щоб фактично обійти раціональну оцінку, тоді політична комунікація втрачає демократичний характер і набуває рис поведінкового програмування. Особливої гостроти ця проблема набуває у зв'язку з цифровими технологіями мікротаргетингу, поведінкової аналітики, персоналізованого політичного контенту та алгоритмічного сегментування аудиторії, коли кожен громадянин отримує не спільний простір публічної аргументації, а індивідуалізовану конфігурацію впливу, сконструйовану під його психологічний профіль. У такій ситуації етичний стандарт вимагає обмеження комунікативних практик, які трансформують політичний процес із простору публічної дискусії у простір прихованої поведінкової інженерії.

Принцип прозорості є ще одним ключовим нормативним орієнтиром у застосуванні технологій політичної комунікації. Його сутність полягає в тому, що

адресат повинен мати можливість розуміти, хто є суб'єктом комунікації, у чітких інтересах здійснюється повідомлення, яким є його статус – інформаційний, агітаційний, аналітичний, іміджевий чи пропагандистський, – а також які технологічні механізми залучені до його поширення. Непрозорість комунікації породжує моральну проблему подвійного рівня: по-перше, вона унеможливорює критичну оцінку повідомлення, а по-друге, створює приховані умови для маніпулятивного впливу. Прихована політична реклама, маскування агітаційного контенту під нейтральну інформацію, використання ботомереж, фіктивних громадських ініціатив, штучного підсилення резонансу, замовних коментарних кампаній або псевдоекспертного супроводу є не просто технічними хитрощами, а прямими порушеннями етичного стандарту прозорості. Для професійної етики міжнародника ця проблема також має суттєве значення, оскільки в сучасному транснаціональному інформаційному просторі комунікативні кампанії можуть набувати складних гібридних форм, де межа між внутрішньою політичною мобілізацією, зовнішнім інформаційним впливом і стратегічною репрезентацією інтересів виявляється розмитою.

Етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації нерозривно пов'язані з категорією відповідальності за наслідки. Політичне повідомлення не можна оцінювати лише за наміром або за безпосереднім технічним результатом, наприклад зростанням охоплення, рівня залученості чи електоральної мобілізації. Будь-яка технологія політичної комунікації має аналізуватися також з огляду на її ширший соціальний, психологічний, інституційний та демократичний ефект. Комунікація, що посилює ненависть, стимулює поляризацію, поглиблює недовіру до інституцій, нормалізує агресію, делегітимує право опонента на участь у політичному процесі або руйнує спільний інформаційний простір, не може вважатися етично виправданою навіть у разі своєї високої результативності. Звідси випливає, що професійний комунікатор у політичній сфері несе відповідальність не лише перед безпосереднім замовником чи інституцією, а й перед суспільством як середовищем, у якому його технологічні дії залишають довготривалі символічні

та поведінкові наслідки. Відповідно етичний стандарт має передбачати обов'язок оцінювати комунікацію в перспективі її внеску або, навпаки, шкоди для демократичної культури, суспільної довіри, громадянської гідності та комунікативної безпеки.

Особливу увагу слід приділити етичній проблемі емоціоналізації політичної комунікації. Емоції завжди були важливою складовою політичного процесу, оскільки політика має справу з питаннями справедливості, безпеки, ідентичності, солідарності, страху, надії, довіри та колективної мобілізації. Однак технологізована політична комунікація дедалі частіше використовує емоції не як природний компонент політичного досвіду, а як інструмент цілеспрямованого управління увагою та поведінкою. Страх, обурення, приниження, тривога, символічна образа, афективна гордість або ненависть можуть штучно інтенсифікуватися через візуальні образи, наративні рамки, повторюваність меседжів, меметичні форми, вірусний контент і спеціально сконструйовану драматизацію. Така експлуатація афективної сфери є етично проблематичною тоді, коли вона підміняє аргументовану політичну дискусію емоційною мобілізацією, що знижує здатність аудиторії до критичного мислення та робить її більш вразливою до маніпуляції. Відтак етичний стандарт вимагає не усунення емоцій із політичної комунікації, що було б неможливим, а недопущення їх цинічного використання як автономного інструменту комунікативного панування.

У сучасному цифровому середовищі одним із найскладніших викликів є етичне регулювання технологій таргетованої політичної комунікації. Персоналізація повідомлень дозволяє адаптувати зміст до конкретних груп, підвищувати релевантність повідомлення, ефективніше комунікувати з різними сегментами суспільства та враховувати соціокультурні особливості аудиторій. Проте між адаптацією і маніпулятивною індивідуалізацією існує тонка, але принципова межа. Коли політичний актор починає використовувати масиви персональних даних, психологічні профілі, цифрові сліди поведінки та алгоритмічні прогнози для того, щоб непомітно підлаштовувати меседжі під

когнітивні слабкості або приховані установки конкретних громадян, це ставить під сумнів саму ідею рівного й публічного політичного процесу. У класичній демократії політична позиція артикулюється у відкритому просторі, де її можуть бачити, критично оцінювати та оскаржувати інші учасники. Мікротаргетована комунікація руйнує цю спільну публічність, переводячи політичний вплив у приховані індивідуалізовані канали, що послаблює підзвітність і створює нерівні умови інформування громадян. Саме тому етичний стандарт у цій сфері повинен включати вимогу пропорційності, прозорості таргетування, обмеження чутливих категорій даних та недопущення прихованого психологічного моделювання політичного вибору.

Істотне значення має також принцип недискримінації та поваги до людської гідності. Технології політичної комунікації не можуть бути етично виправданими, якщо вони будуються на стигматизації соціальних груп, на використанні мови ворожнечі, на конструюванні образу «внутрішнього ворога», на експлуатації етнічних, расових, релігійних, мовних, гендерних або регіональних поділів задля короткострокової мобілізації. Такі комунікативні стратегії можуть видаватися політично ефективними, але вони руйнують саму нормативну основу демократичного співжиття, яка передбачає визнання рівної гідності всіх громадян незалежно від їхніх ідентичностей, переконань чи належності до певних спільнот. Для фахівця з міжнародних відносин ця проблема є особливо чутливою, оскільки політична комунікація може виходити за межі внутрішнього дискурсу та впливати на міждержавні відносини, імідж країни, міжкультурний діалог і міжнародну безпеку. Комунікаційні технології, що легітимують дегуманізацію або колективну стигматизацію, є не лише професійно неетичними, а й політично небезпечними, оскільки здатні закладати символічні підвалини реального конфлікту.

Етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації повинні також враховувати проблему балансу між стратегічністю та добросовісністю. Політична комунікація за своєю природою є стратегічною, оскільки вона завжди спрямована на досягнення певного результату – мобілізації, переконання,

формування підтримки, пояснення рішення, зміни суспільного настрою чи легітимації політичного курсу. Однак сама стратегічність не повинна означати допустимість будь-яких засобів. Саме тут етика виконує функцію обмеження інструментальної раціональності. Професіонал у сфері політичної комунікації має усвідомлювати, що не кожна ефективна технологія є морально прийнятною, а не кожен комунікативний успіх є суспільно легітимним. Використання напівправди, провокативного фреймінгу, штучного загострення конфлікту, дискредитаційних кампаній, емоційного шантажу або маскуванню політичної пропозиції під аполітичний «здоровий глузд» може принести короткострокову перемогу, але водночас підриває довгострокову довіру до політичних інститутів і девальвує культуру публічного діалогу. Отже, етичний стандарт полягає у визнанні того, що межі допустимого не визначаються лише результатом, а задаються також моральною якістю використаного способу впливу.

Особливої актуальності набуває етичний вимір візуальних технологій політичної комунікації. У цифрову епоху зображення, відео, короткі візуальні форми, символічні композиції, графічні елементи та меметичні структури стали одним із найвпливовіших механізмів політичного впливу. Візуальна комунікація має високу швидкість сприйняття, сильний емоційний ефект і здатність обходити раціонально-аналітичні бар'єри. Саме тому вона часто використовується для створення стійких асоціативних зв'язків, персоніфікованих образів ворога або героя, драматизації політичних процесів, мобілізації афекту й символічного конструювання колективної ідентичності. Проте етичний стандарт у роботі з візуальністю вимагає недопущення візуальної дезінформації, підробки контенту, маніпулятивного монтажу, дегуманізуючих образів, експлуатації травматичних матеріалів без належного морального обґрунтування, а також створення образів, що навмисно провокують паніку, ненависть чи приниження. Для професійної етики важливо, щоб сила візуального впливу не перетворювалася на засіб скасування критичного мислення адресата.

Не можна оминати й проблему відповідальності за використання штучного інтелекту та автоматизованих систем у політичній комунікації. Сучасні

технології дозволяють автоматизувати створення повідомлень, прогнозувати реакції аудиторій, оптимізувати час і форму подачі контенту, моделювати ефективні меседжі, генерувати персоналізовані тексти, візуальні образи та навіть імітації людської комунікації. Водночас така автоматизація загострює питання про межі допустимого технологічного посередництва в політичному процесі. Якщо комунікація дедалі більше керується не людським судженням, а алгоритмами оптимізації впливу, зростає ризик втрати етичної рефлексії, посилення маніпулятивності, масштабування дезінформації та деперсоналізації політичної відповідальності. У цьому контексті одним із ключових етичних стандартів має бути принцип людського контролю за політично значущими комунікаційними рішеннями. Жодна автоматизована система не може бути моральним суб'єктом, здатним оцінити довгострокові суспільні наслідки свого впливу, а відтак делегування їй надмірної ролі у формуванні політичного повідомлення створює небезпеку технізації самої політики.

У сфері міжнародних відносин етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації мають додатковий вимір, пов'язаний із транснаціональністю інформаційних потоків, міжкультурною чутливістю, стратегічною комунікацією держав, цифровою дипломатією та інформаційною безпекою. Політичне повідомлення, створене в одному національному контексті, може бути миттєво інтерпретоване, переадресоване, вирване з контексту або інструменталізоване в іншому. Тому професійний стандарт міжнародника вимагає особливої уважності до того, яким чином локальна політична комунікація може мати міжнародний ефект, впливати на образ держави, міждержавний діалог, репутацію дипломатичних інституцій або відтворювати конфліктні наративи. У такому контексті етична відповідальність політичного комунікатора виходить за межі внутрішньої аудиторії і включає обов'язок не провокувати міжкультурного непорозуміння, не легітимувати ворожнечу, не підривати основ довіри в міжнародному спілкуванні та не використовувати технології комунікаційного впливу таким чином, що вони стають інструментом дестабілізації або символічної агресії.

Для майбутнього фахівця зі спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії осмислення етичних стандартів застосування технологій політичної комунікації має не лише теоретичне, а й безпосередньо професіоналізаційне значення. Його майбутня діяльність потенційно включатиме роботу з публічними заявами, інформаційними кампаніями, міжнародним позиціонуванням, кризовими повідомленнями, стратегічними наративами, комунікацією державних і недержавних інституцій, медійним супроводом політичних рішень і цифровими платформами взаємодії з громадськістю. У всіх цих сферах ефективність не може бути єдиним критерієм професійної спроможності. Справжній професіонал має вміти співвідносити комунікативну технологію з її нормативними наслідками, бачити, де проходить межа між аргументацією й маніпуляцією, між легітимною стратегічністю й неетичним впливом, між мобілізацією та символічним насильством, між цифровою інновацією та руйнуванням автономії громадянина. Саме така здатність до етичного розпізнавання визначає якість професійної зрілості в умовах сучасного інформаційно-політичного середовища.

Отже, етичні стандарти застосування технологій політичної комунікації становлять складну регулятивну систему, спрямовану на забезпечення моральної легітимності комунікативного впливу в політичній сфері. Їхня сутність полягає у поєднанні принципів правдивості, прозорості, поваги до автономії адресата, недискримінації, відповідальності за наслідки, недопущення маніпуляції, дотримання публічної добросовісності та збереження людської гідності в умовах зростаючої технологізації політики. У сучасному світі, де політична боротьба дедалі частіше ведеться не лише за ресурси або інститути, а й за контроль над увагою, інтерпретацією, афектом і цифровою видимістю, етичні обмеження комунікативної технології стають не перешкодою для політики, а необхідною умовою її демократичної легітимності. Лише за цієї умови політична комунікація може залишатися засобом представництва, аргументації та суспільного діалогу, а не перетворюватися на технологію прихованого підкорення свідомості чи інструмент руйнування публічної раціональності.

Тема 6. Етичні засади цифрової дипломатії та публічної дипломатії

Етичні засади цифрової дипломатії та публічної дипломатії належать до числа найбільш актуальних і водночас концептуально складних проблем сучасної професійної етики у сфері міжнародних відносин, оскільки саме в цій площині відбувається радикальна трансформація способів зовнішньополітичного представництва, міжнародної комунікації, символічної присутності держави у глобальному інформаційному середовищі, а також зміна механізмів впливу на іноземні аудиторії, міжнародні спільноти та транснаціональні мережі суспільної думки. У сучасному світі дипломатія вже не обмежується класичними форматами міжурядових контактів, конфіденційних переговорів, протокольних взаємодій або офіційної кореспонденції. Вона дедалі більше функціонує у відкритому, динамічному, мережевому і висококонкурентному інформаційно-комунікативному середовищі, де держави, міжнародні організації, дипломатичні установи, політичні лідери, громадянські ініціативи, медійні актори й окремі користувачі цифрових платформ одночасно беруть участь у виробництві, трансляції, інтерпретації та оскарженні міжнародно значущих смислів. Саме тому цифрова дипломатія та публічна дипломатія постають не просто новими інструментами зовнішньої політики, а особливими формами морально навантаженої професійної діяльності, у межах якої питання комунікативної ефективності не може бути відокремлене від питань правдивості, легітимності, відповідальності, міжкультурної делікатності та поваги до автономії адресата.

Цифрова дипломатія в найзагальнішому сенсі означає використання цифрових платформ, мережевих комунікацій, інтерактивних сервісів, онлайн-каналів поширення інформації, віртуальних форматів взаємодії та цифрових інфраструктур для реалізації дипломатичних функцій, представлення позицій держави, підтримки зовнішньополітичного діалогу, кризової комунікації, консульської взаємодії, міжнародної адвокації, стратегічного інформування та символічного закріплення зовнішньополітичної суб'єктності. Публічна дипломатія, своєю чергою, орієнтується на довгострокове формування позитивного міжнародного образу держави, підтримання міжкультурного

діалогу, донесення цінностей, пояснення політичних рішень, створення умов для довіри, симпатії, солідарності та партнерського сприйняття з боку іноземних суспільств. Хоча ці феномени мають власну функціональну специфіку, в сучасних умовах вони дедалі більше переплітаються, оскільки цифрове середовище перетворює майже будь-який дипломатичний акт на потенційно публічний, а будь-яку публічну репрезентацію держави – на елемент ширшої дипломатичної взаємодії. Унаслідок цього етичні засади цифрової та публічної дипломатії повинні розглядатися в єдиному аналітичному полі як норми й принципи, що регулюють діяльність суб'єктів міжнародної комунікації в умовах високої відкритості, технологічної інтенсифікації та зростаючої символічної вразливості.

Однією з фундаментальних етичних проблем цифрової дипломатії є співвідношення представницької функції та правдивості. Дипломатична комунікація традиційно передбачає селективність, стратегічну стриманість, обережність у формулюваннях, а іноді й необхідність збереження конструктивної неоднозначності. Однак у цифровому середовищі, де повідомлення циркулюють миттєво, фрагментарно і підлягають масовому перепоширенню, виникає спокуса підмінити дипломатичну виваженість технологією іміджевого конструювання, де домінує не стільки прагнення до достовірного представлення позиції, скільки боротьба за контроль над наративом, емоційною рамкою та медійною видимістю. У такому контексті етичний стандарт вимагає, щоб стратегічність дипломатичної комунікації не перетворювалася на систематичне викривлення реальності, приховування суттєвих фактів, поширення напівправди, маніпулятивне використання символів або навмисне створення хибного міжнародного враження. Для професійної етики міжнародника принципове значення має усвідомлення того, що правдивість у дипломатії не може бути витлумачена як наївна буквальність, але вона й не може бути принесена в жертву політичній доцільності настільки, щоб сама зовнішньополітична комунікація втратила моральну переконливість і довіру.

Етична легітимність цифрової дипломатії значною мірою залежить від поваги до гідності та автономії адресата. На відміну від пропагандистських або суто маніпулятивних моделей міжнародного впливу, етично виправдана дипломатична комунікація не повинна розглядати іноземну аудиторію як пасивний об'єкт інформаційної обробки, як сукупність психологічних тригерів або як матеріал для поведінкового моделювання. Вона має виходити з визнання того, що інша сторона – чи то громадяни іншої держави, представники міжнародної спільноти, експертні кола, культурні аудиторії або діаспорні групи – є морально автономними суб'єктами, здатними до критичної оцінки повідомлення, до власної інтерпретації та до рівноправного діалогу. Саме тому етичні засади цифрової й публічної дипломатії виключають практики, що будуються на прихованій психологічній експлуатації, дезорієнтації, навмисному стиранні межі між інформацією та пропагандою, а також на використанні цифрових інструментів таким чином, щоб обійти раціональне судження аудиторії. Збереження автономії адресата є важливою умовою моральної легітимності будь-якої міжнародної комунікації, оскільки лише за цієї умови зовнішній вплив не перетворюється на символічне домінування.

Важливим етичним принципом цифрової дипломатії та публічної дипломатії є прозорість суб'єкта комунікації. У міжнародному цифровому просторі, де інформаційні потоки часто є багаторівневими, а комунікативні повідомлення можуть маскуватися під незалежну громадську ініціативу, нейтральну аналітику або спонтанний суспільний резонанс, питання ідентифікації джерела має першочергове значення. Коли держава, дипломатична установа чи інший пов'язаний з нею актор здійснює комунікаційний вплив, адресат повинен мати можливість розуміти, хто саме говорить, у чиїх інтересах, із яким статусом і з якою метою. Прихована державна комунікація, що видається за незалежну думку, ботмережеве підсилення офіційних меседжів, симуляція автентичної громадянської реакції або маніпулятивне використання третіх осіб для маскування джерела повідомлення є не лише технологічно сумнівними, а й етично неприйнятними. Така непрозорість руйнує саму можливість чесного

міжнародного діалогу, оскільки позбавляє іншу сторону права на адекватну інтерпретацію контексту висловлювання. Для дипломата прозорість означає не повну відкритість усіх намірів, що було б нереалістичним у професійній сфері, а неприпустимість навмисного приховування статусу суб'єкта комунікації там, де це прямо деформує умови сприйняття повідомлення.

Цифрова дипломатія також ставить гостре етичне питання щодо меж допустимого використання технологій стратегічного наративу. Будь-яка держава прагне бути почутою у глобальному просторі, пояснювати власні дії, формувати сприятливе міжнародне сприйняття та захищати свої інтереси в умовах конкуренції смислів. Однак саме в цій сфері існує ризик переходу від легітимної репрезентації до наративного домінування, яке передбачає систематичне спрощення складної реальності, моральну поляризацію, інструменталізацію історичної пам'яті, селективне використання фактів, емоційне конструювання образу ворога або романтизацію власної політики поза межами її критичного осмислення. Етичний стандарт у цій площині вимагає, щоб стратегічний наратив не ставав засобом деформації міжнародного дискурсу до рівня пропагандистської тотальності. Держава має право на зовнішньополітичне самопояснення, але це право не може виправдовувати систематичне руйнування спільного простору достовірності, на якому ґрунтується міжнародна довіра. Звідси випливає, що професійна етика дипломата чи фахівця з публічної дипломатії повинна включати здатність розрізняти легітимне формування національного наративу і неетичну символічну агресію.

Особливого значення набуває проблема міжкультурної чутливості як одного з базових етичних вимірів публічної дипломатії. Оскільки публічна дипломатія звернена до зовнішніх суспільств, вона функціонує в полі різних мовних кодів, ціннісних систем, історичних пам'ятей, політичних чутливостей, символічних традицій та різних уявлень про гідність, солідарність, державність і справедливість. У зв'язку з цим етично відповідальна дипломатична комунікація не може будуватися на культурному зарозумінні, цивілізаційному патерналізмі, стереотипізації інших спільнот або на припущенні, що власна політична мова є

універсально очевидною та нормативно беззаперечною. Міжкультурна чутливість означає здатність до рефлексивного самообмеження, до врахування смислових горизонтів іншого, до поваги до культурних відмінностей без релятивізації фундаментальних принципів людської гідності та прав людини. Для цифрової дипломатії ця вимога ускладнюється тим, що цифрове повідомлення поширюється швидко, фрагментарно і може бути сприйняте поза первісним контекстом. Тому етична відповідальність міжнародника полягає в тому, щоб уникати комунікаційних рішень, які можуть спричинити непотрібне приниження, символічне виключення або репродукцію міжкультурної ворожості.

Публічна дипломатія як форма м'якої сили також породжує етичну проблему співвідношення привабливості та маніпуляції. Держави та міжнародні актори прагнуть викликати симпатію, довіру, повагу та зацікавлення своєю культурою, цінностями, досягненнями, політичними пріоритетами та стилем міжнародної поведінки. Сам по собі цей намір не є неетичним, оскільки міжнародне співіснування неможливе без символічної взаємодії, культурної репрезентації та позитивного самопредставлення. Проте етична межа проходить там, де привабливість починає конструюватися шляхом приховування істотних суперечностей, декоративної вітринізації, систематичного заміщення реальних політичних практик їх іміджевими еквівалентами або використання гуманітарних, культурних чи освітніх програм виключно як оболонки для прихованого інформаційного впливу. У такому випадку публічна дипломатія втрачає свою моральну переконливість і перетворюється на технологію символічного фасаду. Саме тому етичний стандарт у цій сфері вимагає автентичності, тобто такої відповідності між образом і практикою, за якої зовнішнє комунікативне самопредставлення не стає цинічним маскуванням глибоко суперечливої політичної реальності.

Умови цифрового середовища істотно загострюють питання відповідальності за швидкість і масштаб поширення дипломатичних повідомлень. На відміну від класичної дипломатії, де обмін позиціями був відносно контрольованим і часто конфіденційним, цифрова дипломатія

функціонує в режимі постійної публічної видимості, де окремий пост, заява, зображення чи коротке повідомлення можуть миттєво отримати глобальний резонанс, бути вирваними з контексту, перетвореними на меметичний об'єкт або використаними для ескалації міжнародної напруги. У цій ситуації професійна відповідальність дипломата зростає, оскільки він має враховувати не лише буквальний зміст повідомлення, а й його потенційні вторинні інтерпретації, символічні конотації, афективний ефект, міжкультурну рецепцію та можливі політичні наслідки у різних аудиторіях. Етичний стандарт тут полягає у дотриманні принципу комунікативної обережності, який не є тотожним мовчанню або безбарвності, але вимагає усвідомлення того, що в цифровому середовищі дипломатичне слово часто функціонує як високоризикова дія. Саме тому необачність, іронічна двозначність, агресивний тон, символічне приниження опонента або надмірна емоціоналізація повідомлення можуть мати значно серйозніші наслідки, ніж у звичайній публічній комунікації.

Не менш значущою є проблема етичного використання цифрових платформ як посередників дипломатичної присутності. Сучасна цифрова дипломатія значною мірою залежить від приватних платформ, які мають власні алгоритмічні режими видимості, комерційні інтереси, правила модерації, механізми ранжування контенту й технічні обмеження. Це означає, що дипломатична комунікація частково вбудовується в інфраструктуру, яка не є нейтральною і не повністю підконтрольна публічному праву або традиційним механізмам міжнародної відповідальності. Етична проблема полягає в тому, що дипломат, використовуючи платформу, одночасно користується її ефективністю та підпадає під логіку її алгоритмів, які можуть підсилювати конфліктний, емоційно насичений або спрощений контент. Унаслідок цього зростає ризик того, що сама архітектура платформи стимулюватиме стилі комунікації, несумісні з професійною дипломатичною етикою – надмірну реактивність, персоніфіковане протиставлення, скорочення складних позицій до афористичних формул або перетворення міжнародної комунікації на змагання за медійну увагу. Етичні засади цифрової дипломатії вимагають усвідомлення цієї залежності та здатності

зберігати професійну якість комунікації навіть у середовищі, яке схиляє до протилежного.

Серйозний виклик становить проблема співвідношення відкритості та конфіденційності. Дипломатія історично спирається на певний рівень закритості, необхідної для ведення переговорів, обережного узгодження позицій, запобігання ескалації, збереження простору для компромісу та захисту чутливої інформації. Водночас сучасна цифрова епоха висуває вимоги до публічності, оперативності та постійного пояснення дій держави зовнішнім і внутрішнім аудиторіям. У зв'язку з цим професійна етика цифрової дипломатії повинна утримувати складний баланс: з одного боку, не допускати непрозорості там, де суспільство чи міжнародні партнери мають легітимне право на інформацію, а з другого – не руйнувати можливість ефективного дипломатичного процесу через демонстративну гіперпублічність. Етична компетентність дипломата полягає саме у вмінні визначати, яка інформація має бути відкритою як елемент підзвітності та довіри, а яка повинна залишатися обмеженою задля збереження умов професійно відповідального міжнародного діалогу. Такий баланс неможливий без розвиненої рефлексії щодо меж публічного інтересу, національної безпеки, партнерської довіри та моральної виправданості приховування.

Одним із ключових етичних принципів публічної дипломатії є відповідальність за міжнародний образ держави. Образ держави не є суто зовнішньою іміджевою конструкцією; він має реальні політичні наслідки, впливає на довіру партнерів, на готовність до співпраці, на культурну привабливість, на сприйняття політичної надійності та на ефективність міжнародної адвокації. Однак саме тут існує ризик того, що образ починає відриватися від змісту й перетворюватися на самодостатній комунікативний продукт, у якому символічне представлення заміщує реальну політику. Етична відповідальність у цьому випадку вимагає, щоб робота над міжнародним образом не перетворювалася на морально порожню брендингову операцію. Позитивний образ, сформований засобами публічної дипломатії, повинен мати під собою

інституційну, культурну, правову й політичну основу. Якщо ж комунікація систематично випереджає реальність і намагається компенсувати відсутність довіри виключно візуальною або риторичною привабливістю, вона неминуче втрачає переконливість. Отже, етична засадничість публічної дипломатії передбачає відповідність між репрезентацією та реальною поведінкою держави на міжнародній арені.

Етичне осмислення цифрової дипломатії неможливе без аналізу проблеми дезінформації та інформаційного протиборства. У сучасному міжнародному середовищі держави дедалі частіше діють у контексті гібридних конфліктів, інформаційних атак, наративного суперництва, кампаній дискредитації та цифрових операцій впливу. У таких умовах зростає спокуса виправдати будь-які комунікативні засоби потребою інформаційного захисту, симетричної відповіді або стратегічної необхідності. Проте саме тут професійна етика набуває особливого значення, оскільки дозволяє розмежувати легітимну протидію дезінформації та неетичне відтворення аналогічних практик під приводом захисту національного інтересу. Для міжнародника принципово важливо усвідомлювати, що ефективна комунікативна оборона не повинна будуватися на безмежному прийнятті маніпуляції як нібито неминучого інструмента сучасної дипломатії. Якщо держава у своїй цифровій дипломатії систематично вдається до неправди, прихованого впливу або символічного обману, вона підриває не лише позицію опонента, а й власну моральну легітимність. Звідси випливає, що одним із головних етичних стандартів цифрової дипломатії є стійкість до логіки «мета виправдовує засоби», особливо в умовах інформаційної напруги.

Суттєвого значення набуває також етика діалогу як основа публічної дипломатії. На відміну від односторонньої інформаційної трансляції, яка орієнтується головню на нав'язування образу або меседжу, етично зріла публічна дипломатія повинна мати діалогічний характер. Це означає готовність не лише говорити, а й слухати, не лише транслювати позицію, а й враховувати зворотний зв'язок, не лише формувати позитивний образ, а й критично сприймати зовнішнє бачення власної держави, її політики та поведінки. Діалогічність у цьому сенсі є

не просто комунікативною технікою, а моральною установкою, що визнає за іншими суспільствами, культурами й спільнотами право на власну інтерпретацію, критику та незгоду. Саме ця установка відрізняє публічну дипломатію від пропаганди. Якщо зовнішня комунікація повністю виключає можливість взаємності, самокорекції й інтелектуальної відкритості, вона втрачає етичну та цивілізаційну глибину, перетворюючись на монолог влади. Для бакалавра-міжнародника усвідомлення цього принципу є вкрай важливим, адже його професійне становлення пов'язане з оволодінням не лише техніками переконування, а й культурою відповідального міжнародного спілкування.

У контексті сучасної міжнародної комунікації особливу роль відіграє етика репрезентації криз, конфліктів і страждань. Цифрова дипломатія та публічна дипломатія часто функціонують у середовищі, де держави звертаються до міжнародної аудиторії з метою мобілізувати солідарність, пояснити власну позицію в конфлікті, задокументувати порушення, добитися підтримки або вплинути на міжнародну реакцію. У таких умовах виникає тонка етична проблема: яким чином представляти страждання, насильство, травму, руйнування, гуманітарні кризи та людські втрати так, щоб не перетворити їх на інструмент комунікативної експлуатації. Етична межа тут проходить між необхідністю свідчення і небезпекою символічної інструменталізації чужого болю. Професійна відповідальність вимагає, щоб комунікація про кризу зберігала гідність постраждалих, уникала вульгарної сенсаційності, не перетворювала травму на медійний ресурс і не експлуатувала людське горе виключно як засіб посилення емоційного впливу на зовнішню аудиторію. Така етика особливо важлива в роботі міжнародника, який має пам'ятати, що навіть морально виправдана політична адвокація не повинна втрачати гуманістичної межі.

Для майбутнього фахівця за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії етичні засади цифрової дипломатії та публічної дипломатії мають не лише загальнотеоретичне, а й безпосередньо професіоналізаційне значення. Його майбутня діяльність може охоплювати

роботу в дипломатичних установах, міжнародних організаціях, структурах публічної дипломатії, аналітичних центрах, державних комунікаційних службах, міжнародних проєктах, культурних ініціативах і цифрових платформах зовнішньополітичного представництва. У всіх цих сферах від нього вимагатиметься не лише вміння комунікувати ефективно, а й здатність діяти так, щоб ефективність не вступала в суперечність із правдивістю, повага до національного інтересу не руйнувала поваги до людської гідності, а стратегічна доцільність не перетворювалася на виправдання маніпуляції, дезінформації або моральної глухоти до Іншого. Саме тому професійна підготовка міжнародника повинна включати формування етичної рефлексії щодо всіх основних аспектів зовнішньої комунікації: мови, образу, платформи, темпу реакції, характеру аргументації, використання технологій, роботи з емоціями, кризовими повідомленнями та міжкультурною чутливістю.

Отже, етичні засади цифрової дипломатії та публічної дипломатії становлять складний нормативно-професійний комплекс, у межах якого стратегічність міжнародної комунікації повинна бути врівноважена правдивістю, прозорістю, повагою до автономії адресата, міжкультурною делікатністю, відповідальністю за наслідки й відданістю гуманістичним принципам міжнародного співжиття. У сучасному цифровому середовищі, де дипломатична комунікація стає водночас швидкою, публічною, вразливою і високоефективною, моральна якість професійного рішення набуває особливої ваги. Саме етична рефлексія дозволяє запобігти перетворенню цифрової дипломатії на різновид технологічно витонченої пропаганди, а публічної дипломатії – на поверхову іміджеву симуляцію без реального змісту. Лише за умови, що цифрові й публічні дипломатичні практики ґрунтуються на доброчесності, діалогічності, відповідальності та повазі до гідності людини, вони можуть виконувати свою справжню функцію – бути інструментом не лише представництва інтересів, а й цивілізованого міжнародного порозуміння, довіри та морально легітимної взаємодії у глобальному світі.

Тема 7. Лідерство, командна відповідальність та етичне прийняття рішень у міжнародній діяльності

Лідерство, командна відповідальність та етичне прийняття рішень у міжнародній діяльності становлять одну з центральних проблем професійної етики, оскільки саме в цій площині найбільш виразно виявляється складність співвідношення між індивідуальною волею, інституційною роллю, груповою динамікою, владними повноваженнями, моральною автономією та суспільно значущими наслідками професійної дії. У сфері міжнародних відносин ця проблематика набуває особливої ваги через багаторівневий характер самого предметного поля, в якому рішення рідко мають локальний або суто технічний характер, а натомість вбудовуються у ширші конфігурації міждержавної взаємодії, дипломатичної комунікації, міжнародного права, інформаційної конкуренції, культурної чутливості, кризового реагування та символічного представництва. Саме тому лідерство в міжнародній діяльності не може бути витлумачене лише як управлінська функція або як сукупність організаційних здібностей. Воно постає як морально навантажена форма професійної суб'єктності, в межах якої здатність впливати на інших, координувати спільні дії, визначати пріоритети, формулювати стратегічні орієнтири та брати на себе тягар остаточного вибору нерозривно пов'язана з відповідальністю за наслідки цього впливу, за якість інституційної культури та за етичну легітимність рішень, що ухвалюються в умовах невизначеності, ризику й конфлікту цінностей.

У сучасному науковому дискурсі лідерство дедалі частіше інтерпретується не як властивість окремої сильної особистості, що здійснює односторонній вплив на підлеглих, а як реляційний, контекстуально зумовлений і нормативно структурований процес, у межах якого відбувається формування спільного бачення, координація дій, мобілізація ресурсів, підтримання довіри й організація морально та функціонально виправданої взаємодії між учасниками професійної спільноти. У сфері міжнародної діяльності така реляційна інтерпретація має особливу евристичну цінність, оскільки сам простір міжнародних відносин є полісуб'єктним, мультикультурним, інституційно фрагментованим і залежним

від постійного узгодження позицій між акторами з різними інтересами, символічними кодами, політичними мандатами та комунікативними стилями. За таких умов лідер не може бути ефективним лише через директивність або харизматичну інтенсивність. Його професійна спроможність визначається передусім здатністю забезпечувати нормативно стійку взаємодію, підтримувати командну цілісність без придушення професійної автономії інших, інтегрувати множинні експертні позиції, мінімізувати деструктивні наслідки конфлікту та створювати такі умови комунікації, за яких спільне рішення набуває не лише інструментальної, а й моральної переконливості.

Лідерство у міжнародній діяльності слід розглядати як специфічну форму професійної влади, а будь-яка влада, незалежно від її масштабу, завжди містить у собі етичний вимір. Влада означає можливість визначати порядок денний, розподіляти увагу, надавати пріоритети певним проблемам, санкціонувати або стримувати ініціативи, впливати на інтерпретацію ситуації, задавати норми командної взаємодії, формувати критерії належного та очікуваного. Саме тому лідер у міжнародному середовищі несе відповідальність не лише за зміст окремих розпоряджень або рішень, а й за символічний та моральний клімат тієї інституційної або міжінституційної спільноти, в якій він діє. Якщо його стиль керівництва відтворює культуру страху, непрозорості, фаворитизму, приглушення критики або знецінення альтернативної позиції, то навіть зовнішньо ефективна команда поступово втрачатиме етичну стійкість і здатність до повноцінної професійної рефлексії. Натомість лідерство, засноване на повазі до гідності учасників команди, на процедурній справедливості, на відкритості до аргументу, на підтримці доброчесності та на здатності визнавати власні помилки, створює передумови для формування відповідальної інституційної культури, яка є особливо необхідною в міжнародній сфері, де якість внутрішньої професійної взаємодії безпосередньо впливає на зовнішню репрезентацію організації або держави.

Етичне значення лідерства у міжнародній діяльності зумовлюється також тим, що в цій сфері рішення нерідко ухвалюються в умовах моральної

амбівалентності, коли жодна з альтернатив не є бездоганною, а кожен варіант пов'язаний із певними втратами, ризиками, компромісами або асиметрією наслідків для різних сторін. Саме в таких ситуаціях особливо виразно виявляється відмінність між адміністративною здатністю керувати процесом і справжньою етичною зрілістю лідера. Етично відповідальний лідер не зводить прийняття рішень до механічного вибору найбільш вигідної з погляду короткострокової ефективності опції; він прагне співвіднести доцільність із легітимністю, оперативність – із справедливістю, стратегічний інтерес – із повагою до базових моральних обмежень. У міжнародному контексті це може означати здатність утримувати баланс між національним інтересом і міжнародною відповідальністю, між інституційною лояльністю та необхідністю етичної критики, між командною дисципліною і правом фахівця висловити аргументовану незгоду, між захистом репутації організації і неприйнятністю приховування морально проблемних рішень. Саме тому лідерство в міжнародній діяльності повинно мислитися як практика моральної інтерпретації складних ситуацій, а не лише як функція розподілу ролей і контролю за виконанням завдань.

Командна відповідальність у міжнародній діяльності є не менш складною категорією, ніж індивідуальна відповідальність лідера, оскільки вона постає у просторі колективної дії, де результати та наслідки рідко можуть бути редуковані до рішень однієї особи. Команда в міжнародному середовищі є не просто функціональним об'єднанням працівників; вона є комунікативною, експертною та нормативною спільнотою, в межах якої відбувається координація знань, обмін інтерпретаціями, вироблення позицій, узгодження дій і розподіл обов'язків у ситуаціях, де зовнішній результат залежить від якості внутрішньої взаємодії. Звідси випливає, що командна відповідальність не може бути зведена до сумарної відповідальності окремих виконавців. Вона має емерджентний характер, оскільки виникає там, де спільне рішення, колективна стратегія або інтегрований аналітичний продукт стають результатом взаємодії багатьох суб'єктів, чії дії, оцінки та мовчазні припущення взаємно впливають одне на одного. У

професійній етиці це означає, що команда несе відповідальність не лише за формальний результат, а й за ті внутрішні процеси, через які цей результат був досягнутий: за наявність або відсутність відкритої дискусії, за чесність взаємодії, за недопущення групового конформізму, за справедливий розподіл інтелектуального внеску, за здатність вчасно помічати етичні ризики та за готовність коригувати власну спільну позицію.

У міжнародній діяльності командна відповідальність ускладнюється тим, що команда часто має міждисциплінарний, міжвідомчий або міжкультурний характер. До роботи над рішенням можуть бути залучені дипломати, аналітики, комунікаційні фахівці, правники, представники громадських інституцій, експерти з безпеки, технічні спеціалісти, регіонознавці та інші учасники з різними професійними мовами, нормами мислення, пріоритетами та стилями аргументації. У такій ситуації командна відповідальність вимагає не лише координації функцій, а й створення спільного нормативного горизонту, в межах якого різні види професійного знання можуть бути інтегровані без взаємного знецінення. Лідерство тут повинно виконувати роль не авторитарного центру, а модератора складної комунікативної взаємодії, який забезпечує умови для продуктивного конфлікту інтерпретацій, не допускаючи при цьому ані хаотичної дисперсії рішень, ані домінування однієї перспективи лише завдяки інституційному статусу чи риторичній силі. Етична якість командної роботи в цьому контексті визначається тим, наскільки вона здатна зберігати професійну множинність при одночасному виробленні спільно відповідального рішення.

Проблема етичного прийняття рішень у міжнародній діяльності є особливо складною саме тому, що рішення в цій сфері майже завжди мають багатофакторний характер. Вони залежать від правових норм, політичної кон'юнктури, інституційних мандатів, часових обмежень, інформаційної неповноти, репутаційних ризиків, культурної чутливості, моральних принципів і прогнозування можливих наслідків. Саме тому етичне прийняття рішень не може бути редуковане до простого застосування абстрактної норми до конкретного випадку. Йдеться про складний процес морально-практичного судження, у межах

якого суб'єкт або колектив суб'єктів повинен визначити, які цінності є релевантними в конкретній ситуації, які принципи вступають у потенційний конфлікт, які наслідки можуть бути короткостроковими й довгостроковими, хто є морально значущими сторонами, які альтернативи реально доступні та який із можливих варіантів є не ідеальним, а найбільш етично виправданим у конкретних обставинах. Для міжнародника це означає необхідність формування особливого типу професійного мислення, що поєднує аналітичну дисципліну, нормативну чутливість, рефлексивну обережність і здатність діяти в умовах невизначеності без втрати морального орієнтиру.

Етичне прийняття рішень у міжнародній діяльності не є суто індивідуальним актом внутрішньої совісті, хоча моральна автономія суб'єкта залишається його важливою передумовою. На практиці рішення часто формується в процесі колективної взаємодії, де велике значення мають інституційні процедури, розподіл ролей, стиль лідерства, культура організації, рівень відкритості до критичного запитування та наявність або відсутність безпечного простору для професійної незгоди. У командах, де домінує страх помилитися, залежність від ієрархії, персоналізована лояльність або заборона на критичний перегляд початкової позиції, етична якість рішень закономірно знижується. Натомість команда, в якій існує культура аргументованої дискусії, взаємної поваги, процедурної прозорості та розподіленої відповідальності, має значно вищий потенціал до виявлення прихованих ризиків, моральних суперечностей і слабких місць пропонованого рішення. Саме тому професійна етика міжнародної діяльності повинна розглядати інституційне середовище не як нейтральний фон, а як безпосередній чинник етичної якості практичного розсуду.

Однією з центральних загроз етичному прийняттю рішень у командному форматі є феномен групового мислення, за якого прагнення до збереження внутрішньої згоди, єдності та швидкої координації починає переважати над критичним аналізом, інтелектуальною чесністю та готовністю до сумніву. У міжнародній діяльності, де рішення часто приймаються під тиском часу, в кризових умовах або в контексті політичної напруги, така загроза є особливо

значущою. Групове мислення може призводити до того, що команда не помічає альтернатив, ігнорує контраргументи, недооцінює моральні витрати власної стратегії або переоцінює внутрішню одностайність як доказ правильності. Етичне лідерство в цій ситуації полягає не у форсуванні уявної консолідації, а в забезпеченні таких умов, за яких сумнів і незгода не розглядаються як загроза лояльності, а визнаються необхідними елементами професійної відповідальності. Для міжнародника це особливо важливо, оскільки зовнішньополітичні, дипломатичні чи комунікаційні помилки нерідко виникають саме там, де організація втратила здатність до самокритики та почала сприймати внутрішню однорідність як еквівалент істини.

У професійній етиці міжнародної діяльності важливе місце посідає проблема співвідношення персональної та колективної відповідальності. З одного боку, команда діє як цілісність, а багато рішень є результатом спільної розробки, колективного обговорення і розподілу функцій. З другого боку, розчинення індивідуального суб'єкта в колективі створює небезпеку дифузії відповідальності, коли жоден учасник не вважає себе достатньо причетним до проблемного рішення, а тому моральна оцінка ніби втрачає свого адресата. Для міжнародного середовища, де рішення можуть мати серйозні політичні, гуманітарні, репутаційні або безпекові наслідки, така дифузія є особливо небезпечною. Саме тому етична культура команди повинна базуватися на подвійній логіці: визнанні колективного характеру результату та одночасному збереженні індивідуальної підзвітності кожного учасника за свій внесок, свою мовчазну згоду, свою експертну рекомендацію або свою відмову від висловлення критичної позиції. У цьому сенсі моральна відповідальність не скасовується командною формою роботи, а лише ускладнюється, вимагаючи від кожного члена колективу здатності співвідносити особисту професійну совість із колективною лінією дії.

Особливу роль у міжнародній діяльності відіграє лідер як носій не лише формальної влади, а й морального прикладу. Інституційна етика значною мірою формується не лише через офіційні кодекси або процедури, а через ті моделі

поведінки, які демонструє керівник у повсякденній практиці. Лідер, який толерує непрозорість, ігнорує аргументовану критику, використовує вибіркові стандарти оцінювання або ставить політичну доцільність вище за елементарну доброчесність, фактично нормалізує відповідні моделі поведінки для всієї команди. Натомість лідер, який здатний поєднувати вимогливість із повагою, професійну рішучість – із моральною стриманістю, інституційну лояльність – із готовністю визнавати етичні межі допустимого, створює у команді умови для відтворення відповідальної професійної культури. У міжнародній діяльності, де значення репутації, довіри та символічної легітимності є надзвичайно високим, лідерський приклад набуває особливого значення, оскільки саме через нього формується звичка до певного типу дії: або до цинічного інструменталізму, або до етично врівноваженої професійності.

Лідерство в міжнародній сфері не може бути повноцінно осмислене без урахування комунікативного виміру. Командна взаємодія в цій сфері майже завжди пов'язана з інтенсивним обміном інформацією, інтерпретацією подій, переговорами, кризовими обговореннями, підготовкою позиційних документів, узгодженням меседжів і координацією дій між різними акторами. Саме тому етична якість лідерства багато в чому визначається комунікативною культурою керівника: його здатністю слухати, не спотворювати позиції інших, не зловживати риторичною силою, забезпечувати ясність завдань, підтримувати відкрите обговорення ризиків і розмежовувати аргумент та адміністративний тиск. Комунікативно безвідповідальне лідерство, засноване на двозначності, непрозорих сигналах, прихованих очікуваннях або навмисному підтриманні невизначеності, руйнує не лише психологічний клімат команди, а й якість прийняття рішень. У міжнародному середовищі це може мати особливо серйозні наслідки, оскільки внутрішня комунікативна неясність часто трансформується у зовнішню інституційну непослідовність, що знижує надійність організації в очах партнерів.

Етичне прийняття рішень у міжнародній діяльності невіддільне від проблеми відповідальності за майбутні наслідки. На відміну від суто

адміністративних рішень, що можуть бути оцінені за безпосереднім результатом, міжнародні рішення нерідко мають відкладений ефект, який проявляється через зміну довіри, переформатування партнерств, репутаційні зрушення, ескалацію або деескалацію напруження, трансформацію публічного сприйняття або зміни в символічному статусі інституції. Це означає, що етично зріле рішення має враховувати не лише найближчу вигоду чи мінімізацію поточного ризику, а й ширшу часову перспективу. Лідер і команда повинні бути здатними мислити у категоріях не тільки функціональної доцільності, а й моральної тягlosti, тобто впливу поточного рішення на довгострокову культуру взаємодії, на рівень внутрішньої та зовнішньої довіри, на формування прецедентів допустимого і на репутаційну пам'ять професійного середовища. Саме така перспективність відрізняє етичне прийняття рішень від ситуативної адаптації або кризового прагматизму без морального горизонту.

У міжнародній діяльності важливою складовою командної відповідальності є здатність до солідарності без змови мовчання. Команда повинна бути здатною діяти узгоджено, підтримувати один одного в кризових ситуаціях, зберігати інституційну цілісність і не допускати деструктивної фрагментації. Водночас така солідарність не може перетворюватися на механізм приховування помилок, виправдання морально сумнівних дій або блокування критичного аналізу. Етична команда – це не та, яка завжди демонструє зовнішню однастайність, а та, що здатна поєднувати лояльність до спільної справи з принциповістю щодо засобів її реалізації. У професійному середовищі міжнародних відносин, де командний імідж часто має стратегічне значення, існує постійна спокуса приховувати внутрішні етичні проблеми задля збереження функціональної стабільності. Проте саме здатність визнавати помилки, переглядати рішення і коригувати внутрішні практики є показником зрілої професійної культури, а не її слабкості.

Для майбутнього фахівця з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій тема лідерства, командної відповідальності та етичного прийняття рішень має не лише концептуальне, а й безпосередньо професійно-

прикладне значення. Його діяльність майже неминуче відбуватиметься в середовищі колективної взаємодії, де потрібно буде співпрацювати з різними інституціями, координувати спільні проєкти, брати участь у переговорах, реагувати на кризи, працювати в аналітичних або комунікаційних групах, представляти позицію організації та водночас зберігати особисту професійну доброчесність. Саме тому в системі бакалаврської підготовки надзвичайно важливо формувати не лише уявлення про лідерство як про успішність, впливовість чи організаційну спритність, а передусім розуміння лідерства як морально відповідальної практики, що вимагає внутрішньої дисципліни, рефлексивності, поваги до інших, здатності до справедливого розподілу відповідальності та вміння ухвалювати рішення, які є не лише результативними, а й етично виправданими.

Отже, лідерство, командна відповідальність та етичне прийняття рішень у міжнародній діяльності утворюють єдиний нормативно-практичний комплекс, у межах якого індивідуальна професійна суб'єктність, колективна взаємодія та моральна оцінка наслідків професійної дії перебувають у постійному взаємозв'язку. Лідерство тут постає не як привілей влади, а як обов'язок створювати умови для справедливої, відкритої та відповідальної спільної дії; командна відповідальність – не як розчинення індивіда в колективі, а як складна форма солідарної підзвітності; етичне прийняття рішень – не як пошук абстрактно ідеальної відповіді, а як здатність діяти морально розсудливо у світі, де кожне значуще рішення має багатовимірні наслідки. Саме за такої умови міжнародна діяльність може зберігати не лише стратегічну ефективність, а й професійну гідність, інституційну легітимність та моральну переконливість у складному глобальному середовищі.

Тема 8. Міжнародна солідарність, партнерство та цифрова співпраця: морально-правовий вимір

Міжнародна солідарність, партнерство та цифрова співпраця в сучасному світі постають не лише як функціональні механізми координації дій між державами, міжнародними організаціями, громадянськими структурами, експертними мережами та іншими суб'єктами глобальної взаємодії, а і як складні морально-правові феномени, що відображають глибинну трансформацію самої логіки міжнародного співіснування в умовах зростаючої взаємозалежності, технологічної інтеграції, глобалізації ризиків, мережевої комунікації та інтенсифікації транскордонних зв'язків. У класичній парадигмі міжнародних відносин держава тривалий час осмислювалася передусім як самодостатній носій суверенної волі, що діє у просторі конкуренції, стратегічного балансування та захисту власного інтересу. Проте сучасний міжнародний порядок дедалі більшою мірою виявляє, що жоден політичний суб'єкт не здатний ефективно функціонувати в умовах ізольованої автономії, оскільки більшість ключових викликів – безпекових, екологічних, гуманітарних, економічних, комунікативних, інформаційних, технологічних – мають системний, транснаціональний і взаємопроникний характер. Саме тому міжнародна солідарність і партнерство перестають бути факультативними моральними жестами доброї волі й перетворюються на структурні умови стабільності, передбачуваності та цивілізованої регуляції глобального співжиття.

Морально-правовий вимір міжнародної солідарності полягає в тому, що вона не може бути редукована ані до емоційного співчуття, ані до суто політичної доцільності. У глибинному сенсі міжнародна солідарність означає визнання того, що інші держави, народи, політичні спільноти та людські колективи не є лише зовнішніми акторами на полі стратегічної конкуренції, а виступають морально значущими суб'єктами, доля, безпека, гідність і право на справедливе ставлення яких мають бути враховані у структурі міжнародної поведінки. Така позиція не заперечує національного інтересу, але вводить його в ширший нормативний горизонт, де інтерес більше не розглядається як абсолютний критерій

допустимого, а співвідноситься з принципами прав людини, міжнародної безпеки, мирного співіснування, недискримінації, гуманітарної відповідальності, поваги до суверенітету та обов'язку співпраці. Отже, солідарність у міжнародних відносинах є не наївною відмовою від політичного реалізму, а його морально-правовим коригуванням, яке не дозволяє легітимувати будь-яку дію лише посиленням на стратегічну вигоду.

У сучасному міжнародному дискурсі солідарність дедалі частіше осмислюється як принцип спільної відповідальності за підтримання міжнародного порядку, подолання колективних криз, реагування на масові порушення прав людини, гуманітарні катастрофи, агресію, інформаційні атаки, екологічні загрози, економічну дестабілізацію та цифрові ризики. Така інтерпретація суттєво розширює класичне розуміння міжнародної кооперації, адже йдеться не лише про взаємну вигоду чи тимчасовий збіг інтересів, а про існування певного морального обов'язку не залишатися байдужим до подій, що мають значення для загального стану справедливості, безпеки й людської гідності у світі. Водночас міжнародна солідарність не є просто універсалістською абстракцією; вона завжди реалізується через конкретні правові режими, політичні рішення, дипломатичні формати, гуманітарні механізми, санкційні інструменти, допомогіві програми, платформи координації та цифрові інфраструктури взаємодії. Саме тому її моральний зміст невіддільний від питання інституційної форми: солідарність має бути не лише проголошеною, а й процедурно втіленою, інакше вона ризикує залишитися символічною риторикою без реального нормативного навантаження.

Партнерство як категорія міжнародної взаємодії займає проміжне, але принципово важливе місце між логікою жорсткого суперництва та логікою абстрактної моральної універсальності. На відміну від ситуативного союзу, який може ґрунтуватися винятково на короткостроковому збігу інтересів, партнерство передбачає більш стійку форму взаємної орієнтації, яка включає довіру, передбачуваність, взаємне визнання правосуб'єктності, готовність до координації дій, повагу до процедур, інституційну послідовність і прийняття

певного мінімуму спільних правил. У морально-правовому сенсі партнерство є не просто технікою зручної кооперації, а особливим видом взаємозобов'язання, де кожна сторона визнає іншу не як інструмент використання, а як співучасника спільної діяльності, на якого поширюються очікування добросовісності, прозорості, відповідальності та лояльності до узгоджених принципів. Саме тому партнерство в міжнародних відносинах має глибокий етичний зміст: воно передбачає обмеження цинічного інструменталізму, відмову від прихованого домінування, неприйнятність систематичного обману та визнання того, що стабільна співпраця неможлива без хоча б мінімальної моральної основи.

У сучасних умовах партнерство дедалі частіше виходить за межі міждержавного рівня і набуває багатоварової структури, що охоплює міжнародні організації, регіональні об'єднання, муніципальні мережі, університетські консорціуми, неурядові організації, бізнес-структури, експертні спільноти та цифрові платформи спільної дії. Це означає, що міжнародне партнерство вже не можна розуміти лише як вертикально оформлені угоди між урядами; воно дедалі більше функціонує як мережева архітектура кооперації, де різні актори взаємодіють у режимі багаторівневого управління, обміну даними, координації знань, синхронізації реакцій і спільного вироблення рішень. Така трансформація радикально підвищує роль професійної етики, адже в умовах децентралізованої співпраці формальні правові норми часто виявляються недостатніми для регулювання всіх аспектів взаємодії. У цих ситуаціях особливого значення набувають саме моральні якості партнерства – довіра, відповідальність, комунікативна добросовісність, визнання внеску іншого, повага до процедурної справедливості та здатність діяти без зловживання асиметрією ресурсів чи статусу.

Цифрова співпраця як новітній вимір міжнародної взаємодії докорінно змінює не лише технічні форми координації, а й саму етико-правову природу партнерства і солідарності. У цифрову епоху кооперація дедалі частіше відбувається через спільні платформи обміну інформацією, міжнародні бази даних, віртуальні робочі мережі, цифрові інструменти гуманітарного реагування,

онлайн-формати дипломатичної координації, платформи кризового моніторингу, міждержавні системи кібербезпеки, цифрові сервіси надання допомоги, дистанційне навчання, транснаціональні дослідницькі проєкти та мережеві комунікаційні кампанії. Така форма співпраці створює безпрецедентні можливості для оперативності, доступності, масштабованості й інклюзії, але водночас породжує принципово нові етичні та правові ризики, пов'язані з нерівним доступом до технологій, асиметрією цифрової інфраструктури, захистом даних, кіберуразливістю, алгоритмічною непрозорістю, монополізацією платформ, залежністю від приватних технологічних посередників і трансформацією публічної влади під впливом цифрових архітектур.

Морально-правовий вимір цифрової співпраці полягає насамперед у тому, що цифрові інструменти не є нейтральними контейнерами для взаємодії. Кожна цифрова система вбудовує певні моделі доступу, видимості, контролю, пріоритизації, ідентифікації та виключення, а отже прямо впливає на розподіл влади між учасниками співпраці. У міжнародному середовищі це означає, що технологічно сильніші актори можуть отримувати непропорційний вплив на правила взаємодії, формати збереження й використання даних, способи оцінювання ефективності, інформаційні канали координації та навіть на саме визначення того, які проблеми вважаються значущими і які способи їх розв'язання визнаються раціональними. Саме тому цифрова співпраця потребує не лише технічної сумісності, а й етичної та правової рефлексії щодо справедливості цифрової архітектури, недопущення технологічного домінування, захисту автономії менш ресурсно забезпечених учасників та збереження прозорості процедур. Інакше цифровізація партнерства може приховувати під виглядом модернізації нові форми нерівності та підпорядкування.

Однією з ключових моральних передумов міжнародної солідарності є принцип взаємного визнання вразливості. У світі, де глобальні кризи мають ланцюговий характер і швидко виходять за межі окремих територій, держави та

інші міжнародні актори все частіше стикаються з тим, що безпека, стабільність і добробут не можуть бути гарантовані виключно через ізоляціоністську стратегію. Епідемії, війни, масові переміщення населення, продовольчі кризи, кібератаки, інформаційні кампанії дестабілізації, руйнування критичної інфраструктури або екологічні катастрофи виявляють, що глобальний простір є простором спільної вразливості. Однак сама по собі вразливість ще не породжує солідарності; вона може також стимулювати страх, протекціонізм, жорсткі режими самозахисту й політику виключення. Етичне завдання міжнародної співпраці полягає саме в тому, щоб перетворити усвідомлення взаємозалежності на готовність до кооперації, а не на посилення ізоляційних рефлексів. У цьому сенсі міжнародна солідарність є формою морального перетворення факту спільної вразливості на норму спільної відповідальності.

Правовий вимір міжнародної солідарності та партнерства виявляється у складній системі договорів, угод, меморандумів, процедурних режимів, міжнародних стандартів, інституційних мандатів і принципів міжнародного права, які покликані надати співпраці передбачуваності, стабільності та легітимності. Водночас важливо розуміти, що право в цій сфері не функціонує у вакуумі. Юридично оформлена співпраця не може бути по-справжньому стійкою, якщо вона позбавлена моральної основи довіри та добросовісності. Формальна наявність договору ще не гарантує партнерського характеру взаємодії, якщо одна зі сторін систематично використовує правову форму для прихованого домінування, обходу духу зобов'язань або маніпулятивної експлуатації процедурних лазівок. Саме тому морально-правовий вимір означає єдність формальної нормативності та етичної культури її застосування. Для професійної етики міжнародника це має принципове значення: вміння діяти відповідно до міжнародного права повинно поєднуватися зі здатністю оцінювати, якою мірою юридично допустиме рішення є також морально виправданим, чи не руйнує воно довіру, чи не відтворює несправедливу асиметрію та чи не суперечить ціннісним засадам партнерства.

Особливої уваги потребує питання асиметрії в міжнародному партнерстві. У реальному світі партнери майже ніколи не є абсолютно рівними за ресурсами, політичним впливом, технологічною спроможністю, доступом до знань або можливістю диктувати умови співпраці. Однак сама наявність асиметрії ще не робить партнерство неетичним. Етична проблема виникає тоді, коли сильніший учасник використовує свою перевагу таким чином, що співпраця втрачає характер взаємного визнання і перетворюється на приховану форму залежності, патронату, інструменталізації або нормативного нав'язування. У міжнародній діяльності це може проявлятися через нав'язування односторонньо вигідних умов, ігнорування локального контексту, монополізацію інтерпретації спільної мети, асиметричний розподіл відповідальності чи привласнення результатів спільної роботи. Відтак морально зріле партнерство вимагає не уявної рівності, а справедливого поводження з нерівністю, що означає врахування відмінностей у спроможностях, повагу до суб'єктності слабшого партнера, недопущення експлуатації залежності та створення таких процедур, за яких голос менш потужного учасника не зникає з простору спільного рішення.

У цифровій співпраці проблема асиметрії набуває ще гострішого характеру, оскільки технологічна залежність може бути менш видимою, але значно глибшою за класичні форми політичного чи економічного впливу. Доступ до цифрової інфраструктури, до програмних рішень, до стандартів обміну даними, до хмарних сервісів, до алгоритмічних інструментів аналізу й до технічної експертизи може створювати ситуацію, коли формально суверенні або автономні учасники співпраці фактично залежать від чужих архітектур прийняття рішень і чужих технологічних екосистем. Звідси випливає важлива морально-правова вимога: цифрова співпраця має бути побудована так, щоб не перетворюватися на інструмент цифрового неокolonіалізму, де технологічно сильні центри визначають правила доступу, формати управління, режими сумісності й параметри допустимого розвитку для інших. Етична орієнтація вимагає підтримання технологічної справедливості, розвитку спільних стандартів на основі діалогу, захисту цифрового суверенітету партнерів і дотримання

принципу, за яким ефективність не може бути виправданням для систематичного відтворення ієрархічної залежності.

Важливим аспектом морально-правового виміру міжнародної солідарності є співвідношення універсалізму та партикуляризму. Міжнародна солідарність зазвичай апелює до універсальних принципів – гідності, прав людини, справедливості, недоторканності цивільного населення, гуманітарної відповідальності, права на допомогу та захист від агресії. Однак конкретна реалізація цих принципів завжди відбувається у специфічних політичних, культурних, історичних і регіональних контекстах. Саме тому професійно й етично зрілий міжнародник повинен уміти уникати двох крайнощів: з одного боку, абстрактного моралізму, який ігнорує контекст і прагне механічно застосовувати універсальні схеми без чутливості до конкретної ситуації, а з другого – цинічного релятивізму, який під приводом поваги до відмінностей фактично виправдовує бездіяльність, байдужість або толерування очевидної несправедливості. Морально-правовий вимір солідарності полягає саме в умінні тримати складну рівновагу між визнанням універсальної цінності людини й політичною делікатністю щодо конкретних форм реалізації допомоги, підтримки чи співпраці.

Партнерство в міжнародній сфері неможливе без довіри, а довіра є не лише психологічним станом чи політичним ресурсом, а передусім моральною структурою взаємного очікування добросовісної поведінки. У міжнародній діяльності довіра не означає наївної віри в безумовну добру волю партнера. Вона означає передбачуваність, відносну послідовність, готовність дотримуватися взятих зобов'язань, не вдаватися до прихованого саботажу, не маніпулювати спільно виробленими процедурами та не зловживати відкритістю іншої сторони. Саме тому довіра має як моральний, так і правовий вимір: вона підтримується не тільки наміром, а й інституційними гарантіями, прозорими механізмами відповідальності, доступністю перевірки, чіткістю правил і культурою належного пояснення своїх дій. У цифровій співпраці довіра ще більшою мірою залежить від якості процедур, оскільки взаємодія нерідко опосередкована

системами, які не мають людської очевидності. Тут особливого значення набувають питання кібербезпеки, захисту спільних даних, прозорості алгоритмів, прав доступу, процедур реагування на інциденти та можливості незалежного аудиту. Без цих умов заклики до партнерства та солідарності можуть втратити практичну переконливість.

Міжнародна солідарність і цифрова співпраця мають також важливий комунікативний вимір. У світі мережевої взаємодії підтримка, партнерство і координація дедалі частіше здійснюються не лише через формальні дипломатичні канали, а й через публічні заяви, онлайн-платформи взаємодопомоги, цифрові кампанії солідарності, транснаціональні медійні мережі, експертні форуми, дистанційні консультації та соціальні комунікації. Це робить солідарність видимою, масштабованою та потенційно більш інклюзивною, але водночас створює ризик її перетворення на символічний перформанс без реального змісту. Цифрова публічність може стимулювати швидкі жести підтримки, декларативні акти співучасті, репутаційно вигідні заяви або медійні формати присутності, які не супроводжуються реальними зобов'язаннями, ресурсами чи тривалою відповідальністю. У такому випадку виникає моральна проблема псевдосолідарності, коли символічне співчуття або репутаційно вигідна підтримка заміщують фактичну дію. Саме тому професійна етика міжнародної діяльності повинна розрізняти солідарність як комунікативний жест і солідарність як форму реально взятої на себе відповідальності.

Цифрова співпраця у сфері міжнародних відносин неминуче ставить питання про правовий режим даних, інформаційної безпеки та цифрових прав. Коли міжнародні партнери обмінюються даними, координують гуманітарні або безпекові дії через цифрові системи, використовують спільні платформи аналітики чи управління, вони входять у простір, де перетинаються питання суверенітету, конфіденційності, приватності, захисту критичної інформації та прав людини. Морально-правова відповідальність у такому середовищі означає, що дані не можуть розглядатися як нейтральний технічний ресурс, вільний від

гуманістичного виміру. Вони можуть містити інформацію про переміщення вразливих груп, про стан критичної інфраструктури, про особисті обставини людей, про гуманітарні потреби, про безпекові ризики або про політично чутливі процеси. Відтак недбале, непрозоре або інструментально цинічне поводження з даними здатне підірвати не лише ефективність співпраці, а й гідність людей, заради яких ця співпраця начебто здійснюється. Саме тому цифрова співпраця потребує високого рівня етичної дисципліни щодо збору, зберігання, обробки, передачі та використання міжнародно значущої інформації.

Суттєвим виміром міжнародного партнерства є також проблема розподілу моральної та правової відповідальності у спільних проєктах і коаліційних форматах. У багатосторонніх ініціативах часто виникає спокуса розчинити відповідальність у колективності, коли кожен учасник вважає себе лише частиною процесу, а тому не відчуває повної моральної причетності до суперечливих наслідків. Така дифузія відповідальності особливо небезпечна в цифрових і транснаціональних проєктах, де багато процедур автоматизовані, а рішення виробляються в складній мережі інституцій, платформ і експертних груп. Професійна етика міжнародника вимагає протидії такій анонімізації спільної дії. Партнерство має бути побудоване на чіткому усвідомленні того, хто і за що відповідає, які ризики бере на себе кожен учасник, які механізми корекції існують у разі помилки, яким чином забезпечується підзвітність і як запобігається перенесенню моральних витрат на слабших або менш помітних партнерів. Лише за наявності такої ясності кооперація зберігає не тільки технічну, а й етичну надійність.

Для майбутнього фахівця з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій осмислення міжнародної солідарності, партнерства та цифрової співпраці у морально-правовому вимірі має принципово важливе професіоналізаційне значення. Його майбутня діяльність майже напевно вимагатиме участі в багатосторонніх форматах взаємодії, аналітичній підтримці міжнародних ініціатив, комунікаційному супроводі партнерських програм, координації допомогових або експертних мереж, роботі з міжнародними даними,

цифровими платформами співпраці та транснаціональними проєктами. У всіх цих сферах йому буде недостатньо володіти лише процедурними знаннями або технічною компетентністю. Від нього вимагатиметься вміння розпізнавати приховані моральні асиметрії, оцінювати справедливість партнерських моделей, розуміти етичну вразливість цифрових інструментів, співвідносити правову допустимість з моральною виправданістю та діяти так, щоб співпраця не ставала формою прихованої нерівності, символічного домінування чи безвідповідальної інструменталізації іншого.

Отже, міжнародна солідарність, партнерство та цифрова співпраця у своєму морально-правовому вимірі утворюють складний і багаторівневий простір професійної відповідальності, у якому ефективність координації повинна бути поєднана зі справедливістю, технологічна інноваційність – із повагою до людської гідності, правова оформленість – із добросовісністю, а стратегічний інтерес – із готовністю до взаємного визнання, підтримки та відповідального обмеження власної сили. У сучасному світі, де міжнародні зв'язки дедалі більше опосередковуються цифровими системами, а глобальні виклики потребують негайної та скоординованої реакції, моральна якість партнерства і солідарності стає не другорядною прикрасою міжнародного порядку, а однією з головних умов його легітимності та життєздатності. Саме тому професійна етика міжнародника повинна формувати здатність бачити за інструментами співпраці людський вимір, за правовою процедурою – моральне зобов'язання, а за цифровою інфраструктурою – питання справедливості, свободи, довіри та спільної відповідальності за майбутнє міжнародного співжиття.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Професійна мораль та етичні стандарти у сфері міжнародних відносин

1. Поняття професійної етики та її відмінність від загальної моралі

Професійна етика у сфері міжнародних відносин являє собою спеціалізовану систему норм, принципів, цінностей і стандартів поведінки, що регулюють діяльність осіб, залучених до міжнародної комунікації, дипломатичної служби, аналітичної роботи, міждержавної координації та представницької діяльності. Її призначення полягає у тому, щоб конкретизувати загальні моральні вимоги відповідно до особливостей професійного середовища, де рішення, висловлювання та дії мають не лише індивідуальний, а й інституційний, міжнародно-політичний та репутаційний вимір. На відміну від побутового морального вибору, професійна етика функціонує в умовах чітко визначених ролей, обов'язків, процедур і підвищеної відповідальності за наслідки.

Загальна мораль охоплює універсальні уявлення про добро і зло, справедливість, гідність, обов'язок, совість, правдивість і відповідальність, які регулюють людську поведінку в широкому соціальному контексті. Професійна етика, зберігаючи зв'язок із цими універсаліями, водночас адаптує їх до специфічних вимог певної сфери діяльності. У міжнародних відносинах така адаптація є особливо важливою, оскільки тут моральні норми співвідносяться з дипломатичним протоколом, конфіденційністю, державним інтересом, міжкультурною чутливістю, міжнародним правом і комунікативною відповідальністю. Отже, професійна етика не скасовує загальну мораль, а виступає її функціональною конкретизацією.

Семінарське опрацювання цього питання має сприяти усвідомленню того, що професійна етика не є факультативним доповненням до фахової підготовки, а становить одну з основ професійної ідентичності міжнародника. Студент повинен зрозуміти, що в міжнародній діяльності недостатньо керуватися лише

загальними моральними уявленнями, оскільки реальні професійні ситуації вимагають уміння діяти в умовах нормативної складності, конфлікту цінностей і інституційного тиску. Саме тому професійна етика є необхідним інструментом перетворення моральних принципів на практику відповідальної фахової поведінки.

2. Етичні принципи діяльності дипломатів і міжнародних службовців

Діяльність дипломатів і міжнародних службовців ґрунтується на комплексі етичних принципів, що забезпечують легітимність, надійність і моральну переконливість їхньої професійної поведінки. До таких принципів належать доброчесність, неупередженість, лояльність до законних цілей інституції, повага до людської гідності, конфіденційність, стриманість, відповідальність за публічне слово, точність інформації та недопущення дискримінації. У міжнародному середовищі ці принципи мають особливе значення, оскільки дипломат і міжнародний службовець діють не лише як приватні особи, а як носії певного мандата, репрезентанти держави, організації або міжнародної спільноти.

Етичні принципи дипломатичної діяльності не обмежуються зовнішньою ввічливістю чи дотриманням формального протоколу. Їхня глибинна функція полягає у впорядкуванні складної взаємодії між політичною доцільністю та моральними межами допустимого. Наприклад, принцип конфіденційності захищає умови ведення переговорів, але не повинен слугувати прикриттям зловживань. Принцип лояльності до інституції є необхідним для ефективної служби, однак не може виправдовувати свідоме викривлення фактів або порушення фундаментальних норм професійної доброчесності. Саме тому етичні принципи дипломатичної служби є не механічним набором вимог, а системою нормативного самоконтролю.

Під час семінару важливо показати студентам, що етичні принципи дипломатів і міжнародних службовців мають практичний характер і виявляються в конкретних професійних ситуаціях: у переговорах, підготовці документів, кризовій комунікації, роботі з чутливою інформацією, взаємодії з іноземними

партнерами, медіа та громадськістю. Усвідомлення цих принципів допомагає формувати у майбутніх фахівців здатність не лише знати професійні стандарти, а й застосовувати їх в умовах неоднозначності, зовнішнього тиску та високої репутаційної відповідальності.

3. Професійна честь і репутація у міжнародній практиці

Професійна честь у сфері міжнародних відносин означає внутрішньо прийнятий стандарт гідної поведінки, що ґрунтується на самоповазі, відданості професійному обов'язку, вірності принципам доброчесності та готовності діяти відповідально навіть за відсутності зовнішнього контролю. Вона є важливим елементом професійної самосвідомості дипломатів, аналітиків, міжнародних службовців і всіх, хто залучений до представницької та комунікативної діяльності на міжнародному рівні. Професійна честь формує ту внутрішню моральну межу, яка не дозволяє суб'єкту переходити до маніпуляції, зловживання довірою, нечесного використання повноважень або морально сумнівного компромісу.

Репутація в міжнародній практиці є зовнішнім виміром професійної надійності та моральної послідовності. Вона формується на основі тривалого досвіду взаємодії, якості рішень, стилю комунікації, дотримання обіцянок, точності висловлювань і вміння діяти в межах етичних стандартів. На відміну від іміджу, який може бути частково сконструйованим і технологічно підтримуваним, професійна репутація спирається на реальні практики та оцінки з боку колег, партнерів, інституцій і міжнародного середовища. У сфері міжнародних відносин репутація окремого фахівця часто впливає не лише на нього особисто, а й на сприйняття інституції або держави, яку він представляє.

Семінарське обговорення цього питання повинно показати, що професійна честь і репутація є не абстрактними моральними категоріями, а стратегічно важливими умовами ефективної міжнародної діяльності. Втрата репутації здатна зруйнувати довіру, послабити переговорні позиції, ускладнити партнерську взаємодію та поставити під сумнів достовірність майбутніх дій і заяв. Саме тому

майбутній міжнародник має усвідомлювати, що професійна честь – це його внутрішній моральний капітал, а репутація – зовнішній ресурс легітимності, який формується роками, але може бути втрачений через один етично невиважений крок.

4. Етичні кодекси міжнародних організацій: зміст і значення

Етичні кодекси міжнародних організацій є формалізованим вираженням тих професійних стандартів, яких мають дотримуватися працівники та представники відповідних інституцій. Такі кодекси зазвичай містять положення щодо доброчесності, неупередженості, поваги до прав людини, недискримінації, запобігання конфлікту інтересів, антикорупційної поведінки, належного використання службового статусу, конфіденційності, професійної відповідальності й етики комунікації. Вони виконують функцію нормативної орієнтації та є важливим елементом інституційної культури, що встановлює чіткі стандарти належної поведінки в міжнародному середовищі.

Зміст етичних кодексів не зводиться до переліку заборон. У більш глибокому сенсі вони є механізмом інституційної соціалізації, який допомагає працівникам міжнародних організацій інтегрувати свої професійні ролі в систему спільних цінностей і норм. Кодекс окреслює очікувану модель поведінки, формує уявлення про межі допустимого, визначає процедури реагування на порушення та створює умови для підтримання довіри всередині організації й у взаємодії із зовнішніми акторами. Саме тому етичний кодекс має не лише дисциплінарне, а й виховне, комунікативне та репутаційне значення.

Під час семінару доцільно акцентувати увагу на тому, що ефективність етичного кодексу залежить не тільки від його формального існування, а й від реального впровадження в практику. Якщо кодекс залишається суто декларативним документом, він не виконує своєї регулятивної функції. Натомість у тих організаціях, де етичні норми інтегровані в повсякденну діяльність, процедури прийняття рішень, кадрову політику та комунікативну культуру,

кодекс стає важливим інструментом підтримання професійної доброчесності та інституційної легітимності.

5. Порухення професійної етики: типові ситуації у сфері міжнародних відносин

Порушення професійної етики у сфері міжнародних відносин можуть мати різні форми: від некоректного поводження з інформацією до зловживання службовим становищем, від порушення конфіденційності до конфлікту інтересів, від дискримінаційних висловлювань до маніпулятивної комунікації. Особливість цієї сфери полягає в тому, що навіть окремий епізод неетичної поведінки здатен мати непропорційно великі наслідки, оскільки він впливає на довіру між інституціями, міжнародний імідж, хід переговорів, результати співпраці та сприйняття держави чи організації на міжнародній арені. Саме тому типові ситуації порушення професійної етики повинні розглядатися не як приватні помилки, а як фактори інституційного ризику.

До поширених ситуацій належать свідоме перекручення фактів у публічній комунікації, використання службової інформації для приватної вигоди, упереджене ставлення до представників певних держав або культур, порушення дипломатичного етикету, несанкціоноване розголошення внутрішньої інформації, прийняття рішень під впливом особистої зацікавленості, а також участь у корупційних або напівформальних практиках. У сучасному цифровому середовищі до цього переліку додаються ризики, пов'язані з необережними висловлюваннями в соціальних мережах, використанням недостовірних джерел, маніпулятивним контентом та неналежним поводженням з цифровими даними.

Семінарське вивчення цього питання має бути зорієнтоване на формування в студентів навички розпізнавання етичних порушень у конкретних професійних ситуаціях. Важливо не лише ідентифікувати сам факт порушення, а й аналізувати його причини, мотиваційні чинники, інституційні передумови та можливі наслідки. Такий підхід дозволяє перевести етичне знання з рівня загальних норм

на рівень практичного аналізу, що є критично важливим для підготовки фахівця з міжнародних відносин.

Тема 2. Академічна доброчесність та професійна відповідальність фахівця з міжнародних відносин

1. Принципи академічної доброчесності у підготовці аналітичних матеріалів

Академічна доброчесність у підготовці аналітичних матеріалів означає дотримання норм чесності, достовірності, коректного використання джерел, інтелектуальної самостійності та відповідальності за якість власного висновку. Для фахівця з міжнародних відносин аналітичний текст є не просто навчальним продуктом, а моделлю майбутньої професійної діяльності, оскільки подібні матеріали в реальній практиці використовуються для підготовки управлінських рішень, зовнішньополітичних оцінок, дипломатичних позицій і комунікативних стратегій. Саме тому принципи академічної доброчесності мають формуватися вже на етапі університетської підготовки.

До базових принципів належать самостійність мислення, належне посилання на використані ідеї та факти, недопустимість плагіату, коректне представлення даних, уникнення фабрикації або фальсифікації результатів, чесне відображення меж власного знання та відповідальне ставлення до інтерпретації джерел. У підготовці аналітичних матеріалів особливо важливими є також точність понятійного апарату, обережність у формулюванні висновків і відмова від штучного посилення аргументації за рахунок неперевірених тверджень. Академічна доброчесність у цьому сенсі є не лише вимогою до форми, а й умовою інтелектуальної надійності.

На семінарі важливо сформулювати у студентів розуміння того, що порушення академічної доброчесності у навчальній роботі має прямий зв'язок із майбутньою професійною етикою. Аналітик, який звикає до запозичення без осмислення, маніпуляції джерелами або симуляції висновку, в реальній практиці може відтворювати ті самі моделі поведінки вже на рівні політичної,

дипломатичної чи експертної відповідальності. Тому доброчесність у підготовці аналітичних матеріалів є ранньою формою професійної відповідальності майбутнього міжнародника.

2. Етичні вимоги до роботи з міжнародними джерелами інформації

Робота з міжнародними джерелами інформації вимагає високого рівня етичної та методологічної культури, оскільки джерела в міжнародній сфері часто є політично навантаженими, інституційно заангажованими, контекстуально залежними та створеними в умовах інформаційної конкуренції. Етичні вимоги до такої роботи передбачають критичність, верифікацію, уважність до авторства, до контексту походження документа, до жанру повідомлення та до меж його достовірності. Міжнародник повинен не просто використовувати джерела, а аналізувати їх як елементи складного інформаційного поля.

Особливої важливості набуває вміння розрізняти офіційні документи, аналітичні доповіді, політичні коментарі, журналістські матеріали, статистичні дані, нормативні акти, цифровий контент і експертні оцінки. Кожен із цих типів джерел має різний епістемологічний статус і потребує різного рівня довіри, перевірки та способу використання. Етичний вимір полягає в недопустимості свідомого використання неперевіраних матеріалів як надійної основи для висновку, у коректному відтворенні позиції джерела та у відмові від тенденційного добору інформації лише на підтвердження заздалегідь бажаної тези.

Під час семінару доцільно розглянути це питання як основу професійної інформаційної культури. Студентам важливо усвідомити, що джерело є не просто носієм фактів, а частиною міжнародної комунікації, у якій завжди присутні інтерес, позиція, інституційна рамка та цільова аудиторія. Етична робота з міжнародними джерелами означає не лише технічну грамотність, а й інтелектуальну чесність, без якої неможливе ні якісне дослідження, ні добросовісна аналітика.

3. Конфлікт інтересів у міжнародній діяльності: поняття та способи врегулювання

Конфлікт інтересів у міжнародній діяльності означає ситуацію, за якої особисті, приватні, корпоративні або інші позаслужбові інтереси можуть вплинути або виглядати такими, що впливають, на об'єктивність, неупередженість і добросовісність професійного рішення. Йдеться не обов'язково про вже вчинене порушення, а про ризик деформації професійного судження, який підриває довіру до суб'єкта та інституції. У міжнародній сфері конфлікт інтересів є особливо чутливим, оскільки діяльність часто пов'язана з доступом до інформації, представництвом позицій, розподілом ресурсів і прийняттям рішень, що мають міжнародні наслідки.

Конфлікт інтересів може виникати у зв'язку з родинними, фінансовими, політичними, діловими, корпоративними чи іншими неформальними зв'язками. Він може проявлятися у виборі партнерів, підготовці аналітичних висновків, участі в міжнародних проєктах, розподілі грантових або допомогових ресурсів, кадрових рішеннях чи підготовці експертних рекомендацій. Особливо небезпечною є ситуація, коли конфлікт інтересів не визнається або приховується, оскільки в такому разі підривається не лише якість окремого рішення, а й легітимність усієї процедури.

Семінарське вивчення цього питання має включати не лише визначення поняття, а й обговорення способів врегулювання: декларування потенційного конфлікту, самоусунення від ухвалення рішення, передання повноважень іншій особі, інституційний контроль, прозорість процедур і внутрішній етичний аудит. Майбутній міжнародник повинен розуміти, що вчасне розпізнавання конфлікту інтересів є не ознакою слабкості, а навпаки – свідченням професійної зрілості й поваги до стандартів доброчесності.

4. Корупційні ризики у сфері міжнародного співробітництва

Корупційні ризики у сфері міжнародного співробітництва виникають у зв'язку з високою ресурсною насиченістю цієї сфери, багаторівневістю

процедур, значною кількістю посередників, транскордонним характером взаємодії та нерідко обмеженою прозорістю окремих етапів ухвалення рішень. Йдеться не лише про класичні форми неправомірної вигоди, а й про ширший спектр практик – фаворитизм, непрозоре лобіювання, використання службових зв'язків, маніпуляцію тендерними чи грантовими процедурами, викривлення звітності, прихований вплив на партнерські рішення. Усе це підриває довіру до міжнародного співробітництва і знижує його моральну та інституційну легітимність.

У міжнародному середовищі корупційні ризики можуть посилюватися через відмінності в правових системах, інституційних традиціях, стандартах підзвітності та політичній культурі держав-учасниць. Крім того, нерідко корупціогенні практики маскуються під «звичні форми взаємодії», «традиції ділового спілкування» або «неформальні механізми прискорення процесу». Саме тому професійна етика міжнародника повинна бути достатньо розвиненою, щоб розпізнавати корупційну складову навіть там, де вона не має очевидної кримінально-правової форми.

На семінарі важливо наголосити, що боротьба з корупційними ризиками не зводиться до покарання за вже вчинені порушення. Не менш важливою є профілактика: прозорість процедур, чітке документування рішень, запобігання конфлікту інтересів, незалежний контроль, етична культура інституції та особиста нетерпимість до неформальних схем. Для студентів це питання має значення як елемент формування антикорупційного мислення, невіддільного від професійної етики сучасного міжнародника.

5. Персональна відповідальність за порушення професійної етики

Персональна відповідальність за порушення професійної етики означає, що жодна інституційна приналежність, колективна форма роботи чи службова ієрархія не звільняє фахівця від моральних наслідків його власних дій, рішень, висловлювань або свідомої бездіяльності. У сфері міжнародних відносин це має особливе значення, оскільки багато професійних рішень приймаються в

командному або бюрократичному режимі, де легко виникає спокуса розчинити індивідуальну відповідальність у колективній структурі. Проте професійна етика вимагає визнання того, що кожен учасник процесу відповідає за власний внесок у спільний результат.

Персональна відповідальність може мати моральний, дисциплінарний, адміністративний, репутаційний, а іноді й правовий вимір. Ідеться не лише про покарання за очевидні порушення, а й про усвідомлення того, що неетична поведінка завжди впливає на професійну довіру, інституційну репутацію та подальшу здатність особи виконувати представницькі або аналітичні функції. Особливо важливим є те, що відповідальність поширюється не тільки на активне порушення, а й на свідоме замовчування очевидної неетичної практики або пасивну участь у ній.

У семінарському форматі це питання доцільно розглядати через аналіз ситуацій, де межа між особистим і колективним є розмитою. Такий підхід допомагає студентам усвідомити, що професійна відповідальність починається там, де суб'єкт відмовляється виправдовувати себе системою, обставинами чи командною лояльністю. Формування цієї установки є надзвичайно важливим для підготовки майбутнього міжнародника як самостійного та морально зрілого професіонала.

Тема 3. Етичні аспекти цифрової участі та комунікації у міжнародній сфері

1. Професійна відповідальність за публічні висловлювання у цифровому середовищі

Публічні висловлювання у цифровому середовищі є особливо чутливою сферою професійної відповідальності, оскільки цифрова комунікація характеризується миттєвістю поширення, широкою аудиторією, контекстуальною нестабільністю та здатністю окремого повідомлення швидко набувати міжнародного резонансу. Для фахівця з міжнародних відносин навіть коротке висловлювання в соціальних мережах може бути сприйняте не як приватна думка, а як індикатор інституційної позиції, професійної культури або

політичного ставлення. Саме тому цифрова присутність міжнародника є частиною його професійної репрезентації.

Професійна відповідальність у цій сфері означає дотримання точності формулювань, поваги до інших, недопущення мови ворожнечі, необережних оцінок, дискримінаційних висловлювань, розголошення службової інформації або маніпулятивного контенту. Особливої уваги потребує розмежування між особистою свободою висловлювання та професійними обмеженнями, що впливають із представницького статусу, доступу до інформації й можливих репутаційних наслідків. У цифровому середовищі межа між приватним і публічним суттєво звужується, тому самоконтроль стає важливою ознакою професійної зрілості.

На семінарі варто акцентувати, що цифрове висловлювання – це не лише технічний акт комунікації, а потенційно політична, інституційна й етична дія. Студентам важливо усвідомити, що професійна відповідальність у цифровому середовищі полягає не в самоцензурі як такий, а в розумінні ваги слова, контексту його сприйняття та можливих наслідків для інших людей, організації або держави.

2. Межі допустимого у використанні цифрових платформ для політичної комунікації

Цифрові платформи сьогодні є важливим інструментом політичної комунікації, міжнародного інформування, публічної дипломатії та громадянської мобілізації. Їх використання відкриває широкі можливості для оперативного донесення позицій, взаємодії з аудиторіями, поширення інформації та організації публічних кампаній. Водночас саме ці можливості породжують питання про межі допустимого, оскільки технологічна ефективність не завжди збігається з етичною легітимністю. Цифрова політична комунікація може легко перейти від переконування до маніпуляції.

Межі допустимого визначаються принципами правдивості, прозорості, поваги до автономії адресата, недопущення психологічної експлуатації,

збереження публічної добросовісності та відмови від прихованих методів впливу. Неетичними можуть бути практики прихованої політичної реклами, використання ботомереж, штучного накручування підтримки, мікротаргетингу на основі чутливих персональних даних, дезінформаційних кампаній або маніпулятивного використання емоційних тригерів. Усі ці дії підривають якість демократичної комунікації та зменшують автономію громадянина як суб'єкта політичного судження.

Під час семінару важливо сформувати в студентів здатність аналізувати цифрові платформи не лише як нейтральні інструменти, а як середовище, що активно впливає на спосіб політичної взаємодії. Обговорення має допомогти зрозуміти, що професійна етика вимагає не просто вміло користуватися цифровими засобами, а й утримувати їх застосування в межах, сумісних із демократичними стандартами та повагою до людської гідності.

3. Захист персональних даних та конфіденційної інформації

Захист персональних даних та конфіденційної інформації є одним із базових етичних і правових обов'язків у сучасній міжнародній діяльності. У цифрову епоху дані стали стратегічним ресурсом, а тому неналежне поводження з ними здатне спричинити не лише технічні або юридичні проблеми, а й серйозні моральні наслідки, пов'язані з порушенням приватності, безпеки, гідності й довіри. Для міжнародника це питання особливо важливе, оскільки його професійна діяльність часто передбачає доступ до чутливих відомостей, персональних профілів, службової інформації та дипломатичних матеріалів.

Етичний вимір захисту даних полягає в тому, що людина не повинна перетворюватися на пасивний об'єкт інформаційного управління. Персональні дані мають оброблятися лише в межах необхідності, із дотриманням принципів пропорційності, цільового використання, безпечного зберігання та недопущення несанкціонованого поширення. Конфіденційна інформація, своєю чергою, вимагає особливого режиму поводження, адже її розголошення може нашкодити

окремим особам, інституціям, міжнародним перемовинам, безпековим інтересам або репутації держави.

На семінарі доцільно поєднати правовий та етичний підходи до цієї проблеми. Студенти мають зрозуміти, що дотримання вимог захисту даних – це не формальність і не суто технічна процедура, а показник поваги до особистості, професійної сумлінності та здатності діяти відповідально в умовах цифрової складності. Саме таке розуміння формує цифрову етичну грамотність майбутнього міжнародника.

4. Етичні ризики онлайн-консультацій та електронних форм участі

Онлайн-консультації та електронні форми участі громадян дедалі ширше використовуються в сучасному врядуванні та міжнародній комунікації як інструменти розширення доступу до обговорення, збирання позицій, формування зворотного зв'язку та посилення відкритості політичних процесів. Однак їх упровадження несе низку етичних ризиків, пов'язаних із нерівністю доступу, маніпулятивністю цифрової архітектури, поверховістю участі, невизначеністю реального впливу громадян на рішення та можливістю використання таких механізмів як суто символічних. Отже, цифрова участь не є автоматично демократичною лише тому, що вона технологічно доступна.

Серед основних ризиків варто виділити репрезентативну нерівність, коли в онлайн-участі переважають більш активні, технологічно підготовлені чи соціально привілейовані групи; інформаційну нерівність, коли учасники не мають достатнього контексту для змістовної позиції; непрозорість модерації; а також використання електронних консультацій для створення ілюзії залучення без реального врахування отриманих результатів. Крім того, існує небезпека витоку персональних даних, зловживання електронною ідентифікацією чи маніпуляції процедурою через організовані цифрові кампанії.

На семінарі важливо показати, що етичність електронної участі визначається не самим фактом використання цифрового інструменту, а умовами його організації. Студенти повинні навчитися оцінювати, наскільки такі

механізми є справді інклюзивними, прозорими, безпечними й змістовно релевантними. Це має особливе значення для міжнародної сфери, де цифрові консультації та онлайн-форуми часто застосовуються в транскордонних, багатомовних і політично чутливих контекстах.

5. Професійна поведінка державного службовця у соціальних мережах

Соціальні мережі сьогодні є важливою частиною публічного простору, в якому державні службовці одночасно виступають як приватні особи, професіонали й потенційні репрезентанти інституції. Саме тому їхня поведінка в соціальних мережах не може розглядатися лише як сфера особистого самовираження. Для державного службовця цифрова присутність має професійний вимір, оскільки будь-яке повідомлення, вподобання, коментар чи поширення контенту можуть бути інтерпретовані як прояв політичної упередженості, порушення службової етики, неналежного ставлення до громадян або необережного поводження зі службовою інформацією.

Професійна поведінка державного службовця у соціальних мережах повинна ґрунтуватися на принципах стриманості, точності, доброзичливості, поваги до людської гідності, політичної нейтральності там, де це вимагає посада, а також недопущення дискримінаційних, агресивних чи репутаційно ризикованих висловлювань. Особливого значення набуває вміння розрізняти, які аспекти особистої позиції можуть бути висловлені без шкоди для професійної функції, а які – створюють ризик конфлікту між службовим статусом і особистою цифровою активністю.

Семінарське вивчення цього питання має допомогти студентам зрозуміти, що професійна поведінка у соціальних мережах є елементом ширшої культури публічної служби. Майбутній міжнародник повинен усвідомлювати, що цифрове самопредставлення – це не другорядний аспект професії, а важлива складова репутації, довіри та етичної відповідальності в сучасному комунікативному середовищі.

Тема 4. Етична відповідальність у процесах цифрової трансформації державних інститутів

1. Принципи прозорості та підзвітності у державному управлінні

Прозорість і підзвітність є базовими принципами демократичного державного управління, що набувають особливої ваги в умовах цифрової трансформації. Прозорість означає доступність інформації про рішення, процедури, мотивацію дій і логіку функціонування інституцій, тоді як підзвітність передбачає можливість контролю, оцінки, пояснення та, за потреби, відповідальності посадових осіб і органів влади за наслідки своєї діяльності. У цифровому середовищі ці принципи мають бути не лише задекларовані, а й технічно та процедурно забезпечені.

Цифровізація державного управління створює значні можливості для посилення прозорості: відкриті дані, електронні реєстри, онлайн-звітування, цифрові сервіси, візуалізація бюджетів, публічний доступ до нормативних документів. Проте водночас вона породжує нові ризики непрозорості, якщо рішення опосередковуються складними алгоритмами, а управлінські процеси стають незрозумілими для громадян. Підзвітність у цифрову епоху вимагає не лише відкритості результату, а й пояснюваності механізмів, через які цей результат був досягнутий.

На семінарі важливо підкреслити, що прозорість не є тотожною простому оприлюдненню великого масиву інформації. Етичний зміст цього принципу полягає у створенні таких умов, за яких громадянин реально може зрозуміти дії інституції, а не лише формально отримати доступ до даних. Підзвітність, своєю чергою, повинна розглядатися як практична готовність влади нести відповідальність за свої цифрові рішення та визнавати право суспільства на критичний контроль.

2. Етичні вимоги до використання цифрових інструментів у публічній політиці

Цифрові інструменти у публічній політиці дедалі активніше використовуються для збору даних, моніторингу, комунікації, моделювання рішень, обслуговування громадян та оцінювання ефективності державних програм. Однак їхнє застосування не може оцінюватися лише з позицій швидкості, точності чи адміністративної зручності. Етичні вимоги до таких інструментів пов'язані з повагою до прав людини, недискримінацією, прозорістю процедур, пропорційністю втручання, забезпеченням безпеки даних та недопущенням перетворення громадянина на об'єкт технократичного управління.

Будь-який цифровий інструмент, застосований у публічній політиці, вбудовує певну модель бачення соціальної реальності: що саме вимірюється, які категорії використовуються, кого включено до системи, кого виключено, які критерії вважаються значущими. Саме тому етична оцінка повинна стосуватися не лише результатів, а й архітектури інструменту. Особливо важливо враховувати ризик алгоритмічної упередженості, обмеження доступу для вразливих груп, надмірного збору інформації та зниження можливостей людини оскаржити рішення, ухвалене або підготовлене цифровою системою.

Під час семінару слід наголосити, що цифрові інструменти не є нейтральними технологіями, а виконують політико-етичну функцію. Майбутній фахівець повинен навчитися ставити не лише технічні, а й нормативні запитання: чи справедливий цей інструмент, чи прозорі критерії його роботи, чи не порушує він гідність громадянина, чи існує можливість перевірки і корекції його дії. Саме така позиція є основою професійної відповідальності в епоху цифрового врядування.

3. Проблема довіри до політичних інститутів у цифрову епоху

Довіра до політичних інститутів є однією з ключових умов стабільності, легітимності та ефективності державного управління. У цифрову епоху ця довіра

знає складної трансформації, оскільки взаємодія між громадянином і владою дедалі частіше опосередковується не живим контактом, а цифровими сервісами, автоматизованими системами, платформами зворотного зв'язку та онлайн-комунікацією. З одного боку, це може посилювати довіру завдяки зручності, швидкості та зменшенню бюрократичних бар'єрів, а з іншого – створювати відчуття відчуження, непрозорості та безсилля перед складними цифровими процедурами.

Проблема довіри у цифрову епоху пов'язана не лише з технічною надійністю систем, а й із моральним досвідом взаємодії. Якщо громадянин не розуміє логіки цифрового рішення, не має доступу до зрозумілого пояснення, не бачить можливості оскарження, стикається з неувагою до індивідуальної ситуації або вважає систему несправедливою, рівень довіри неминуче знижується. Отже, довіра формується не автоматично через інноваційність, а через відчуття процедурної чесності, людської поваги та інституційної відповідальності.

На семінарі важливо розкрити довіру як складне соціально-етичне явище, а не лише як політичний показник. Студенти повинні усвідомити, що довіра до інститутів у цифровому середовищі залежить від поєднання технічної ефективності з моральною легітимністю. Цифрова трансформація буде стійкою лише тоді, коли громадянин сприйматиме інституцію не як безособову машину, а як відповідального носія публічної влади.

4. Професійна відповідальність посадових осіб за цифрові рішення

Посадові особи, які приймають, санкціонують або впроваджують цифрові рішення у державному управлінні, несуть професійну відповідальність не тільки за технічну коректність системи, а й за її соціальні, правові та моральні наслідки. У сучасному врядуванні дедалі більше рішень опосередковуються автоматизованими процедурами, цифровими реєстрами, системами сортування звернень, аналітичними алгоритмами та електронними сервісами. Це створює спокуску перекласти відповідальність на «систему», однак з етичного погляду жодне цифрове рішення не є вільним від людського вибору.

Професійна відповідальність посадової особи полягає в тому, щоб усвідомлювати: за кожною цифровою процедурою стоїть рішення щодо критеріїв, пріоритетів, доступу, способів класифікації та управлінської логіки. Якщо система виявляється дискримінаційною, непрозорою, надмірно бюрократизованою або такою, що порушує права людини, відповідальність не може бути знята лише посиланням на автоматизацію. Навпаки, цифрове посередництво робить вимоги до професійної рефлексії ще вищими.

На семінарі це питання доцільно розглядати через приклади, де посадова особа стикається з наслідками цифрового рішення для конкретних людей чи соціальних груп. Такий аналіз допоможе студентам зрозуміти, що цифровізація не усуває моральний вимір управління, а, навпаки, ускладнює його. Майбутній фахівець має бути готовим відповідально працювати у середовищі, де технологія не замінює етичного судження.

5. Етичні межі використання великих масивів даних у державному управлінні

Великі масиви даних у державному управлінні відкривають значні можливості для аналітики, прогнозування, моніторингу, удосконалення політик і підвищення адресності рішень. Водночас їх використання створює серйозні етичні виклики, пов'язані з приватністю, пропорційністю збору інформації, ризиком цифрового нагляду, можливістю профілювання громадян та посиленням асиметрії між державою як носієм технологічної влади і людиною як носієм прав. Отже, ефективність роботи з даними не може автоматично виправдовувати будь-яке втручання в інформаційну сферу особи.

Етичні межі використання великих масивів даних визначаються кількома принципами: необхідністю, тобто виправданістю самого збору; пропорційністю, тобто відповідністю масштабу втручання публічній меті; цільовим використанням, тобто недопущенням вторинної експлуатації інформації; прозорістю, тобто зрозумілістю правил обробки; а також можливістю контролю й оскарження. Особливо небезпечною є ситуація, коли дані починають

використовуватися для прихованого сортування громадян, непрозорого оцінювання ризиків або технологічно опосередкованої дискримінації.

Під час семінару важливо показати студентам, що великі дані – це не лише ресурс модернізації, а й зона підвищеної етичної відповідальності. Майбутній міжнародник повинен розуміти, що якість державного управління вимірюється не тільки здатністю збирати й аналізувати інформацію, а й умінням зберігати межу між публічним інтересом і повагою до людської автономії. Саме ця межа є одним із ключових критеріїв демократичної легітимності цифрової держави.

Тема 5. Професійна етика у міжнародних політичних комунікаціях

1. Етичні стандарти підготовки публічних заяв та міжнародних комюніке

Публічні заяви та міжнародні комюніке є офіційними формами комунікативної репрезентації позиції держави, організації або міжнародної інституції. Вони мають високу політичну вагу, оскільки впливають на сприйняття подій, формують дипломатичний контекст, орієнтують партнерів і широкі аудиторії, а іноді стають відправною точкою для подальших рішень. Саме тому підготовка таких текстів вимагає не лише мовної точності та політичної виваженості, а й дотримання чітких етичних стандартів.

До таких стандартів належать достовірність, коректність формулювань, недопущення маніпулятивної двозначності, повага до адресатів, уникнення мови ворожнечі, збереження балансу між стратегічною стриманістю і правдивістю. Особливо важливим є те, що міжнародне комюніке не повинно підміняти політичну аргументацію пропагандистською або емоційно агресивною риторикою. Навіть у ситуаціях конфлікту текст офіційної заяви має залишатися в межах професійної гідності, дипломатичної коректності та відповідальності за можливі наслідки.

На семінарі варто наголосити, що підготовка міжнародних комюніке є не просто технічною редакторською роботою, а елементом професійної етики міжнародної комунікації. Студенти повинні навчитися бачити у формулюванні

офіційного тексту не лише питання стилю, а й питання моральної межі, репутаційної відповідальності та міжнародної легітимності публічного слова.

2. Межі допустимого у застосуванні комунікаційних технологій

Комунікаційні технології в сучасній політичній сфері охоплюють широкий спектр інструментів – від стратегічного фреймінгу і цифрового таргетингу до візуальних кампаній, аналітики аудиторій і систем управління увагою. Їхнє застосування може сприяти ефективнішому донесенню позиції, організації діалогу, кризовому реагуванню та мобілізації підтримки. Проте виникає фундаментальне питання про межі допустимого: які засоби впливу є сумісними з демократичною етикою, а які перетворюють комунікацію на маніпулятивну технологію.

Межі допустимого визначаються тим, чи зберігається автономія адресата, чи не підмінюється аргументація прихованим психологічним впливом, чи не використовуються персональні дані непропорційно, чи не відбувається викривлення фактів, штучне посилення емоцій або створення ілюзії суспільного консенсусу. Особливу небезпеку становлять технології, що працюють непомітно для адресата: поведінкове таргетування, алгоритмічне сегментування, прихована реклама, а також техніки емоційного тригерування без відкритого позначення політичної інтенції.

На семінарі важливо сформулювати розуміння того, що межі допустимого у комунікації встановлюються не лише законом, а й професійною етикою. Майбутній міжнародник повинен навчитися оцінювати не тільки результативність технології, а й її моральну ціну. Саме така здатність відрізняє професіонала від технічного виконавця маніпулятивних стратегій.

3. Маніпулятивні практики та їх етична оцінка

Маніпулятивні практики в політичній комунікації – це форми впливу, які приховано модифікують сприйняття, оцінки або поведінку аудиторії без повноцінного інформування та без збереження умов для вільного, раціонального

і критичного судження. Вони можуть базуватися на вибіркового поданні фактів, спотворенні контексту, нав'язуванні емоційної реакції, використанні страху, тривоги, образу ворога, псевдоспонтанності, ботомережевої активності або фальшивої експертності. У міжнародних комунікаціях такі практики можуть мати особливо серйозні наслідки, оскільки здатні впливати на міждержавну довіру, громадську думку та дипломатичну стабільність.

Етична оцінка маніпуляції ґрунтується на тому, що вона підриває автономію адресата і руйнує умови чесної публічної взаємодії. Маніпуляція не просто переконує – вона приховано конструює середовище, в якому адресат втрачає можливість розпізнати сам факт впливу або адекватно оцінити його підстави. Саме тому маніпулятивні практики є несумісними з професійною етикою, яка вимагає відкритості намірів, поваги до гідності іншого та відповідальності за якість комунікативного простору.

На семінарі доцільно приділити увагу типології маніпулятивних практик і механізмам їх розпізнавання. Це дасть студентам можливість не лише теоретично засуджувати маніпуляцію, а й виявляти її в реальних політичних і міжнародних повідомленнях. Така навичка є критично важливою для підготовки фахівця, який працюватиме в середовищі високої інформаційної конкуренції.

4. Відповідальність за поширення недостовірної інформації

Поширення недостовірної інформації в міжнародній сфері є серйозним етичним порушенням, оскільки воно підриває довіру, деформує політичне судження, спричиняє репутаційні втрати та може мати прямі наслідки для міжнародної безпеки, дипломатичних відносин і суспільної стабільності. Недостовірна інформація може поширюватися як навмисно, так і внаслідок недбалості, недостатньої перевірки, поспіху або професійної некомпетентності. Проте в будь-якому разі той, хто бере участь у її репродукуванні, несе відповідальність за наслідки.

У міжнародних комунікаціях особливу небезпеку становлять неперевірені заяви, вирвані з контексту документи, перекручені цитати, фальшиві візуальні

матеріали, непідтверджені аналітичні оцінки та емоційно забарвлені повідомлення, що швидко набувають резонансу. У таких умовах професійна відповідальність полягає не лише в уникненні свідомої брехні, а й у дотриманні процедур перевірки, джерельної дисципліни та комунікативної обережності. Недбалість у сфері фактів також має етичний вимір, адже створює ризики для інших.

На семінарі слід підкреслити, що відповідальність за недостовірну інформацію має як моральний, так і професійний вимір. Майбутній міжнародник повинен засвоїти, що в умовах цифрової швидкості саме стриманість, перевірка і фактологічна дисципліна є ознаками професійної сили, а не слабкості. Формування такої позиції є необхідним для етичної культури сучасної міжнародної комунікації.

5. Професійна етика у кризових комунікаціях

Кризові комунікації у міжнародній сфері відбуваються в умовах високої напруги, дефіциту часу, інформаційної неповноти, підвищеної суспільної чутливості та значного ризику ескалації. Саме тому професійна етика в цій сфері є особливо важливою. Вона покликана запобігти перетворенню кризової комунікації на хаотичний, агресивний або маніпулятивний процес, у якому короткострокова інформаційна вигода досягається ціною втрати довіри та моральної легітимності.

Етичні вимоги до кризової комунікації включають правдивість у межах доступної інформації, недопущення паніки, обережність у прогнозах, повагу до постраждалих, уникнення експлуатації травматичних образів, відповідальність за тон і форму повідомлень, а також недопущення дегуманізації опонента чи іншої сторони конфлікту. Особливого значення набуває визнання меж знання: у кризі професіонал повинен уміти сказати не лише те, що відомо, а й чесно окреслити те, що ще не підтверджено.

Семінарське обговорення має допомогти студентам зрозуміти, що кризова комунікація – це випробування професійної зрілості. Саме в умовах тиску

найкраще видно, чи здатен фахівець зберігати етичні стандарти. Для міжнародника це особливо важливо, адже від його комунікативної поведінки в кризі може залежати не лише інформування аудиторії, а й рівень довіри, міжнародної підтримки та репутаційної стійкості інституції.

Тема 6. Дипломатичний етикет та етичні норми міжнародного протоколу

1. Дипломатичний протокол як система професійних норм

Дипломатичний протокол є впорядкованою системою правил, процедур і символічних форм, що регулюють офіційне спілкування між державами, міжнародними організаціями та їх представниками. Він забезпечує передбачуваність, взаємну повагу, інституційну рівновагу та стабільність міжнародних контактів. У професійному сенсі дипломатичний протокол є не просто церемоніальною оболонкою політики, а важливим механізмом організації міждержавної взаємодії, який дозволяє зменшити комунікативні ризики, уникнути символічних конфліктів і підтримувати порядок у міжнародному спілкуванні.

Протокол виконує також етичну функцію, оскільки через норми привітання, старшинства, представлення, форм звертання, посадки, офіційної переписки, організації візитів і переговорів він втілює принципи взаємної поваги, визнання суверенної гідності сторін і недопущення приниження чи демонстративної зневаги. У цьому сенсі дипломатичний протокол є професійно інституціоналізованою формою етики міжнародної взаємодії, де зовнішня форма нерозривно пов'язана з моральним змістом.

На семінарі важливо показати студентам, що дипломатичний протокол не слід сприймати як формальну другорядність. У міжнародній практиці саме порушення форми часто стає сигналом політичної напруги, недовіри або навмисної демонстрації неповаги. Тому розуміння протоколу як системи професійних норм є необхідною передумовою підготовки фахівця, здатного діяти в міжнародному середовищі компетентно й етично.

2. Культура офіційного спілкування у міжнародних переговорах

Культура офіційного спілкування у міжнародних переговорах охоплює не лише мовленнєвий етикет і дотримання формальних правил, а й ширший комплекс професійних якостей: тактовність, уважність до партнера, здатність чітко й коректно формулювати позицію, вміння слухати, керувати емоціями, зберігати повагу навіть у конфліктній ситуації та утримувати комунікацію в межах професійної гідності. У міжнародних переговорах комунікація завжди має і змістовний, і символічний рівень, тому манера спілкування нерідко впливає на результат не менше, ніж формальні аргументи.

Культура переговорного спілкування також передбачає дотримання балансу між наполегливістю та стриманістю. Надмірна жорсткість, неповага, знецінення аргументів партнера, демонстративна зверхність або неконтрольована емоційність можуть не лише ускладнити переговорний процес, а й завдати довгострокової шкоди міжінституційним або міждержавним відносинам. Водночас надмірна невизначеність, комунікативна слабкість або втрата інституційної гідності також є проблемою. Отже, культура офіційного спілкування вимагає професійно врівноваженої позиції.

На семінарі це питання доцільно розглядати через аналіз конкретних переговорних ситуацій, де студенти можуть простежити, як стиль комунікації впливає на атмосферу довіри, можливість компромісу та символічний статус сторін. Такий підхід допоможе усвідомити, що офіційне спілкування – це не лише навичка, а й прояв етичної культури міжнародника.

3. Етичні аспекти міжкультурної комунікації

Міжкультурна комунікація є невід’ємною частиною міжнародної діяльності, оскільки вона відбувається в просторі різних мовних, ціннісних, поведінкових і символічних систем. Етичний вимір міжкультурної комунікації полягає в необхідності поєднувати повагу до культурної відмінності з вірністю фундаментальним принципам людської гідності, недискримінації та професійної коректності. Для міжнародника недостатньо лише знати факти про іншу

культуру; він має вміти діяти без етноцентризму, стереотипізації та комунікативного насильства.

Етичні аспекти міжкультурної комунікації включають визнання права іншого на відмінність, уважність до контексту, уникнення культурної зверхності, делікатність у використанні символів, назв, історичних аналогій і чутливих тем. Водночас міжкультурна чутливість не повинна перетворюватися на повну відмову від моральної оцінки. Професіонал має вміти відрізняти культурну специфіку від практик, що суперечать базовим принципам прав людини та професійної етики.

Під час семінару важливо розкрити міжкультурну комунікацію як простір не лише інформаційного обміну, а й морального самоконтролю. Студенти повинні усвідомити, що помилка в міжкультурному спілкуванні часто виникає не через брак фактологічного знання, а через відсутність поваги, рефлексії та здатності дивитися на ситуацію очима іншої сторони. Саме ці якості формують зрілу професійну культуру міжнародника.

4. Конфіденційність та службова таємниця у дипломатичній діяльності

Конфіденційність і службова таємниця є ключовими умовами дипломатичної діяльності, оскільки значна частина міжнародної взаємодії відбувається у сфері інформації, чутливої для безпеки, переговорного процесу, внутрішньої координації або державного інтересу. Дотримання конфіденційності забезпечує можливість вести переговори, виробляти позиції, обмінюватися оцінками та координувати дії без загрози передчасного розголошення, яке може зашкодити як самій процедурі, так і її результату.

Водночас конфіденційність має не лише технічний, а й етичний вимір. Вона вимагає від дипломата самодисципліни, розуміння меж допустимого розкриття інформації, лояльності до службового обов'язку та відповідального ставлення до довіри, яка надається йому інституцією й партнерами. При цьому конфіденційність не повинна перетворюватися на інструмент прикриття зловживань, корупції або свідомого введення в оману. Саме тому професійна

етика вимагає не абсолютного замовчування, а розумного співвіднесення секретності з публічним інтересом і моральною відповідальністю.

На семінарі доцільно обговорити конфіденційність як складний баланс між відкритістю та закритістю в міжнародній діяльності. Студентам важливо зрозуміти, що дотримання службової таємниці є не лише нормою дисципліни, а й формою професійної честі. Саме такий підхід дозволяє сформувати зріле ставлення до інформаційної відповідальності в дипломатичній сфері.

5. Порухення дипломатичного етикету та їх наслідки

Порухення дипломатичного етикету можуть мати значно серйозніші наслідки, ніж видається на перший погляд, оскільки міжнародна взаємодія є високочутливою до символічних жестів, форм звертання, протокольних знаків уваги або їх демонстративної відсутності. Те, що в побутовому середовищі могло б бути сприйнято як випадкова неухажність, у дипломатичній практиці часто інтерпретується як сигнал неповаги, приниження, охолодження відносин або політичного невдоволення. Саме тому дипломатичний етикет має не декоративний, а сутнісно комунікативний характер.

Порухення етикету можуть стосуватися старшинства, порядку представлення, дотримання форм звертання, запізнення на офіційні заходи, невідповідного розміщення делегацій, помилок у використанні державної символіки, неприпустимого тону спілкування або ігнорування міжкультурних чутливостей. Наслідки таких порушень можуть коливатися від репутаційних втрат і дипломатичного напруження до зриву переговорів чи ускладнення подальшої співпраці.

Під час семінару важливо підкреслити, що вивчення дипломатичного етикету не зводиться до запам'ятовування формальностей. Йдеться про розуміння символічної природи міжнародної комунікації, де форма є носієм політичного й етичного змісту. Для майбутнього міжнародника здатність уникати протокольних порушень є складовою професійної компетентності та інструментом підтримання міжнародної довіри.

Тема 7. Етичне лідерство та прийняття рішень у міжнародній діяльності

1. Лідерство як моральна відповідальність

Лідерство в міжнародній діяльності слід розуміти не лише як здатність організовувати роботу, впливати на інших або спрямовувати інституційні процеси, а як форму моральної відповідальності за людей, рішення, комунікативний клімат і наслідки обраного курсу. У міжнародній сфері лідер рідко діє в умовах повної визначеності; він змушений працювати в ситуаціях ризику, неповної інформації, ціннісних конфліктів і політичного тиску. Саме тому його професійна роль завжди має виразний етичний вимір.

Лідер як морально відповідальний суб'єкт повинен забезпечувати не тільки результативність, а й справедливість процедур, повагу до членів команди, прозорість ухвалення рішень, відкритість до критики та недопущення інструменталізації людей заради тактичного успіху. У цьому сенсі лідерство означає готовність нести тягар не лише успіху, а й помилки, не перекладаючи повністю відповідальність на підлеглих або зовнішні обставини. Етичне лідерство є тим чинником, який визначає моральну якість інституційної культури.

Семінарське опрацювання цього питання має сприяти формуванню у студентів уявлення про лідерство як про нормативно навантажену практику. Майбутній міжнародник повинен навчитися бачити в лідері не просто сильного координатора, а того, хто задає моральний тон професійній взаємодії. Саме таке розуміння є важливим для формування зрілої професійної самосвідомості.

2. Етичні дилеми у міжнародних переговорах

Етичні дилеми у міжнародних переговорах виникають тоді, коли суб'єкт змушений обирати між кількома варіантами дії, кожен із яких пов'язаний із певними моральними втратами, компромісами або ризиками. Наприклад, ідеться про ситуації, де необхідно співвіднести національний інтерес із принципами міжнародної справедливості, конфіденційність – із потребою суспільної прозорості, дипломатичну стриманість – із моральною правдивістю, компроміс –

із загрозою легітимізації неприйнятної практики. Такі дилеми є типовими для міжнародної діяльності і не можуть бути вирішені лише формальним застосуванням правил.

Етична дилема в переговорах не завжди має однозначно правильне розв’язання. Її аналіз вимагає зважування контексту, інтересів сторін, можливих наслідків, нормативних меж і тих цінностей, які є найбільш релевантними в конкретній ситуації. Саме тому професійна підготовка міжнародника повинна формувати здатність не до автоматичних відповідей, а до складного морального міркування, яке дозволяє аргументовано обґрунтовувати вибір.

На семінарі доцільно працювати з кейсами, у яких студенти можуть зіткнутися з реальною складністю переговорних рішень. Такий формат дозволяє показати, що етична дилема – це не слабкість професії, а її невід’ємна характеристика. Вміння діяти в умовах моральної невизначеності є важливою ознакою професійної зрілості майбутнього міжнародника.

3. Колективна та індивідуальна відповідальність у командній роботі

У міжнародній діяльності значна частина рішень, аналітичних продуктів, комунікаційних стратегій і переговорних позицій формується в межах командної роботи. Саме тому виникає питання про співвідношення колективної та індивідуальної відповідальності. Колективна відповідальність означає, що результат є продуктом спільної діяльності, і команда як цілісність несе відповідальність за його якість, наслідки та моральну легітимність. Водночас це не повинно означати розчинення особистої відповідальності окремого учасника в колективі.

Індивідуальна відповідальність зберігається щодо власного внеску, рекомендацій, висловлених позицій, рішень, дій або свідомої бездіяльності. Особливо важливо, що член команди несе моральну відповідальність і тоді, коли він мовчазно погоджується з очевидно сумнівним рішенням, хоча мав можливість висловити критичну позицію. Саме тому зріла професійна культура команди

повинна підтримувати не лише згуртованість, а й можливість добросовісної незгоди.

Під час семінару важливо показати, що ефективна командна робота не ґрунтується на безумовній одностайності. Навпаки, етична якість команди визначається здатністю поєднувати координацію з критичністю, солідарність – із доброчесністю, а спільну мету – з повагою до моральної автономії кожного учасника. Для міжнародника ця навичка є особливо цінною, оскільки його професійна діяльність майже завжди передбачає колективний формат.

4. Моральні аспекти прийняття зовнішньополітичних рішень

Зовнішньополітичні рішення мають не лише стратегічний і правовий, а й глибокий моральний вимір, оскільки вони стосуються безпеки, миру, людської гідності, міжнародної справедливості, співвідношення національного інтересу та універсальних принципів. Прийняття таких рішень майже ніколи не відбувається в етично нейтральному полі: кожен зовнішньополітичний крок може впливати на життя людей, міжнародний порядок, баланс відповідальності та довіру до держави як міжнародного актора. Саме тому моральні аспекти зовнішньої політики не можуть розглядатися як другорядні.

До моральних аспектів належать питання виправданості застосування тиску або санкцій, меж допустимого компромісу, ставлення до порушень прав людини, вибору партнерів, участі в коаліціях, гуманітарної відповідальності, політики допомоги та поведінки в умовах конфлікту. Особливу складність становить те, що зовнішньополітичні рішення часто ухвалюються в умовах, де жодна альтернатива не є бездоганною, а тому суб'єкт повинен обирати не між добром і злом, а між різними конфігураціями ризику, втрат і обмежень.

На семінарі важливо акцентувати, що моральний аналіз зовнішньополітичних рішень не означає відриву від реальності чи ігнорування інтересів держави. Йдеться про інше: про здатність мислити політично без втрати етичного горизонту. Саме ця здатність є однією з визначальних якостей професійно зрілого міжнародника.

5. Професійна відповідальність за наслідки міжнародних рішень

Професійна відповідальність за наслідки міжнародних рішень означає, що суб'єкти міжнародної діяльності повинні оцінювати свої дії не лише з огляду на безпосередній результат, а й з урахуванням ширших, часто відкладених ефектів – політичних, гуманітарних, правових, комунікативних, репутаційних. У міжнародній сфері навіть рішення, які на момент ухвалення здаються технічно виправданими, можуть згодом призводити до ескалації напруження, руйнування довіри, непередбачених втрат або формування небезпечних прецедентів. Саме тому професійна відповідальність повинна бути перспективною, а не лише реактивною.

Оцінка наслідків вимагає від фахівця уміння мислити в довшій часовій перспективі, враховувати інтереси різних сторін, передбачати другорядні ефекти рішень та розуміти, що міжнародна дія майже завжди має багаторівневий характер. Особливо важливою є здатність не виправдовувати негативні наслідки лише тим, що вони були «непередбачуваними», якщо існувала можливість їх аналітично оцінити. У цьому полягає зв'язок між професійною компетентністю та етичною відповідальністю.

Під час семінару доцільно обговорювати це питання через конкретні приклади, які демонструють, як короткострокова доцільність може вступати в конфлікт із довгостроковою моральною відповідальністю. Для студентів важливо усвідомити, що в міжнародній діяльності наслідки рішень не є випадковим додатком до професії, а її центральним виміром. Саме готовність брати їх до уваги відрізняє відповідального професіонала від ситуативного виконавця.

Тема 8. Етичні засади міжнародного партнерства та регіональної співпраці

1. Принципи добросовісності у міжнародних угодах

Добросовісність у міжнародних угодах є одним із фундаментальних принципів, що забезпечують легітимність, передбачуваність і стійкість міжнародного правопорядку. У широкому розумінні цей принцип означає чесний

намір сторін виконувати свої зобов'язання не лише формально, а й відповідно до змісту, мети та духу укладеної домовленості. Без добросовісності міжнародна угода втрачає сенс як інструмент довіри, перетворюючись на тимчасовий засіб тактичного маневрування або прихованої вигоди.

Добросовісність передбачає недопущення свідомого введення в оману, обхідного тлумачення положень угоди всупереч її призначенню, зловживання процедурними можливостями, навмисного затягування виконання чи використання правових лазівок для фактичного підриву спільно досягнутого компромісу. У міжнародній практиці цей принцип має не лише юридичне, а й етичне значення, адже він виражає готовність сторін визнавати одна одну не лише як інструменти взаємної вигоди, а як партнерів, щодо яких існує обов'язок чесного поводження.

На семінарі важливо показати, що добросовісність є ключовою моральною передумовою міжнародного договірного процесу. Студенти повинні зрозуміти, що ефективність угоди визначається не лише якістю її юридичного тексту, а й рівнем довіри до намірів сторін. Саме тому добросовісність слід розглядати як один із базових стандартів професійної етики міжнародника.

2. Етичні вимоги до виконання міжнародних зобов'язань

Виконання міжнародних зобов'язань має не тільки правовий, а й виразний етичний вимір, оскільки воно пов'язане з підтриманням міжнародної довіри, передбачуваності, стабільності та поваги до партнерів. Держава, організація чи інша інституція, беручи на себе міжнародне зобов'язання, не просто погоджується на певну формальну дію, а вступає у простір морально значущих очікувань. Недотримання таких очікувань підриває не лише правовий порядок, а й репутаційну надійність актора.

Етичні вимоги до виконання міжнародних зобов'язань включають послідовність, прозорість, добросовісне інформування про труднощі реалізації, відмову від подвійних стандартів і небажання зловживати асиметрією сили. Особливо важливою є готовність не шукати способів мінімізації зобов'язань

лише через зміну політичної кон'юнктури або тимчасову вигоду. У цьому сенсі міжнародна відповідальність виявляється не лише у факті виконання, а й у характері ставлення до взятого слова як до морально значущого акту.

На семінарі доцільно підкреслити, що міжнародне зобов'язання – це не просто юридична формула, а форма політичної та моральної самозобов'язаності. Для майбутнього міжнародника важливо розуміти, що надійність міжнародного партнера формується саме через практику виконання обіцяного. Таке розуміння є ключовим для професійної культури в міжнародній сфері.

3. Повага до культурного різноманіття у регіональній взаємодії

Регіональна взаємодія у сучасному світі відбувається в умовах значного культурного, мовного, історичного та ціннісного різноманіття, що робить повагу до відмінностей однією з ключових умов стабільного співіснування та ефективного партнерства. Культурне різноманіття в цьому контексті не є другорядною особливістю, а сутнісною характеристикою регіонального простору, де будь-яка форма комунікації, координації чи спільного проєктування повинна враховувати множинність ідентичностей, символів, пам'ятей і моделей взаємодії.

Повага до культурного різноманіття означає відмову від асиміляційного тиску, стереотипізації, символічного виключення або нав'язування однієї культурної моделі як безумовно домінантної. Водночас вона не повинна тлумачитися як повна релятивізація всіх норм і практик. Етична культура регіональної співпраці вимагає здатності поєднувати відкритість до відмінностей із відданістю фундаментальним принципам людської гідності, рівності та недискримінації. Саме такий баланс є ознакою професійної зрілості міжнародника.

На семінарі варто акцентувати увагу на тому, що повага до культурного різноманіття є не просто жестом толерантності, а важливим інструментом запобігання конфліктам і побудови довіри. Студенти мають навчитися бачити

культурну чутливість як практичну компетентність, необхідну для регіональної дипломатії, міжнародних проєктів і багатостороннього діалогу.

4. Професійна відповідальність у міждержавних проєктах співпраці

Міждержавні проєкти співпраці охоплюють широкий спектр сфер – від інфраструктури, безпеки й освіти до гуманітарних програм, цифрових платформ, регіонального розвитку та кризового реагування. Усі вони вимагають високого рівня професійної відповідальності, оскільки пов'язані зі спільним використанням ресурсів, розподілом ролей, міжінституційною координацією, репутаційними ризиками та очікуванням взаємної доброчесності. Професійна відповідальність у таких проєктах має як індивідуальний, так і колективний вимір.

Вона включає точність виконання взятих зобов'язань, чесність у звітуванні, прозорість використання ресурсів, коректне представлення результатів, недопущення конфлікту інтересів, повагу до партнерів і відповідальне ставлення до спільно вироблених рішень. У міждержавних проєктах особливо небезпечними є ситуації, коли одна сторона починає використовувати співпрацю переважно як інструмент власного престижу, не забезпечуючи при цьому належного рівня відповідальності, координації або поваги до внеску іншої сторони.

Семінарське вивчення цього питання має показати студентам, що міждержавний проєкт – це не лише організаційна схема, а простір етичної взаємодії. Майбутній міжнародник повинен розуміти, що професійна відповідальність у таких форматах визначає не тільки успіх окремого проєкту, а й довгострокову спроможність держав і інституцій до стійкого партнерства.

5. Морально-правові засади міжнародної солідарності

Міжнародна солідарність є складним морально-правовим феноменом, що поєднує ідею взаємної підтримки, спільної відповідальності та визнання того, що глобальні виклики не можуть бути подолані ізольованими зусиллями окремих

держав. Її моральний зміст полягає у відмові від байдужості до страждання, несправедливості, агресії, гуманітарних катастроф і криз, які зачіпають інші політичні спільноти. Її правовий вимір виявляється через міжнародні договори, гуманітарні режими, механізми допомоги, колективної безпеки та співпраці.

Морально-правові засади міжнародної солідарності спираються на принципи людської гідності, прав людини, мирного співіснування, поваги до суверенітету, допомоги вразливим, добросовісної кооперації та спільного реагування на системні ризики. Водночас солідарність не повинна перетворюватися на риторику без зобов'язань. Її справжня цінність виявляється лише тоді, коли вона реалізується через конкретні дії, ресурси, політичну волю і готовність брати участь у розв'язанні спільних проблем.

На семінарі доцільно розглядати міжнародну солідарність як важливий елемент етичної культури сучасного міжнародного порядку. Студенти повинні усвідомити, що солідарність не заперечує національний інтерес, але вводить його в ширший простір відповідальності перед людством, міжнародним правом і спільним майбутнім. Саме таке розуміння є важливим для формування професійної ідентичності міжнародника нового покоління.

ЗМІСТ І СТРУКТУРУ ЗАВДАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Порівняльний аналіз етичних кодексів дипломатичної служби різних держав

У межах цієї теми студент має дослідити зміст, структуру та нормативні акценти етичних кодексів дипломатичної служби різних держав, звертаючи увагу на спільні принципи та національні особливості їх формулювання. Предметом аналізу можуть бути норми доброчесності, політичної нейтральності, конфіденційності, лояльності до держави, дотримання протоколу, запобігання конфлікту інтересів і правила публічної поведінки дипломатів.

Особливу увагу доцільно приділити тому, як етичні кодекси відображають політико-правову культуру конкретної держави та які функції вони виконують у системі професійної соціалізації дипломатичного корпусу. У результаті студент має показати, якою мірою етичні стандарти дипломатичної служби є універсальними, а якою – залежать від інституційної традиції, зовнішньополітичних пріоритетів і моделі державного управління.

Професійна честь та репутація фахівця з міжнародних відносин як чинник кар'єрного розвитку

Ця тема передбачає осмислення професійної честі та репутації як важливих нематеріальних ресурсів у кар'єрному становленні фахівця з міжнародних відносин. Студент має розкрити, яким чином доброчесність, послідовність у професійній поведінці, етична стійкість, комунікативна культура та здатність дотримуватися взятих зобов'язань впливають на довіру з боку інституцій, колег і міжнародних партнерів.

Доцільно також проаналізувати, як репутаційні втрати, порушення професійної етики або неетична публічна поведінка можуть негативно позначатися на кар'єрних перспективах, доступі до відповідальних посад і здатності представляти інституцію чи державу в міжнародному середовищі. У підсумку слід показати, що професійна репутація є не зовнішнім додатком до компетентності, а її невід'ємним складником.

Механізми запобігання конфлікту інтересів у міжнародних організаціях

У межах цієї теми необхідно розглянути конфлікт інтересів як одну з ключових етичних проблем діяльності міжнародних організацій, де рішення часто ухвалюються в умовах багаторівневої підзвітності, ресурсної конкуренції та політичної чутливості. Студент має з'ясувати зміст цього поняття, основні форми його прояву та ризики, які воно створює для неупередженості, легітимності та довіри до міжнародної інституції.

Особливу увагу слід приділити практичним механізмам запобігання конфлікту інтересів: декларуванню приватних інтересів, процедурами самоусунення, етичному контролю, внутрішньому нагляду, кадровим обмеженням і прозорості прийняття рішень. У роботі важливо показати, що ефективне врегулювання конфлікту інтересів є не лише правовою вимогою, а й важливою умовою моральної легітимності міжнародного врядування.

Відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності у сфері міжнародних досліджень

Ця тема орієнтує студента на аналіз академічної доброчесності як фундаменту наукової надійності у сфері міжнародних досліджень. Необхідно розкрити зміст основних принципів академічної доброчесності – самостійності, належної атрибуції, достовірності даних, недопустимості плагіату, фабрикації та фальсифікації – а також пояснити, чому їх порушення має не лише освітній, а й професійно-етичний вимір.

У другому аспекті доцільно дослідити форми відповідальності за порушення доброчесності: моральну, дисциплінарну, репутаційну, інституційну, а в окремих випадках і правову. Важливо показати, що у сфері міжнародних досліджень інтелектуальна недоброчесність підриває якість аналітики, спотворює наукове знання та знижує довіру до експертного середовища.

Етичні аспекти електронного врядування та цифрової участі громадян у міжнародному вимірі

У межах цієї теми студент має проаналізувати електронне врядування та цифрову участь громадян як новітні форми демократичної взаємодії, що поєднують технологічні можливості з новими етичними викликами. Слід звернути увагу на питання інклюзивності, прозорості, справедливості доступу, достовірності цифрової ідентифікації, а також на ризики поверхової або симулятивної участі в електронних механізмах консультування та прийняття рішень.

У міжнародному вимірі варто розглянути, яким чином цифрові інструменти участі функціонують у різних країнах, які моделі забезпечують вищу легітимність, а які можуть відтворювати нерівність або посилювати маніпулятивність політичного процесу. Підсумком має стати висновок про те, що цифрова участь є етично виправданою лише за умови збереження автономії громадянина, реальної підзвітності інституцій і процедурної доброчесності.

Захист персональних даних та проблема цифрової нерівності у глобальному середовищі

Ця тема передбачає дослідження захисту персональних даних як одного з базових етичних і правових викликів глобального цифрового суспільства. Студент має розглянути, чому контроль над персональними даними пов'язаний із захистом приватності, гідності, безпеки та автономії людини, а також які ризики виникають у разі надмірного збору, непрозорої обробки чи несанкціонованого поширення інформації.

Одночасно необхідно проаналізувати феномен цифрової нерівності, який виявляється у нерівному доступі до технологій, цифрової грамотності, безпечних платформ і можливостей участі в глобальному інформаційному просторі. У роботі слід показати, що захист даних і подолання цифрової нерівності є взаємопов'язаними складовими справедливого цифрового розвитку на міжнародному рівні.

Принципи прозорості та підзвітності у цифровій трансформації державного управління

У цій темі студент має дослідити, яким чином цифрова трансформація державного управління змінює зміст і практичне втілення принципів прозорості та підзвітності. Необхідно розкрити, що прозорість означає не лише формальне оприлюднення інформації, а й її зрозумілість, доступність та придатність для суспільного контролю, тоді як підзвітність передбачає реальну можливість оцінювати та оскаржувати дії влади.

Особливу увагу варто приділити ризикам цифрової непрозорості, пов'язаним з алгоритмізацією рішень, складністю технічних систем, надмірною бюрократизацією цифрових процедур або створенням ілюзії відкритості без реального контролю. Висновок має полягати в тому, що цифрове врядування є етично виправданим лише тоді, коли технології посилюють, а не послаблюють демократичну підзвітність інституцій.

Професійна відповідальність посадових осіб за прийняття рішень із використанням цифрових технологій

Ця тема спрямована на осмислення того, як цифрові технології змінюють професійну відповідальність посадових осіб у сучасному державному управлінні. Студент має показати, що автоматизація, аналітичні системи, цифрові платформи та алгоритмічні інструменти не усувають людського виміру влади, а лише ускладнюють механізми ухвалення рішень і розподіл відповідальності.

Доцільно зосередитися на проблемах делегування рішення технічній системі, ризиках алгоритмічної упередженості, необхідності людського контролю, пояснюваності цифрових процедур і збереженні підзвітності посадової особи за наслідки застосування технології. У висновку слід обґрунтувати, що професійна відповідальність у цифрову епоху потребує поєднання технологічної компетентності з моральною рефлексією.

Межі допустимого у використанні технологій політичної комунікації у міжнародних відносинах

У межах цієї теми необхідно дослідити політичну комунікацію як сферу, де технологічні інструменти можуть одночасно посилювати інформування, мобілізацію та міжнародну взаємодію, але також створювати умови для маніпуляції, дезорієнтації та психологічного впливу на аудиторії. Студент має розкрити поняття комунікаційних технологій у міжнародному контексті та визначити, які форми їх використання є професійно й етично виправданими.

Особливо важливо проаналізувати межу між легітимним переконанням і неетичною маніпуляцією, зважаючи на такі критерії, як правдивість, прозорість, повага до автономії адресата, недопущення дезінформації та відповідальність за наслідки поширюваних меседжів. У підсумку потрібно показати, що технологічна ефективність не може бути самодостатнім критерієм виправдання політичної комунікації.

Професійна відповідальність за поширення інформації у міжнародному інформаційному просторі

Ця тема передбачає аналіз професійної відповідальності за підготовку, перевірку та поширення інформації в умовах глобального інформаційного середовища, де повідомлення швидко перетинають кордони та можуть впливати на міжнародну думку, міждержавні відносини і безпекову ситуацію. Студент має з'ясувати, чому робота з інформацією в міжнародній сфері потребує особливої фактологічної дисципліни, обережності та етичної саморегуляції.

Необхідно також розглянути небезпеку поширення недостовірної інформації, викривлених інтерпретацій, неперевіраних повідомлень або маніпулятивного контенту. У роботі слід обґрунтувати, що професійна відповідальність за інформацію є не тільки питанням технічної точності, а й формою моральної відповідальності за стан міжнародного комунікативного середовища.

Етичні ризики використання соціальних мереж у дипломатичній діяльності

У межах цієї теми студент має проаналізувати соціальні мережі як інструмент сучасної дипломатичної комунікації, який одночасно розширює можливості оперативного контакту з аудиторіями та створює нові етичні загрози. Слід звернути увагу на ризики імпульсивних висловлювань, втрати контексту, змішування приватного й офіційного, репутаційних криз, публічного загострення конфліктів і неналежного поведіння з чутливою інформацією.

Окремо варто дослідити, як цифрова публічність змінює традиційні стандарти дипломатичної стриманості, протокольної коректності та комунікативної відповідальності. У підсумку потрібно показати, що використання соціальних мереж у дипломатичній діяльності вимагає не лише технічної вправності, а й високого рівня професійної етики.

Проблема конфіденційності та інформаційної безпеки у цифровій дипломатії

Ця тема спрямована на дослідження конфіденційності та інформаційної безпеки як базових умов функціонування цифрової дипломатії. Студент має розкрити, чому дипломатична діяльність, що дедалі більше використовує цифрові платформи, вразлива до витоку інформації, кібератак, несанкціонованого доступу, перехоплення комунікацій і порушення режиму службової таємниці.

Водночас необхідно показати, що конфіденційність у цифровій дипломатії має не лише технічний, а й моральний зміст, оскільки пов'язана з довірою між партнерами, безпекою учасників переговорів і професійною честю дипломатичного працівника. У висновку слід обґрунтувати, що інформаційна безпека в дипломатії є елементом не тільки кіберзахисту, а й етичної відповідальності.

Етичні дилеми у міжнародних переговорах та способи їх вирішення

У межах цієї теми студент має проаналізувати міжнародні переговори як простір, у якому часто виникають ситуації конфлікту між цінностями, інтересами, процедурними вимогами та моральними обмеженнями. Йдеться про дилеми, де доводиться обирати між компромісом і принциповістю, між конфіденційністю й прозорістю, між лояльністю до держави та ширшою гуманітарною відповідальністю, між прагматизмом і справедливістю.

У роботі важливо не лише навести типові приклади таких дилем, а й охарактеризувати способи їх вирішення: етичне зважування альтернатив, колективне обговорення, звернення до професійних кодексів, аналіз наслідків, дотримання принципу пропорційності та поваги до людської гідності. Підсумком має стати розуміння того, що етична дилема не усувається простими формулами, а вимагає зрілого професійного судження.

Колективна відповідальність у міжнародних проектах та міждержавних ініціативах

Ця тема орієнтує студента на дослідження колективної відповідальності як особливої форми професійної підзвітності у спільних міжнародних проектах, де результат залежить від взаємодії багатьох акторів. Необхідно показати, що колективна відповідальність не зводиться до абстрактної «відповідальності всіх», а передбачає координацію дій, справедливий розподіл ролей, прозорість прийняття рішень і готовність спільно нести наслідки помилок або успіхів.

Особливу увагу слід приділити ризикам дифузії відповідальності, коли за складної інституційної взаємодії ніхто не вважає себе повністю причетним до проблемного результату. У висновку доцільно обґрунтувати, що справжня колективна відповідальність можлива лише за умови збереження особистої підзвітності кожного учасника міжнародної співпраці.

Морально-правові засади виконання міжнародних зобов'язань державами

У цій темі потрібно розкрити виконання міжнародних зобов'язань як явище, що має одночасно юридичну та моральну природу. Студент має показати, що виконання договорів, рішень, домовленостей і взятих зобов'язань є не лише питанням формального дотримання міжнародного права, а й виявом поваги до партнерів, підтримання міжнародної довіри та відповідальності за стабільність міжнародного порядку.

Доцільно також проаналізувати ситуації, у яких держава намагається формально залишатися в межах права, але фактично підриває дух узятих на себе зобов'язань. Висновок має полягати в тому, що морально-правова якість міжнародної поведінки визначається не лише юридичною буквальністю, а й добросовісністю, послідовністю та готовністю діяти в межах справедливої міжнародної кооперації.

Етичні принципи цифрової співпраці та міжнародної солідарності в умовах глобалізації

Ця тема передбачає дослідження цифрової співпраці та міжнародної солідарності як взаємопов'язаних форм глобальної взаємодії, що дедалі більше спираються на мережеві платформи, цифрові інфраструктури, обмін даними та онлайн-координацію спільних дій. Студент має розкрити, які етичні принципи повинні регулювати таку співпрацю: добросовісність, справедливість, рівноправність, повагу до цифрового суверенітету, захист даних, прозорість процедур і недопущення технологічного домінування сильніших акторів.

Особливу увагу варто звернути на те, що міжнародна солідарність у цифрову епоху не може зводитися лише до символічної онлайн-підтримки чи декларативних жестів. У підсумку потрібно показати, що етично виправдана цифрова співпраця передбачає реальну спільну відповідальність, інституційну добросовісність і орієнтацію на подолання, а не відтворення глобальних нерівностей.

ГЛОСАРІЙ

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів і правил, що забезпечують чесність, самостійність і достовірність у навчальній та науковій діяльності.

Академічне письмо – форма науково обґрунтованого письмового викладу, що спирається на логічність, доказовість і коректну роботу з джерелами.

Алгоритмічне посередництво – вплив цифрових алгоритмів на відбір, ранжування та поширення інформації в комунікаційному середовищі.

Аналітичний матеріал – підготовлений фахівцем текст, що містить систематизований аналіз проблеми, оцінку фактів і висновки.

Антикорупційна культура – система цінностей і норм, що формує неприйнятність корупційної поведінки в інституції та суспільстві.

Асиметрія – нерівність ресурсів, впливу, доступу або можливостей між суб'єктами міжнародної чи інституційної взаємодії.

Атрибуція джерела – належне зазначення авторства і походження ідеї, факту, документа або висловлювання.

Аудиторія – коло адресатів, на яких спрямоване повідомлення, комунікаційна кампанія чи дипломатичний меседж.

Безпекова інформація – дані, розголошення яких може зашкодити державній, інституційній або міжнародній безпеці.

Біас алгоритму – систематичне викривлення результатів цифрової системи через закладені в неї упередження або обмеження.

Відкрите врядування – модель управління, що ґрунтується на прозорості, участі громадян і підзвітності інституцій.

Верифікація інформації – перевірка достовірності фактів, даних і джерел перед їх використанням або поширенням.

Відповідальність професійна – обов'язок фахівця відповідати за зміст, наслідки та моральну якість своїх дій і рішень.

Внутрішній контроль – система процедур нагляду за дотриманням стандартів, норм і правил у межах організації.

Гідність людини – фундаментальна моральна цінність, що визнає самоцінність кожної особи та недопустимість її приниження.

Глобалізація – процес посилення світової взаємозалежності у політичній, економічній, комунікаційній та культурній сферах.

Громадянська участь – участь громадян у публічному обговоренні, консультаціях і процесах прийняття суспільно значущих рішень.

Гуманітарна відповідальність – моральний і політичний обов’язок реагувати на страждання, кризи та порушення прав людини.

Дані персональні – інформація, що прямо або опосередковано дає змогу ідентифікувати конкретну особу.

Дезінформація – навмисне поширення хибної або викривленої інформації з метою введення в оману.

Деонтологія професійна – система уявлень про належні обов’язки, правила і норми поведінки в межах професії.

Дипломатична служба – професійна діяльність із представництва держави та реалізації її зовнішньополітичних функцій.

Дипломатичний етикет – сукупність правил належної поведінки, форми спілкування і церемоніальних норм у дипломатичній практиці.

Дипломатичний протокол – система офіційних процедур і норм, що регулюють міждержавне представництво та міжнародне спілкування.

Дискурсивна відповідальність – відповідальне ставлення до змісту, форми й наслідків публічного висловлювання.

Довіра інституційна – стійке суспільне очікування добросовісної, передбачуваної та справедливої поведінки інституції.

Доброчесність – моральна якість, що виражається в чесності, послідовності, відкритості та відмові від обману.

Електронне врядування – використання цифрових технологій для організації державних сервісів, управління і взаємодії з громадянами.

Електронна демократія – система цифрових механізмів, що забезпечують участь громадян у політичних і суспільних процесах.

Емпатія професійна – здатність розуміти позицію іншого без втрати професійної стриманості та аналітичної дистанції.

Епістемічна відповідальність – відповідальність за якість знання, способи його формування та коректність інтерпретації фактів.

Етика – галузь знання і нормативна система, що досліджує добро, зло, належне і моральні принципи поведінки.

Етика лідерства – сукупність моральних вимог до особи, яка здійснює керівництво, вплив і координацію спільної дії.

Етика публічної служби – система професійних моральних стандартів, що регулюють діяльність службовців у сфері публічного управління.

Етика цифрова – сукупність моральних принципів, що визначають належне використання цифрових технологій і даних.

Етична дилема – ситуація вибору між альтернативами, кожна з яких пов'язана з моральними втратами або суперечностями.

Етична компетентність – здатність розпізнавати моральні проблеми, оцінювати їх і діяти відповідально в професійному середовищі.

Етичний кодекс – офіційний документ, що закріплює моральні норми, стандарти поведінки й професійні обов'язки.

Етичний ризик – імовірність виникнення ситуації, у якій професійна дія може порушити моральні норми або цінності.

Жанр академічний – усталена форма наукового або навчального тексту з певними вимогами до змісту і структури.

Запобігання корупції – система заходів, процедур і норм, спрямованих на недопущення корупційних практик.

Зовнішньополітичне рішення – офіційний вибір держави або інституції щодо дій у міжнародній сфері.

Ідентичність професійна – усвідомлення особою себе як представника певної професії зі специфічними цінностями й обов'язками.

Імідж держави – сформоване у зовнішніх аудиторій уявлення про державу, її цінності, політику й поведінку.

Інклюзивність – властивість системи або процесу забезпечувати участь і доступ для різних соціальних груп без дискримінації.

Інституційна культура – сукупність норм, цінностей, правил і практик, що визначають внутрішнє життя організації.

Інституційна легітимність – суспільне та професійне визнання правомірності діяльності інституції.

Інституційна підзвітність – обов’язок інституції пояснювати свої дії, відповідати за них і бути відкритою до контролю.

Інституційна репутація – стійке уявлення про надійність, добросовісність і професійну якість організації.

Інтелектуальна власність – закріплене в моральному і правовому сенсі авторське право на результати творчої та наукової діяльності.

Інформаційна безпека – стан захищеності інформації від несанкціонованого доступу, викривлення, втрати або використання.

Інформаційна гігієна – навички критичного споживання, перевірки та відповідального поширення інформації.

Кейс-метод – навчальний спосіб аналізу конкретних ситуацій для вироблення практичного та етичного судження.

Кібербезпека – система заходів із захисту цифрової інфраструктури, інформаційних систем і даних від кібератак.

Колективна відповідальність – форма відповідальності, що виникає внаслідок спільного вироблення рішення або спільної дії.

Командна етика – система норм і цінностей, що регулюють взаємодію, розподіл ролей і відповідальність у групі.

Компроміс етичний – погодження на часткове взаємне поступлення без переходу меж фундаментально неприйнятнього.

Комунікативна стратегія – спланована система цілей, повідомлень і способів взаємодії з аудиторією.

Комунікативна культура – сукупність норм, стилів і принципів відповідального спілкування в професійному середовищі.

Комунікативна маніпуляція – прихований вплив на адресата через викривлення інформації, емоційний тиск або обхід критичного мислення.

Конфіденційність – обов’язок зберігати обмежений доступ до інформації, яка не підлягає публічному розголошенню.

Конфлікт інтересів – суперечність між службовим обов’язком і приватною зацікавленістю, що може вплинути на об’єктивність рішення.

Корупція – використання службових повноважень або статусу для отримання неправомірної вигоди.

Критичне мислення – здатність аналізувати твердження, аргументи і джерела без некритичного прийняття інформації.

Культурна чутливість – здатність враховувати культурні відмінності без стереотипізації та знецінення іншого.

Легітимність – суспільне, правове або моральне визнання правомірності влади, рішення чи дії.

Лідерство етичне – форма керівництва, заснована на доброчесності, справедливості, повазі до інших і відповідальності.

Лояльність інституційна – відданість законним цілям і обов’язкам інституції без порушення фундаментальних етичних норм.

Маніпуляція політична – приховане формування політичних оцінок або поведінки адресата в обхід його автономного судження.

Медіаграмотність – здатність критично сприймати, аналізувати й оцінювати медіаповідомлення.

Міжкультурна комунікація – взаємодія представників різних культурних середовищ у процесі обміну смислами та повідомленнями.

Міжнародна солідарність – форма морально й політично значущої підтримки між державами та спільнотами у відповідь на спільні виклики.

Міжнародне партнерство – стійка форма співпраці між міжнародними акторами на засадах взаємної довіри та відповідальності.

Міжнародний службовець – працівник міжнародної організації, який виконує функції відповідно до її мандата і стандартів.

Мікротаргетинг – технологія адресного спрямування повідомлень на вузько визначені аудиторії за поведінковими чи соціальними ознаками.

Мова ворожнечі – висловлювання, що принижують, стигматизують або підбурюють до ворожості щодо певної групи.

Мораль – система уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей у категоріях добра і зла.

Моральна автономія – здатність особи самостійно здійснювати етичне судження і нести за нього відповідальність.

Моральна рефлексія – осмислення власних дій, намірів і рішень з погляду їх етичної виправданості.

Наратив стратегічний – цілеспрямовано сформована інтерпретаційна рамка, через яку події подаються певній аудиторії.

Неупередженість – відсутність необґрунтованої прихильності, дискримінації або суб'єктивного перекося в оцінюванні та рішенні.

Нормативність – властивість правил, принципів і цінностей визначати належну поведінку.

Онлайн-участь – залучення громадян до політичних і суспільних процесів через цифрові інструменти та платформи.

Підзвітність – обов'язок особи чи інституції пояснювати свої дії, відповідати за них і бути відкритими до оцінки.

Плагіат – привласнення чужого тексту, ідей або результатів без належного визнання авторства.

Політична комунікація – процес створення, передавання та сприйняття політично значущих повідомлень у суспільстві.

Порушення етики – дія або бездіяльність, що суперечить професійним моральним нормам і стандартам.

Посадова особа – уповноважений представник інституції, наділений правом приймати або реалізовувати владні рішення.

Правдивість – моральний і професійний принцип, що вимагає чесного й достовірного подання фактів та оцінок.

Приватність – право особи на захист особистого життя, даних і меж приватного простору від неправомірного втручання.

Прозорість – відкритість процедур, рішень і інформації для суспільного розуміння та контролю.

Пропорційність – вимога співмірності засобів і втручання поставленій меті та можливим наслідкам.

Протокол міжнародний – сукупність офіційних правил і процедур, що регулюють зовнішні форми міжнародної взаємодії.

Професійна етика – спеціалізована система моральних норм і принципів, що регулюють поведінку у певній сфері діяльності.

Професійна честь – внутрішнє усвідомлення гідності професії та обов’язку діяти відповідно до її високих стандартів.

Професійна репутація – стале уявлення про моральну і фахову надійність особи в професійному середовищі.

Публічна дипломатія – діяльність держави або інституції, спрямована на формування розуміння, довіри й підтримки серед зовнішніх аудиторій.

Репутаційний ризик – імовірність втрати довіри та негативного сприйняття особи або інституції через певні дії чи рішення.

Службова таємниця – інформація обмеженого доступу, що охороняється в межах службових повноважень і процедур.

Цифрова дипломатія – використання цифрових технологій і платформ для реалізації дипломатичних функцій та міжнародної комунікації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Балануца О.О. Родзинки дипломатії: навчальний посібник. Дніпро: Середняк Т.К., 2022. 148 с. <https://kuwait.mfa.gov.ua/storage/app/sites/46/balanutsa-o-rodzinki-diplomatii.pdf>
2. Бродецька Ю.Ю. Етика спів-буття: екзистенційно-онтологічні основи людського життя: монографія. Дніпро, 2021.
3. Владишевська В. В., Грушко М. В. Дипломатичний протокол та етикет : навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2023. 88 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.23444>
4. Горохолінська І., Бродецький О. Етична підготовка фахівців у закладах вищої освіти: ідейно-ціннісна мотивація та вимоги стандартів вищої освіти. Освітологія. 2021. Вип. 10. С. 15–23. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.102>
5. Грідіна І.М. Особливості дипломатичного протоколу та етикету під час російсько-української війни. Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ, м. Київ, 10 лют. 2023 р. / за заг. ред. М.В. Трофименка. К.: МДУ, 2023. С. 149–152. https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4355/1/Grid_osobl_konf_2023_149.pdf
6. Гулієв А. Д., Чекалюк В. В. Роль етикету й дипломатії в налагодженні продуктивного партнерства. Часопис Київського університету права. 2024. № 2. С. 140–145. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2024.29>
7. Гулієв А.Д., Чекалюк В.В. Дипломатія. Корпоративна культура та етикетні норми. Науковий вісник ДДУВС. 2021. № 3. С. 23–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2021_3_5.
8. Дипломатичний корпус. Україна дипломатична. 2024. Вип. 25. С. 617-716. DOI: 10.37837/2707-7683-2024
9. Дипломатія: навч. посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В. та ін. Луцьк: ПП «Волинська друкарня», 2024, 340 с.

<https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2024-08/посібник%20макет%20Дипломатія%20%281%29.pdf>

10. Долеско С. Українські народні традиції гостинності в контексті сучасного дипломатичного етикету. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2024. № 1, С. 218-223. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302068>

11. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. Том 32, № 1. С. 31–42. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42>

12. Драчов О., Пакін А., Фішер А. Міжнародно-правове регулювання дипломатичного протоколу в контексті порушення етикету і відповідальності держав. Наукові інновації та передові технології, 2025. № 10 (50). С. 1004-1014. DOI: [10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1004-1014](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1004-1014)

13. Дубовик Н., Шило О. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації України. Молодий вчений. 2023. № 4(116). С. 72–76. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-14>

14. Карпенко К. І., Дейнека В. В. Професійна етика вищої школи: навч. посібн. Харків: ХНМУ, 2024. 72 с.

15. Карпчук Н.П. Сучасні тренди дипломатичної комунікації: «Whatever works». Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2024. № 1 (18). С. 69-84. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-01-69-84>

16. Ковчина І., Панченко М. Теоретичні засади ведення переговорів та психологічні особливості уникнення партнерами конфліктів у міжнародних взаємодіях. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2022. Серія 12. Психологічні науки, Вип. 19(64). С. 23 – 33. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-NC.SERIES12.2022.19\(64\).03](https://doi.org/10.31392/NPU-NC.SERIES12.2022.19(64).03)

17. Коновалова М. Сучасні підходи та межі гуманітарної дипломатії. Грані: науково-теоретичний альманах. 2024. Т. 27, № 1. С. 91–95. DOI: <https://doi.org/10.15421/172412>

18. Кравченко А. А., Кизименко І. О., Красільнікова О. В., Гусєва Н. Ю. Етика в цифровому суспільстві: виклики та перспективи. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1. С. 215–232. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.24>
19. Кремінь В. Г.. Філософія людиноцентризму в системі сучасних цінностей. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Том 5, № 1. С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5126>
20. Кубко В. Культурна дипломатія в системі стратегічних комунікацій України. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*, 2022. № 45. С.125-134. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.45.15>
21. Кузнецова І., Рубанець О. Етичний складник комунікацій у мережевому освітньому середовищі. *Вища освіта України*. 2023. Ви. 1. С. 80–86. DOI: [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.1\(88\).10](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.1(88).10)
22. Лікарчук Н. В., Лікарчук Д. С. Парламентська етика: політологічний аналіз. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін: збірник наукових праць*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 30. С. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2021.30.05>
23. Михайлова Р.Д., Костюченко О.В. Зовнішні маркери ділового іміджу сучасного політика. *Art and Design*, 2022. № 2(18). С. 121-136. <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2022.2.10>
24. Мясковська М., Кобилянська І. Етичні аспекти підготовки фахівців: відповідальність за якість освіти та розвиток професійної етики. *Педагогіка безпеки*. 2024. № 9(1). С. 24–30. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2024-9-1-024-030>
25. Павлюх М.В., Кушней С.Р. Публічна дипломатія як тренд у сучасних політичних відносинах: процеси трансформації. *Політичне життя*, 2023. № 4. С.122-127. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.4.14>

26. Петров П. Демократія онлайн: виклики і можливості політичної участі в умовах цифрової держави. *Acta Securitatae Volynienses*. 2025. № 5. С. 80–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-9385/2025-5-11>

27. Петров П. Технології політичної комунікації в міжнародних відносинах України: використання PR-технологій. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 3(17). С. 98–108. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-98-108>

28. Петров П. Трансформація політичних інститутів у цифрову епоху: інновації, стабільність і криза довіри. *Наукові праці МАУП Політичні науки та публічне управління*. 2025. № 1(77). С. 129–133. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1\(77\)-18](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1(77)-18)

29. Петров П. Цифровізація технологій зовнішньої політики суб'єкта міжнародних відносин: цифровізація та дипломатичні технології Ізраїлю. *Регіональні студії*. 2023. № 34. С. 212–217. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.36>

30. Петров П., Вершина В., Головка І. Роль публічної дипломатії та парадипломатії як інструмент зміцнення політичних інститутів у цифровому вимірі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2025. Том 16, № 2. С. 215–221. DOI: <https://doi.org/10.15421/352462>

31. Петров П., Головка І. Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Професійна етика»: електрон. вид. Дніпро : ДНУ, 2025. 48 с.

32. Романюк Н., Кухарик В. Основи дипломатії і дипломатичної роботи: опорний конспект лекцій. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2024. 76 с.

33. Соловійов В. Етика як продукт цивілізації та стрижень науки і соціального прогресу: уроки минулого і проблеми сучасності. *Science and Science of Science*. 2023. № 1(119). С. 102–120. DOI: <https://doi.org/10.15407/sofs2023.01.102>

34. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т.В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О.М. Рудакевича. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 338 с.

35. Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі: Мат.-ли 3-ї Міжнар. наук.-пр. конф. науково-педагогічних, педагогічних працівників і молодих учених, Дніпро, 17-18 квітня 2025 р. Дніпро: Університет ім. Альфреда Нобеля, 2025. 283 с.

36. Тимошик М. М.. Етика нагород у міжнародній політиці: історичний контекст моральних дилем та їх вплив на зовнішню політику держав. Культурологічний альманах. 2025. Вип. 3(15). С. 70–77. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.9>

37. Утюж І.Г., Спиця Н.В., Сепетий Д. П. Етика та методологія наукового дослідження: навчально-методичний посібник для підготовки докторів філософії (PhD). Запоріжжя: ЗДМУ, 2023. 101 с.

38. Федорова Г. Особливості ведення дипломатичних переговорів. Грані: науково-теоретичний альманах 2024. Том 27. № 3. С. 111-118. DOI: <https://doi.org/10.15421/172458>

39. Харківська А., Прокопенко А.. Етика наукових досліджень в умовах війни: академічна доброчесність у вищій освіті. Обрії. 2024. Том 59, № 2. С. 99–102. DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.59.2.99-102>

40. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в міжнародних відносинах і світовій політиці ХХІ ст.: інноваційний, історико-інституціональний та політико-системний дискурси. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 218-222. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-15>

41. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). Гуманітарний корпус: зб. наук. ст. з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. Вип. 46. К.: ТОВ НВП Інтерсервіс, 2022. С. 43–47. https://chubynsky.best/files/a/biblioteka/naukovi-pratsi/yasyuk/yasyuk-t.-_2022_-s.176_.pdf

42. Шадська У., Ніколаєв А., Деркаченко Ю., Бегей В., Румянцев Г., Дубно О., Марченко О. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. 2024. URL: https://eu4digitalua.eu/wp-content/uploads/2024/02/guia_ukr_5.pdf
43. Юр'єва І., Яцина В. Практика застосування соціальної відповідальності бізнесу та соціального бізнес аналізу. Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2024. № 1. С. 8-11. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.1.8>
44. Юрченко О. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. Економіка та суспільство, 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-124>
45. Юрчишина Л. І., Калюжна Т. М. Особливості міжнародного етикету в системі ділових комунікацій. Economics Bulletin. 2022. № 4. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/80.042>
46. Яцина В.В., Волоснікова Н.М., Климова С.О. Роль етикету та дипломатії в налагодженні міжнародних бізнес-комунікацій і формуванні ділового іміджу. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, 2025. № 16, С. 85-99. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.16.2025.344696>
47. Бібліотека Конгресу США. Country Studies: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.loc.gov/collections/country-studies/?fa=online-format:pdf&sp=2>
48. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
49. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара: офіційний вебсайт. URL: <https://www.dnu.dp.ua/>
50. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека: офіційний вебсайт. URL: <http://www.libr.dp.ua/>
51. Європейський Союз: офіційний вебпортал. URL: https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk
52. Інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

53. Міністерство закордонних справ України: офіційний вебсайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
54. Міністерство освіти і науки України: офіційний вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
55. Наукова бібліотека Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: офіційний вебсайт. URL: <http://library.dsu.dp.ua/>
56. Національна академія наук України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nas.gov.ua/>
57. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
58. Національний інститут стратегічних досліджень: офіційний вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/>
59. Організація Об'єднаних Націй: офіційний вебсайт. URL: <https://www.un.org/en>
60. Рада національної безпеки і оборони України: офіційний вебсайт. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>
61. Цифровий репозиторій Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. URL: <https://repository.dnu.dp.ua/>
62. ЮНЕСКО: офіційний вебсайт. URL: <https://www.unesco.org/en>
63. Directorate-General for Communication. Types of institutions and bodies: official web-site. Available at: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en
64. European Commission. Areas of EU action: official web-site. Available at: https://commission.europa.eu/about/role/law/areas-eu-action_en
65. European Commission. Common Foreign and Security Policy: official web-site. Available at: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/common-foreign-and-security-policy_en
66. European Parliament. Directorate-General for Internal Policies. The European Council in 2022. Luxembourg: Publications Office of the European Union,

2023. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9154aba7-f617-11ee-8e14-01aa75ed71a1/language-en>

67. European Parliament. Members of the European Parliament: official website. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/meps/en/home>

68. Official Journal of the European Union. Court of Justice of the European Union. Access to European Union Law. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:eu_court_justice

69. Official Journal of the European Union. European Council. Access to European Union Law. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:european_council

70. Official Journal of the European Union. European Parliament. Access to European Union. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:european_parliament

ПЕТРОВ Павло кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Навчальний посібник з дисципліни «Професійна етика»

Навчальний посібник з дисципліни «Професійна етика» підготовлено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. У посібнику розкрито теоретичні, нормативні та прикладні засади професійної етики у сфері міжнародних відносин, академічної доброчесності, дипломатичної практики, політичної комунікації, цифрової демократії, цифрової дипломатії, професійної відповідальності, етичного лідерства, міжнародного партнерства та солідарності. Структура посібника охоплює загальну характеристику дисципліни, методологію навчання, рекомендації щодо роботи з джерелами й академічного письма, зміст лекційних і семінарських занять, завдання для самостійної роботи, глосарій основних понять. Особливу увагу приділено аналізу етичних викликів сучасного міжнародного середовища, зокрема проблемам конфлікту інтересів, антикорупційної культури, захисту персональних даних, відповідальності за публічну комунікацію та використання цифрових технологій у публічному управлінні й міжнародній діяльності. Посібник призначений для студентів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться проблематикою професійної етики, міжнародної комунікації та формування доброчесної професійної культури в умовах глобальних і цифрових трансформацій.